

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
**ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ
ΝΟΜΟΥ ΦΛΩΡΙΝΑΣ: ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ**

Διπλωματική εργασία

Κωτοπούλου Άννα

Επιβλέπων: Καλλιώρας Δημήτριος

Τμήμα Μηχανικών
Χωροταξίας,
Πολεοδομίας και
Περιφερειακής
Ανάπτυξης

Βόλος, 2023

Evaluation of the business activity of the prefecture of Florina: Challenges and Prospects

By:

Anna Kotopoulou

Supervisor:

Professor Kallioras Dimitrios

Department of
Planning and
Regional
Development

Senior Thesis

A thesis submitted to the secretariat of the department of planning
and regional development of Thessaly

As partial fulfillment of the requirements for the integrated master's
degree

Volos

January 2023

ΔΗΛΩΣΗ ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Δηλώνω ότι η παρούσα διπλωματική έχει εκπονηθεί από εμένα, με σκοπό την απόκτηση του Προπτυχιακού τίτλου σπουδών ως Μηχανικός Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής ανάπτυξης και δεν έχει υποβληθεί ή εγκριθεί από κανένα άλλο μεταπτυχιακό ή προπτυχιακό πρόγραμμα στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό. Η παρούσα διπλωματική εργασία είναι δική μου, δεν έχει συγγραφεί από άλλο πρόσωπο με ή χωρίς αμοιβή, δεν έχει αντιγραφεί από δημοσιευμένη ή αδημοσίευτη εργασία άλλου. Όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν για την εκπόνηση της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας αναφέρονται ρητά, με παραπομπές που γίνονται είτε στους συντάκτες τους είτε στις διευθύνσεις URL (αν βρέθηκαν στο διαδίκτυο).

Άννα Κωτοπούλου

Βόλος, 2022

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους καθηγητές μου αλλά κυρίως τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Δημήτρη Καλλιώρα που με βοήθησε και με καθοδήγησε με τις γνώσεις του, σε όλη την διάρκεια ολοκλήρωσης αυτής της διπλωματικής εργασίας. Θα ήθελα επίσης να εκφράσω τις ευχαριστίες μου προς την οικογένεια μου που με στήριξε όλα αυτά τα χρόνια καθώς και τους φίλους μου για την εξαιρετική υποστήριξη που μου έδειξαν.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι παραμεθόριες πόλεις αποτελούν μέρη που παρουσιάζουν προοπτικές αλλά και προκλήσεις στον τομέα της επιχειρηματικότητας. Σε μια εποχή έντονου ανταγωνισμού αλλά και σημαντικών αστικών προκλήσεων οι συγκεκριμένες πόλεις είναι υποχρεωμένες να προσαρμοστούν στις σύγχρονες συνθήκες αξιοποιώντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους με σκοπό να επιβιώσουν και να αναπτυχθούν. Η Ευρωπαϊκή ένωση προωθεί διάφορα προγράμματα και δράσεις με σκοπό την συνεργασία των συνοριακών περιοχών και την δημιουργία νέων αναπτυξιακών σχέσεων σε διασυνοριακό επίπεδο.

Η παρούσα διπλωματική εργασία, αποσκοπεί στο να αναλυθεί και να κατανοηθεί πλήρως η αδύναμη επιχειρηματική δραστηριότητα της Φλώρινας καθώς και οι προοπτικές διασυνοριακής συνεργασίας με την γειτονική περιοχή, σε θεωρητικό επίπεδο και αντίστοιχα σε πρακτικό, επιχειρείται ανάλυση για τα συλλογικά δεδομένα χρησιμοποιώντας διαγραμματική απεικόνιση, παράθεση πινάκων καθώς και προτάσεων-δράσεων με σκοπό την οικονομική ανάπτυξη και προσέλκυση επενδύσεων στις συνοριακές περιοχές. Επιπλέον, παρουσιάζονται και ερμηνεύονται μετρήσεις της στατιστικής υπηρεσίας Ελλάδος που ήταν ιδιαίτερα χρήσιμες για την μελέτη. Στο πρώτο μέρος της εργασίας, επιδιώκεται αρχικά η ανάλυση της περιοχής μελέτης, τα χαρακτηριστικά της και κυρίως τα οικονομικά δεδομένα της πόλης της Φλώρινας, του Μοναστηρίου και των δύο χωρών που συνορεύουν και η επεξήγηση της αναγκαιότητας συνεργασίας μεταξύ τους. Παράλληλα, αναλύονται ελληνικές επιχειρήσεις οι οποίες έχουν δραστηριοποιηθεί στην γειτονική πόλη ,χωρίς να υπάρχουν πολλά στοιχεία για αυτές και σκοπός είναι να κατανοηθεί το επενδυτικό περιβάλλον και να εξαχθούν συμπεράσματα για αυτό. Αναλύονται, επίσης, επιτυχημένα προγράμματα διασυνοριακής συνεργασίας που έχουν πραγματοποιηθεί στις συγκεκριμένες περιοχές στο παρελθόν μέχρι και σήμερα. Στη συνέχεια, περνώντας στο εμπειρικό κεφάλαιο της εργασίας, παρουσιάζονται οι πληροφορίες που συλλέχθηκαν ύστερα από μια σειρά συνεντεύξεων με πρόσωπα του επιμελητηρίου Φλώρινας και του Προξενείου του Μοναστηρίου. Η εργασία ολοκληρώνεται με την παράθεση γενικών συμπερασμάτων σχετικά με το συνολικό πεδίο μελέτης.

ABSTRACT

The towns located next to borders are places with strong dynamics, perspectives and challenges in the field of entrepreneurship. In an era of intense competition but also of significant urban challenges, these cities are obliged to adapt to modern conditions by exploiting their special characteristics in order to survive and develop. The European Union promotes programs and actions with the aim of cooperation of the border regions and the creation of new development relations at the cross-border level.

This thesis aims to analyze and fully understand the weak business activity of the town of Florina as well as the prospects of cross-border cooperation with the neighboring region, on a theoretical level and on a practical level, an analysis is attempted for the collective data using diagrammatic illustration, quotation tables of means and proposals-actions for the purpose of economic development and attraction of investments in the border areas. In addition, measurements of the Greek statistical service that were particularly helpful for the study are presented and interpreted. In the first part of the work, we intend the analysis of the study area, its characteristics and mainly the economic data of the city of Florina, Bitola and of the two bordering countries while quoting the explanation of the necessity of cooperation between them. In continuation, we analyze successful cross-border cooperation programs carried out in the specific regions in the past up to this day. Then, moving to the empirical chapter of the paper, information was collected after a series of interviews with people from the Chamber of Florina and the Consulate of the Bitola and are presented in this chapter. The paper concludes with general conclusions regarding the overall field of study.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΗΛΩΣΗ ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	ii
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1- ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1.1 ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	4
1.2 ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.....	4
1.3 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2- ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	7
2.1 ΓΕΝΙΚΑ	7
2.2 ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ.....	8
2.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΠΟΛΟ ΦΛΩΡΙΝΑ-ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3- ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	12
3.1 ΦΛΩΡΙΝΑ	12
3.1.1 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	12
3.1.2 ΓΕΝΙΚΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ.....	13
3.2 ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ	15
3.2.1 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	15
3.2.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ.....	15
3.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ.....	17
3.3.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	17
3.3.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ	32
3.3.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ.....	34
3.3.4 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΟΛΕΩΝ	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 -ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ	41
4.1 ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	43
4.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΦΛΩΡΙΝΑ- ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	44
4.3 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ HOLY WATER.....	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5- ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ.....	52
5.1 ΓΕΝΙΚΑ	52
5.2 ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ ΜΕ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ	53
5.2.1 ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	53
5.2.2 ΑΜΙΓΩΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ.....	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 -ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	64
6.1 ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ	66
6.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ.....	67
6.3 ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ... 68	

6.4 ΛΟΙΠΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΕΞΑΓΩΓΩΝ	69
6.5 ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΣΗ ΤΩΝ ΕΜΠΟΔΙΩΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ.....	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	72
ΠΗΓΕΣ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	74
ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ.....	74
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ:.....	74
ΑΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ.....	75
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ.....	76

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι εμπορικές και διασυνοριακές σχέσεις του νομού Φλώρινας και της Βόρειας Μακεδονίας(Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας-Π.Γ.Δ.Μ.) αποτελεί ζήτημα ύψιστης σημασίας στις υπάρχουσες οικονομικές συνθήκες. Η παγκόσμια οικονομική κρίση έχει επηρεάσει σημαντικά τις καταναλωτικές συνήθειες των πολιτών του νόμου της Φλώρινας, οι όποιοι παρατηρούν το εισόδημα τους να ελαττώνεται σημαντικά και ως αποτέλεσμα περιορίζουν συνεχώς τις αγορές τους κυρίως στα απαραίτητα βασικά αγαθά.

Στον νομό της Φλώρινας αντιμετωπίζεται σημαντική ελάττωση του τομέα των εργασιών και προβλήματα ρευστότητας όσον αφορά την επιχειρηματική δραστηριότητα, όπως επίσης μεγάλη επιβάρυνση αποτελεί η ασφαλιστική εισφορά και ο υψηλός Φόρος Προστιθέμενης αξίας(Φ.Π.Α.). Επίσης, ένας μεγάλος αριθμός καταναλωτών κατευθύνεται προς την Βόρεια Μακεδονία(Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας-Π.Γ.Δ.Μ.) με αποτέλεσμα να μην στηρίζουν την τοπική αγορά, γεγονός που επισημαίνουν και οι καταστηματάρχες για τους εντόπιους.

Με βάση την έρευνα INEMY 2013 έχει παρατηρηθεί πως στην πόλη της Φλώρινας υπάρχει ιδιαίτερα υψηλή μετακίνηση πολιτών προς την γειτονική χώρα Βόρεια Μακεδονία και πιο συγκεκριμένα προς την πόλη Μοναστήρι η οποία βρίσκεται σε μια πολύ μικρή απόσταση(λιγότερο από 20χλμ) από τα σύνορα της Νίκης.

Στην πόλη του Μοναστηρίου τα τελευταία 10 χρόνια έχει παρατηρηθεί ιδιαίτερα σημαντική ανάπτυξη. Το Μοναστήρι πλέον αποτελεί ένα πολύ σημαντικό και οικονομικό κέντρο της Βόρειας Μακεδονίας (Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία Μακεδονίας), συγκεκριμένα οι υπηρεσίες και οι υποδομές καθώς επίσης οι τουριστικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες της γύρω περιοχής προσελκύουν πάρα πολλούς υποψήφιους καταναλωτές. Επιπλέον, το Μοναστήρι είναι μια από τις μεγαλύτερες πόλεις της Βόρειας Μακεδονίας , πιο συγκεκριμένα είναι η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της γειτονικής χώρας. Διαθέτει πληθώρα κέντρων εστίασης και ψυχαγωγίας, πολιτιστικά μνημεία καθώς και το πανεπιστήμιο St Clement Ohridski. Συνεπώς είναι αντιληπτό πως η διασυνοριακή αυτή μετακίνηση για τους κατοίκους του νομού Φλώρινας έχει καταστεί πια ως οργανωμένη καθημερινή συνήθεια με σκοπό την κατανάλωση.

Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί το εξής φαινόμενο, ότι όλο και περισσότεροι πολίτες του νομού Φλώρινας επισκέπτονται την ευρύτερη περιοχή του Μοναστηρίου. Η μεσαία εισοδηματική τάξη, κατά κύριο λόγο, επισκέπτεται συχνότερα την γειτονική χώρα με

βασικότερο κίνητρο τα οικονομικότερα προϊόντα με σκοπό να καλυφθούν οι ανάγκες τους. Σύμφωνα με τις λήψεις τιμών που διενεργήθηκαν στην έρευνα του INEMY(Πίνακας 1) ο σκοπός για ελάττωση του κόστους αγοράς ικανοποιείται καθώς παρουσιάζονται ανταγωνιστικά χαμηλότερες τιμές στην Βόρεια Μακεδονία (πρώην Π.Γ.Δ.Μ.) συγκριτικά με την τοπική αγορά της περιοχής της Φλώρινας.

Πίνακας 1 Σύγκριση τιμών Φλώρινα-Μοναστήρι

Καλάθι της νοικοκυράς	Τιμή στην Φλώρινα (€)	Τιμή στο Μοναστήρι (δηνάρια, MKD)	Ισοτιμία σε ευρώ (07-02-2013)	Διαφορά τιμών Φλώρινας με Μοναστήρι	Ποσοστιαία Διαφορά
Μη τρόφιμα					
Αφρόλουτρο (1lt)	5,26	185	2,91	2,35	80,8%
Οδοντόκρεμα (τεμάχιο)	2,42	79	1,24	1,18	95,2%
Κρεμοσάπουνο (300 ml)	1,93	50	0,79	1,14	144,3%
Οδοντόβουρτσα (τεμάχιο)	2,78	40	0,63	2,15	341,3%
Σαπούνι (125 gr.)	0,63	25	0,39	0,24	61,5%
Σαμπουάν (400 ml)	3,43	185	2,91	0,52	17,9%
Καθαριστικά πατώματος (χλωρίνες:1250ml)	1,075	50	0,79	0,28	36,1%
Χαρτί υγείας (8 τεμάχια)	2,61	99.3	1,56	1,05	67,3%
Παιδικές πάνες (20 Τεμάχια)	11,2	716.6	11,26	-0,06	-0,5%
Χαρτί κουζίνας (Τεμάχιο)	1,99	70	1,1	0,89	80,9%
Χαρτοπετσέτες (80 τεμάχια)	0,72	24	0,38	0,34	89,5%
Σακούλες απορριμμάτων (10 τεμάχια)	2	50	0,79	1,21	153,2%
Αλουμινόχαρτο (20 μέτρα)	1,93	48	0,75	1,18	157,3%
Συμπληρώματα μαγειρικής					
Συμπυκνωμένος χυμός ντομάτας (520 gr.)	0,82	43	0,68	0,14	20,6%
Ελαιόλαδο (1 lt)	5,63				
Μαγιονέζα (450 ml)	3,15	100	1,57	1,58	100,6%
Κέτσαπ (540 gr.)	2,92	85	1,34	1,58	117,9%

Γαλακτοκομικά					
Λευκό γάλα παστεριωμένο (1 Lt)	1,09	40	0,63	0,46	73,0%
Γιαούρτι (600 gr.)	1,66	64.8	1,02	0,64	62,7%
Τυρί για τοστ (σε φέτες, 200 gr)	1,66	53.2	0,84	0,82	97,6%
Φέτα (1 Kg)	8,27	219	3,44	4,83	140,4%
Προϊόντα Πρωινού					
Μαρμελάδα (450 gr.)	1,79	180	2,83	-1,04	-36,7%
Δημητριακά (375 gr.)	2,94	294	4,62	-1,68	-36,4%
Μέλι (720 gr.)	4,18	332.3	5,22	-1,04	-19,9%
Αμυλούχα τρόφιμα					
Ρύζι (500 gr.)	1,14	60	0,94	0,2	21,3%
Μακαρόνια (τεμάχιο)	0,83	30	0,47	0,36	76,6%
Ψωμί (500 gr.)	0,74	25	0,39	0,35	89,7%

Πηγή: Έρευνα INEMY, 2013

Ένας επιπλέον λόγος που έχει αυξηθεί η μετακίνηση των πολιτών της Φλώρινας προς την περιοχή του Μοναστηρίου είναι πως παράλληλα με τις αγορές βασικών αγαθών μπορούν να συνδυάσουν και την ψυχαγωγία τους εφόσον υπάρχουν πολυάριθμα κέντρα διασκέδασης, καζίνο, καφεστιατόρια κλπ.

Ωστόσο, όπως παρατηρείται οι λόγοι που οι πολίτες της Βόρειας Μακεδονίας επισκέπτονται την πόλη της Φλώρινας διαφέρουν από αυτούς της Φλώρινας που επισκέπτονται την Βόρεια Μακεδονία. Οι επισκέπτες που μετακινούνται από την γειτονική χώρα προς την Ελλάδα, επιλέγουν την αγορά της Φλώρινας κυρίως για την ποιότητα αλλά και τα θετικά χαρακτηριστικά που προσφέρουν τα αγαθά της. Συγκεκριμένα, γίνεται αντιληπτό πως η αυξημένη ποιότητα και η ποικιλία των προϊόντων της τοπικής κοινότητας της Φλώρινας οδηγεί σε σημαντικά υψηλότερο ποσοστό ικανοποίησης στους επισκέπτες της Βόρειας Μακεδονίας.

Παρόλο που επικρατεί αυτή η διασυννοριακή σχέση μεταξύ της Βόρειας Μακεδονίας και της Φλώρινας έχει παρατηρηθεί τόσο από τους επιχειρηματίες όσο και στους πολίτες του νομού Φλώρινας, πως η τοπική αγορά της Φλώρινας ζημιώνεται διότι οι καταναλωτές από την Βόρεια Μακεδονία είναι λιγότεροι από τους Έλληνες καταναλωτές που καταφεύγουν στην γειτονική χώρα για τις βασικές καταναλωτικές τους ανάγκες. Όμως με την υιοθέτηση μιας

ορθής και μακροχρόνιας εμπορικής στρατηγικής η τοπική αγορά της Φλώρινας μπορεί να ανακάμψει και να προσελκύσει ένα μεγαλύτερο αριθμό επισκεπτών από την γειτονική χώρα. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο οι έμποροι και οι αρχές να αναλάβουν ενεργά δράση για να προσαρμοστούν στις συνθήκες που δημιουργούνται από την εξέλιξη του φαινομένου των διασυνοριακών ροών.

Προκειμένου να ενισχυθεί η τοπική αγορά της Φλώρινας τόσο οι επιχειρηματίες όσο και οι έμποροι πρέπει να εφαρμόσουν κάποιες ενέργειες, όπως την βελτίωση τιμών καθώς και ποιότητας των αγαθών, ώστε να ενθαρρύνουν τους ντόπιους να προτιμούν τα τοπικά προϊόντα ενώ ταυτόχρονα να αυξήσουν τον αριθμό των επισκεπτών από την Βόρεια Μακεδονία. Μια απερχόμενη μείωση του φόρου προστιθέμενης αξίας(Φ.Π.Α.) και του φόρου καυσίμων θα βελτίωνε τις υπάρχουσες συνθήκες στην τοπική αγορά της Φλώρινας καθώς θα οδηγούσε τους πολίτες της Φλώρινας να προτιμήσουν την τοπική αγορά καυσίμων.

Τέλος, είναι λογικό ότι η ανάπτυξη του νομού της Φλώρινας, ως προς τον τουρισμό, αλλά και η ανάδειξη της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς θα έχει ως επακόλουθο την βελτίωση και άνθηση του εμπορικού τομέα απέναντι στην γειτονική χώρα.

1.1 ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία, αποσκοπεί στο να αναλυθεί και να κατανοηθεί πλήρως η επιχειρηματικότητα της Φλώρινας, η απειλή της από την παραμεθόρια γειτονική περιοχή αλλά και η διασυνοριακή τους συνεργασία, τόσο σε θεωρητικό επίπεδο όσο και σε πρακτικό, μέσα από συγκεκριμένους πίνακες που δείχνουν τα οικονομικά τους στοιχεία και την ανάπτυξη καθώς και από δράσεις που έχουν ξεκινήσει και προγραμματίζονται για το μέλλον.

1.2 ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Η εργασία δομείται σε επτά διαφορετικά κεφάλαια, τα οποία εκτός από κείμενο περιλαμβάνουν όπου κρίνεται απαραίτητο διαγραμματικές απεικονίσεις και πίνακες.

Στο πρώτο κεφάλαιο, περιλαμβάνονται τα εισαγωγικά στοιχεία, τα προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζει η πόλη της Φλώρινας και η ανάγκη για ανάπτυξη μέσα από την διασυνοριακή συνεργασία ώστε τα οικονομικά προβλήματα των κατοίκων να εξομαλυνθούν και η πόλη από εδώ και στο εξής να είναι πιο οικονομικά βιώσιμη και ανεξάρτητη. Αναφέρονται επίσης, ο

σκοπός της εργασίας, τα περιεχόμενα των κεφαλαίων της και η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, καταγράφεται η ιστορική αναδρομή της περιοχής μελέτης, η κατάσταση που επικρατούσε στο παρελθόν και οι σχέσεις που αναπτύχθηκαν στις παραμεθόριες περιοχές της Φλώρινας και του Μοναστηρίου ανά τα χρόνια καθώς και οι συγκρούσεις μεταξύ τους έως σήμερα.

Στο τρίτο κεφάλαιο, αναλύονται εκτενώς οι περιοχές μελέτης, καταγράφονται αρχικά τα γενικά χαρακτηριστικά των πόλεων, τα γεωμορφολογικά και τα οικονομικά χαρακτηριστικά, πρώτα για τις δύο χώρες και στην συνέχεια ξεχωριστά για την κάθε περιοχή αλλά και η μεταξύ τους η οικονομική σχέση. Παρατίθενται πίνακες που περιέχουν στοιχεία για τις επιχειρήσεις, τις επενδύσεις και την οικονομική κατάσταση που επικρατεί.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, παρέχονται πληροφορίες για τα προγράμματα διασυνοριακών συνεργασιών και συγκεκριμένα για όσα έχουν πραγματοποιηθεί ήδη για την περιοχή μελέτης και τις δράσεις που περιέχουν .

Στο πέμπτο κεφάλαιο, καταγράφεται η εμπειρική διερεύνηση και οι πληροφορίες που συλλέχθηκαν μέσα από τις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν σε πρόσωπα του επιμελητηρίου και του Προξενείου του Μοναστηρίου, μαζί με πληροφορίες από τις ιστοσελίδες του ΟΕΥ που μας προέτρεψαν οι παραπάνω να επισκεφτούμε.

Στο έκτο κεφάλαιο, αναλύονται οι προκλήσεις που απειλούν την οικονομική δραστηριότητα της περιοχής μελέτης, όπως ο Covid-19 αλλά και οι προοπτικές, οι δράσεις που έχουν ήδη ξεκινήσει να πραγματοποιούνται καθώς και οι προβλέψεις για το μέλλον .

Στο έβδομο και τελευταίο κεφάλαιο, βρίσκονται τα τελικά συμπεράσματα που προκύπτουν ύστερα από την ανάλυση των παραπάνω και τέλος ακολουθούν οι βιβλιογραφικές αναφορές σε στυλ Harvard.

1.3 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η παρούσα διπλωματική εργασία είναι ερευνητική και βιβλιογραφική και ήταν απαραίτητο να πραγματοποιηθεί μία εκτενής έρευνα και μια σειρά συνεντεύξεων για την εύρεση και συλλογή των κατάλληλων επιστημονικών στοιχείων με σκοπό τη ολοκλήρωση της. Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν ήταν αρχικά το πρακτικό κομμάτι μέσα από συναντήσεις με αρμόδιους όπως τον Πρόεδρο του επιμελητηρίου Φλώρινας, κ. Σάββα Σαπαλίδη και μέλος του διοικητικού Συμβουλίου κ. Μιχάλη Πάρπαβέση καθώς και με τον Πρόξενο του Μοναστηρίου

κ. Αλέξανδρο Βιδούρη και στην συνέχεια το θεωρητικό κομμάτι έρευνες, επιστημονικά άρθρα, βιβλία, διατριβές, κρατικές ιστοσελίδες, όλα σχετικά με το αντικείμενο που μελετήθηκε. Η πλειοψηφία αυτών βρέθηκε σε διαδικτυακή μορφή με βασικές πηγές να αποτελούν το Google Scholar, το Scope, το Research Gate, και από κρατικές ιστοσελίδες που παρέχουν αριθμητικά στοιχεία και πληροφορίες την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, το Υπουργείο Εξωτερικών και το Γραφείο ΟΕΥ. Η επιλογή των δεδομένων έγινε βάσει των πιο πρόσφατων ημερομηνιών αλλά και βάσει της αξιοπιστίας των συγγραφέων τους. Επιπρόσθετα, αντλήθηκαν στοιχεία από τα αναπτυξιακά σχέδια και τις στρατηγικές της πόλης της Φλώρινας. Στη συνέχεια, με κριτικό τρόπο επιλέχθηκαν οι κατάλληλες πληροφορίες και διαμορφώθηκε το τελικό κείμενο μέσα από το οποίο έγιναν κάποιες εύστοχες παρατηρήσεις καθώς εξάχθηκαν τα τελικά συμπεράσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

2.1 ΓΕΝΙΚΑ

Στην συγκεκριμένη διπλωματική έρευνα μελετώνται δύο περιοχές που συνορεύουν μεταξύ τους, έχουν έντονο παρελθόν και χαρακτηρίζονται από έντονη ομοιογένεια και ετερογένεια ταυτοχρόνως. Η Βόρεια Μακεδονία καταλαμβάνει μια περιοχή η οποία λόγω της γεωστρατηγικής της θέσης διαθέτει φυσικά, ιστορικά και αναπτυξιακά χαρακτηριστικά και θεωρείται ότι είναι ένα πολύ περίπλοκο, όσον αφορά τον πολιτισμό και την εθνική και δημογραφική ετερογένεια, και από ιστορική άποψη, πολωμένο εδαφικό σύστημα. Από την πρώιμη ιστορία, αυτή η περιοχή έχει εκτεθεί σε αντιπαραθέσεις, επιρροές και εδαφικές διεκδικήσεις. Υπήρξαν επίσης περίοδοι διαφορετικών ιστορικών, ανθρωπολογικών, πολιτικών και γεωγραφικών αλλαγών, οι οποίες αλλαγές καθιστούν αναγκαία τη μελέτη αυτής της κρατικής επικράτειας, και επομένως αυξάνεται η ανάγκη για μελέτη των συνόρων και των συνοριακών περιοχών (Milenkoski-Talevski, 2001, Ortakovski, 2001). Τα σημερινά σύνορα της Βόρειας Μακεδονίας καθορίστηκαν στα τέλη του Δεύτερου Παγκόσμιου πολέμου. Οι γειτονικές χώρες με τις οποίες συνορεύει είναι η Αλβανία, η Βουλγαρία, η Ελλάδα, η Σερβία και το Κόσοβο.

Τα Σύνορα Ελλάδας-Βόρειας Μακεδονίας, έχουν μήκος 246 χιλιομέτρων και χωρίζουν τις Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας και Κεντρικής Μακεδονίας στην Ελλάδα, από τις Περιφέρειες Πελαγονίας, Βάρνταρ και τη Νοτιοανατολική Στατιστική Περιφέρεια, στη Βόρεια Μακεδονία. Παλιότερα, κομμάτια του αποτελούσαν τα σύνορα Ελλάδας-Σερβίας και Ελλάδας-Βουλγαρίας, ενώ από το 1920 μέχρι το 1991, η περιοχή ήταν γνωστή ως Σύνορα Ελλάδας-Γιουγκοσλαβίας. Η περιοχή που συνορεύει με την πόλη της Φλώρινας είναι η λεγόμενη Μοναστήρι (αλλιώς Bitola).

Η πόλη του Μοναστηρίου, βρίσκεται στο μέρος που ονομάζεται Πελαγονία, βόρεια από την περιοχή της πόλης της Φλώρινας και απέχει μόλις 12 χλμ. από τα ελληνικά σύνορα της Νίκης Φλώρινας. Στα χρόνια που επικρατούσε η Οθωμανική αυτοκρατορία στις περιοχές αυτές, το Μοναστήρι αποτελούσε πρωτεύουσα του βιλαετιού Μοναστηρίου στο οποίο επικρατούσαν έντονα τα ελληνικά στοιχεία και η γλώσσα. Η γεωγραφική θέση της πόλης αυτής είχε στρατηγική βαρύτητα καθώς οι Οθωμανοί μπορούσαν να ασκούν έλεγχο τόσο στις σερβικές περιοχές όσο και στις μακεδονικές. Η θέση της περιοχής ευνοούσε τις εμπορικές ενέργειες με την νότια πλευρά των Βαλκανίων και βοηθούσε στην άνθηση της περιοχής. Η σιδηροδρομική γραμμή που ένωνε την περιοχή της Θεσσαλονίκης με το Μοναστήρι δημιούργησε επίσης προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της πόλης, η μεταφορά εμπορευμάτων

έγινε ευκολότερη και οι έμποροι του Μοναστηρίου έγιναν οι κύριοι έμποροι στη βορειοδυτική Μακεδονία.

Οι συνοριακές πόλεις του Μοναστηρίου και της Φλώρινας έχουν δημιουργήσει μεταξύ τους ανά τα χρόνια οικονομικές αλληλεπιδράσεις καθώς και πολιτιστικές, οι οποίες λόγω πολιτικών καταστάσεων πολύ συχνά ελαττώνονται ή πληθαίνουν. Οι εμπορικές σχέσεις αξίζει να σημειωθεί πως έχουν ξεκινήσει από πολύ παλιά αλλά η μορφή τους άλλαξε συνεχώς καθώς μια περίοδο υπήρχε συνεργασία και μια υπήρχανμποϊκοτάζ όπως συνεχίζει ακόμη και στις μέρες μας.(Σικοβάρη, 2013)

2.2 ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Στην σημερινή εποχή, μετά από διάφορες ενέργειες που έχουν προηγηθεί, οι εδαφικές μεταβολές και τα σύνορα των δύο γειτονικών χώρων έχουν οριστικοποιηθεί. Η διαφορά που παραμένει ακόμη και σήμερα ανάμεσα στην Ελλάδα και την Βόρεια Μακεδονία(πρώην Π.Γ.Δ.Μ.) είναι η ιστορία που υπάρχει η οποία είναι κοινή αλλά δεν τις ενώνει.(Κοφός,1999).

Το λεγόμενο Μακεδονικό ζήτημα ή αλλιώς Σκοπιανό αφορά το όνομα της γειτονικής χώρας και το αν θα έπρεπε ή όχι να υπάρχει ο όρος Μακεδονία στην ονομασία της Π.Γ.Δ.Μ. σε κάτι το οποίο η Ελλάδα ήταν εντελώς αρνητική καθώς ο όρος Μακεδονία χρησιμοποιείται για το γεωγραφικό διαμέρισμα της Ελλάδας και συνδέεται με την ιστορία και κληρονομιά της καθώς αναφέρεται στο Βασίλειο και στους αρχαίους Μακεδόνες της Ελλάδας. Για αυτό το λόγο οι Έλληνες ήταν και αντίθετοι στην ονομασία Μακεδόνες για τον προσδιορισμό της εθνότητας του γειτονικού λαού.(Γκουλιώνη,2017)

Αυτή η αντιπαράθεση ξεκίνησε το 1991 όταν η Π.Γ.Δ.Μ. έφυγε από την ομοσπονδία της Γιουγκοσλαβίας και ανεξαρτητοποιήθηκε. Ύστερα από αυτό το γεγονός πέρασε ένα δύσκολο διάστημα με υψηλό έλλειμμα, πολύ σημαντική μείωση των επενδύσεων και ελάττωση της βιομηχανίας. Τα επόμενα χρόνια παρατηρείται υψηλή ανεργία αλλά ξεκινάει η ανάκαμψη των επενδυτικών κινήτρων με την βοήθεια του ΔΝΤ και της ΕΚΤ. Επισημαίνεται πως η ακμή στον οικονομικό τομέα της Βόρειας Μακεδονίας ξεκίνησε όταν περιορίστηκαν οι απαγορεύσεις στις εμπορικές κινήσεις με το ελληνικό κράτος. Η οικονομία των Σκοπίων, ώσπου να γίνει άρση του εμπάργκο με την Ελλάδα με την κατάσταση που επικρατούσε στο κράτος, δεν βοηθούσε στην δημιουργία συναλλαγών με την διπλανή χώρα, και οι αντιπαράθεσεις μεταξύ των δύο χωρών όσον αφορά την ονομασία της Π.Γ.Δ.Μ. καθιστούσαν ακόμη πιο δύσκολο να ξεκινήσουν διασυνοριακές οικονομικές συναλλαγές ανάμεσα τους.

Οι προαναφερθείσες καταστάσεις εντείνουν τις διαφορές μεταξύ των δύο γειτονικών χωρών και οι σχέσεις ανάμεσα στις περιοχές που συνορεύουν κλονίστηκαν εξαιτίας αυτών των γεγονότων. Ως συνέπεια, οι απόψεις των δύο γειτονικών λαών να μην στηρίζονται στην αντικειμενικότητα και ο καθένας να έχει την δική του άποψη για την εθνική ταυτότητα και γενικώς για ζητήματα εθνικής σημασίας, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται συνεχώς εντάσεις μεταξύ τους, να υπάρχουν εθνικιστικές συμπεριφορές και από τους Έλληνες και από τους Σκοπιανούς, οι οποίες έπαιρναν πολιτική διάσταση με συνέχεια να υπάρχει έλλειψη συνεργασίας ανάμεσα στις δύο γειτονικές χώρες μέχρι πρότινος. Όλα αυτά τα γεγονότα είχαν αρνητική έκβαση και για τις δύο χώρες, αυξήθηκε το ποσοστό ανέργων, μειώθηκαν τα επενδυτικά κίνητρα και οι πολίτες ξεκίνησαν να εγκαταλείπουν τις περιοχές των συνόρων.(Kondonis,2005)

Ωστόσο, τα παραπάνω ζητήματα καταπολεμούνται χάρη σε οικονομικούς παράγοντες. Ύστερα από την άρση των περιορισμών Ελλάδας-Σκοπίων οι εμπορικές δραστηριότητες μεταξύ των δύο χωρών αυξάνονται, οι διασυνοριακές συνθήκες αλλάζουν και αποκαταστούνται οι οικονομικές αλληλεπιδράσεις ανάμεσα τους.(Πετράκος,2000,Τσαρδανίδης,1996). Παρατηρείται τακτική αύξηση των επενδύσεων και ενδιαφέρον ελληνικών επιχειρήσεων για εγκατάσταση στην περιοχή της Βόρειας Μακεδονίας. Σε σύντομο χρονικό διάστημα η ελληνική αγορά επεκτείνει τις επενδύσεις της στα Σκόπια, η οποία βρίσκεται στις πρώτες θέσεις ανάμεσα στις χώρες επενδύσεων (Πετράκος,2000) . Ακμάζουσες ελληνικές επιχειρήσεις όπως ΦΑΓΕ, ΤΙΤΑΝ , ΕΛΠΕ εγκαθίστανται και στην σκοπιανή αγορά εξαιτίας των χαμηλόμισθων εργαζόμενων και των εμπορικών συναλλαγών με τα Βαλκάνια. Ο σκοπός ήταν να ενισχυθούν οι εξαγωγές από την Ελλάδα και να αυξηθούν στο μέγιστο τα οικονομικά οφέλη. Στην σημερινή εποχή περίπου το 50% του ΑΕΠ της χώρας αντιστοιχεί στα ελληνικά προϊόντα που παράγονται στα όρια της Βόρειας Μακεδονίας.

Εξαιτίας των συναλλαγών και συνεργασιών που δημιουργήθηκαν στις δύο χώρες αναπτύχθηκαν και ομαλυνθήκαν οι σχέσεις τους, τόσο σε επίπεδα διασυνοριακών συνεργασιών όσο και επίπεδα πολιτιστικά. Σημαντικό δείγμα αποτελούν οι Πρέσπες και η διαχείριση των ενεργειών με σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος. (Kondonis ,2005). Αυτές οι ενέργειες είχαν ως αποτέλεσμα οι δύο συνοριακές περιοχές να ξεκινήσουν να συνεργάζονται μεταξύ τους, «η μια πλευρά με την άλλη» χωρίς τον εχθρότητα και τον ανταγωνισμό για το όνομα της διπλανής χώρας αλλά με σκοπό να επικεντρωθούν στην πολιτιστική και περιβαλλοντική συνεργασία.(Syrri, 2005)

Με το πέρασμα των χρόνων όλο ένα και περισσότερες επενδύσεις λαμβάνουν χώρα από την Ελλάδα στα Σκόπια αλλά και το αντίθετο, μειώνοντας συνεχώς τις αντιλήψεις και τα

διαφορές που υπήρχαν μεταξύ των δύο κρατών. Τα έργα υποδομής που γίνονται στην περιοχή της Βόρειας Μακεδονίας από την Ελλάδα, η βελτίωση του οδικού δικτύου και η εύκολη και γρήγορη πρόσβαση από την μια χώρα στην άλλη παράλληλα με την εξέλιξη της τεχνολογίας και των τηλεπικοινωνιών εντείνουν επίσης τα παραπάνω. (Panagiotou, 2008, Kondonis, 2005) Ένα μεγάλο ποσοστό των κατοίκων αυτών των δύο περιοχών μπορούν να συνεννοηθούν στην ίδια γλώσσα και αυτό διευκολύνει τις εμπορικές σχέσεις ανάμεσα τους.

Επομένως, γίνεται ανάλυση δύο πόλεων με κοινή ιστορία έως τον 20 αιώνα, οι οποίες συμβίωναν κατά την Οθωμανική αυτοκρατορία για πολλούς αιώνες. Οι σχέσεις τους διακόπηκαν ύστερα από τον ορισμό των συνόρων και διατηρήθηκε μια ένταση για πολλά χρόνια, με το πέρας των χρόνων και μια μεγάλη σειρά γεγονότων όπως την ένταξη της Σερβίας στο ανατολικό μπλοκ, την ανταλλαγή πληθυσμών και την υιοθέτηση του όρου Μακεδονίας που οριστικοποιήθηκε το 2019. Ωστόσο, μετά την μεταπολίτευση παρατηρείται βελτίωση στην αντιμετώπιση της γειτονικής χώρας από την πλευρά της πολιτικής, κάτι που έχει άμεση συνέπεια την βελτίωση των σχέσεων και μεταξύ των πολιτών των δύο χωρών. (Λαφαζάνη, 2001)

Συνεπώς οι γειτονικές πόλεις αποκτούν πάλι επαφή με καθημερινές επισκέψεις τόσο από το Μοναστήρι στην Φλώρινα και την ευρύτερη περιοχή της δυτικής Μακεδονίας, όσο και από την Φλώρινα προς την Βόρεια Μακεδονία με σκοπό τα ψώνια και την ψυχαγωγία. Αυτές οι μετακινήσεις έχουν ως αποτέλεσμα μια εμπορική άνθηση στην τοπική κοινωνία της Φλώρινα αλλά μια ακόμη μεγαλύτερη άνθηση στην οικονομία του Μοναστηρίου καθώς οι χαμηλές τιμές στα προϊόντα ελκύουν όλο ένα και περισσότερους Έλληνες προς την γειτονική περιοχή.

2.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΠΟΛΟ ΦΛΩΡΙΝΑ-ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ

Το Μοναστήρι μαζί με την Φλώρινα είναι δυο πόλεις με σημαντικές ομοιότητες, με προοπτικές οικονομικών συνεργασιών καθώς αποτελούν σταυροδρόμι της κεντρικής Ευρώπης, του Αιγαίου και της Αδριατικής. Λεγόμενες ως «πόλεις των προξένων» εξαιτίας της ύπαρξης προξενείων διάφορων ευρωπαϊκών χωρών στις δύο πόλεις. (Σικοβάρη, 2013) Αποτελούσαν κόμβο κατά την Οθωμανική αυτοκρατορία και καθιστούσαν εύκολη την σύνδεση με την Θεσσαλονίκη, που άνθιζε οικονομικά, καθώς και με την υπόλοιπη Ευρώπη. (Βασιλειάδης, 2004). Παλαιότερα, το ελληνικό στοιχείο στην πόλη του Μοναστηρίου ήταν ιδιαίτερα έντονο καθώς στην περίοδο απελευθέρωσης ενάντια στην τουρκοκρατία μεγάλος αριθμός των γειτονικών κατοίκων είχαν βοηθήσει στην ενέργεια αυτή. Ύστερα όμως, από τα γεγονότα αυτά και την Σερβική κατάληψη της περιοχής, ο μεγαλύτερος αριθμός Ελλήνων επέλεξε ως κατοικία την πόλη της Φλώρινας και άλλες πόλεις στην Μακεδονία. Παρόλα αυτά

ακόμη και σήμερα πολλοί Έλληνες κατοικούν στην πόλη του Μοναστηρίου, χωρίς όμως να σημειώνονται στην απογραφή, επι το πλείστον είναι σλαβόφωνοι ή απόγονοι του ελληνικού εμφυλίου. Μεγάλος αριθμός Φλωρινιωτών αλλά και κατοίκων των γειτονικών πόλεων μετακινείται καθημερινά στην πόλη του Μοναστηρίου για την κάλυψη καθημερινών οικιακών αναγκών. (Χρυσανθακόπουλος, 2007, Αλεξάνδρου, 2008).

Αυτές οι μετακινήσεις έχουν ως επακόλουθο να δημιουργούνται σχέσεις ανάμεσα στις δύο γειτονικές πόλεις, στον οικονομικό τομέα αλλά επίσης φαίνεται να ήρθαν κοντά και οι δύο πολιτισμοί, το οποίο φαίνεται από κάποια κατάλοιπα στα ήθη και έθιμα, την γλώσσα και στην μουσική. Στα παλιά χρόνια, η πόλη της Φλώρινας αποτελούσε στάση μεταξύ της πόλης Κορυτσά και αυτής του Μοναστηρίου όπου υπήρχαν εμπορικές σχέσεις.

Ύστερα από την οικονομική κρίση στην Ελλάδα και μέχρι σήμερα η περιοχή της Φλώρινας ξεκίνησε να εκμεταλλεύεται όλο ένα και περισσότερο τις χαμηλές τιμές της διπλανής πόλης εξαιτίας της αντιστοιχίας του δηναρίου σε σχέση με το ευρώ(1 ευρώ ισούται με 60 δηνάρια και επομένως έχει μικρότερη αξία) και κυρίως για την τοπική αγορά προϊόντων καθώς οι τιμές τους στην Ελλάδα έχουν φτάσει στα ύψη(βενζίνη, πετρέλαιο θέρμανσης και κίνησης, αέριο μετακίνησης, καπνικά είδη και καλλυντικά). Οι επισκέψεις αυξάνονται εξαιτίας και της πλέον εύκολης πρόσβασης στην γειτονική χώρα.

Παλαιότερα συνέβαινε το αντίθετο, ήταν μεγαλύτερος ο αριθμός των κατοίκων της Βόρειας Μακεδονίας οι οποίοι επισκέπτονταν την Ελλάδα και την πόλη της Φλώρινας ενώ τώρα οι Έλληνες είναι περισσότεροι που επισκέπτονται την πόλη του Μοναστηρίου εξαιτίας των χαμηλότερων τιμών όπως πληροφορούμαστε από υπαλλήλους των τελωνείων των συνόρων. Ο στόχος όπως επισημάνθηκε από το εμπορικό επιμελητήριο της Φλώρινας είναι η αναστροφή του παραπάνω και η αναβίωση του δίπολου όπως πρώτα, με την επισκεψιμότητα να αυξάνεται και προς την πλευρά της Φλώρινας(Σαπαλίδης,2022).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Εικόνα 1. Περιοχή Μελέτης (Φλώρινα-Βόρεια Μακεδονία)

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται οι ενδιαφέρουσες σκοπιές οι οποίες αφορούν σε γενικότερο σύνολο την μελέτη των δύο περιοχών, τα γενικά τους χαρακτηριστικά αλλά και την έως τώρα προσπάθεια διασυνοριακής συνεργασίας και εξετάζεται η δυνατότητα περαιτέρω κοινής ανάπτυξης και εκμετάλλευσης.

3.1 ΦΛΩΡΙΝΑ

3.1.1 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Η πόλη της Φλώρινας εντοπίζεται στην βορειοδυτική πλευρά της Ελλάδας, βρίσκεται στην Μακεδονία και ανήκει στην Περιφέρεια της δυτικής Μακεδονίας. Αποτελεί έδρα του δήμου Φλώρινας. Η Φλώρινα είναι η πρωτεύουσα της περιφερειακής ενότητας της Φλώρινας η οποία στο σύνολο έχει 51.414 καταγεγραμμένους μόνιμους κατοίκους, το υψόμετρο στο οποίο βρίσκεται η πόλη είναι 687 μέτρα και ο πληθυσμός της πόλης κυμαίνεται περίπου στους 17.786 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 2011.

Η γεωγραφική θέση της Φλώρινας έχει κομβική σημασία καθώς στην βόρεια πλευρά της είναι τα σύνορα με την Βόρεια Μακεδονία, δυτικά της συνορεύει με την Αλβανία, ανατολικά της βρίσκεται ο νόμος Πέλλας, νοτιοδυτικά η Καστοριά και νοτιοανατολικά η Κοζάνη. Είναι επομένως ένα σημαντικό κέντρο διασυνοριακών συναλλαγών της Βόρειας Ελλάδας το οποίο μέσω του οδικού δικτύου από το χωριό της Νίκης φτάνει στην Βόρεια Μακεδονία καθώς και

από την Κρυσταλλοπηγή στην Αλβανία, κάτι το οποίο καθιστά εύκολη την μετακίνηση των καταναλωτών καθώς διευκολύνει και το εμπόριο με τις διπλανές χώρες .

Η πόλη Φλώρινα αποτελεί ένα σταυροδρόμι εμπορικών συναλλαγών το οποίο έχει άμεση σύνδεση με την Βόρεια Μακεδονία(πρώην Π.Γ.Δ.Μ.) και την Αλβανία. Είναι δήμος με αγροτική και κτηνοτροφική συνιστώσα, απέχει περίπου 160 χλμ. από την πόλη της Θεσσαλονίκης και 570χλμ. από πόλη της Αθήνας. Το Αμύνταιο είναι η αμέσως επόμενη πληθυσμιακά πόλη του νομού Φλώρινας, έχει ως έδρα την κωμόπολη Αμυνταίου, η απόσταση της από την Φλώρινα είναι 33 χλμ. και από το Μοναστήρι της Βόρειας Μακεδονίας 45χλμ. . Ο πληθυσμός της σύμφωνα με την απογραφή(2011) είναι 16.976 καταγεγραμμένοι κάτοικοι σε 26 συνολικά οικισμούς. Οι οδικοί και σιδηροδρομικοί άξονες της Φλώρινας διαπερνούν και συνδέουν τον συγκεκριμένο νομό με τις γειτονικές περιοχές της υπόλοιπης Μακεδονίας, της Βόρειας Μακεδονίας και της Αλβανίας καθιστώντας τον έτσι εμπορικό σταυροδρόμι και ένα από τα πιο ύψιστης σημασίας διαμετακομιστικό κέντρο ολόκληρης της Δυτικής Μακεδονίας.

3.1.2 ΓΕΝΙΚΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Με βάση την ΕΛ.ΣΤΑΤ., στους δήμους Φλώρινας και Αμυνταίου της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας η ανεργία έφτασε στο ποσοστό 19,7 % στο δεύτερο τρίμηνο του 2022, ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό συγκριτικά με τον μέσο όρο της συνολικής χώρας ο οποίος ανερχόταν στο 12,4% (πίνακας 2).

Πίνακας 2. Ανεργία και δηλωθέν εισόδημα στην περιφέρεια Δ. Μακεδονίας σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας

Ανεργία	
Σύνολο χώρας	12,4%
Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας	19,7%
Δηλωθέν εισόδημα	
Σύνολο χώρας	17.241 €
Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας	14.605 €

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Υπουργείο Οικονομικών. Επεξεργασία στοιχείων INEMY-ΕΣΣΕ και προσωπική

Το μερίδιο της περιφέρειας στο συνολικό ΑΕΠ της χώρας είναι αξιοσημείωτο: σύμφωνα με τα στοιχεία του 2022, ανήλθε στο 2,4%. Το 50,7% της παραγωγής της συνολικής περιοχής συγκεντρώνει ο δευτερογενής τομέας, ενώ ο πρωτογενής και τριτογενής αντιπροσώπευαν το 4,7% και το 44,6% της συνολικής παραγωγής της περιοχής, αντίστοιχα. Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται τα ποσοστά απασχόλησης της Δ. Μακεδονίας για το έτος 2022.

Πίνακας 3. Βασικά μεγέθη απασχόλησης για το σύνολο της χώρας και την περιφέρεια Δ. Μακεδονίας (σε χιλιάδες άτομα και %)

(σε χιλιάδες)	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	Άτομα εκτός εργατικού	Ποσοστό Ανεργίας (%)	Ποσοστό εργατικού δυναμικού(%)
Σύνολο χώρας	4.167,20	591,6	4.293,10	12,4%	52,6%
Δυτική Μακεδονία	87,6	21,5	122,6	19,7%	47,1%
Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο της χώρας	2,1%	3,6%	2,9%		

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού Β' τριμήνου 2022- Προσωπική επεξεργασία στοιχείων

Στον πίνακα 4 παρατίθεται στο στατιστικό μητρώο επιχειρήσεων της Δ. Μακεδονίας για το έτος 2019:

Πίνακας 4: Στατιστικό μητρώο επιχειρήσεων για το έτος 2019

	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΟΜΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ(σε χιλιάδες ευρώ)	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ	7.612	383.570	12.947

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2019 – Προσωπική επεξεργασία

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία που δόθηκαν από το Επιμελητήριο της Φλώρινας, σήμερα(2022) οι ενεργές επιχειρήσεις στο μητρώο του επιμελητηρίου είναι 2.737. Μέσα από την έρευνα που διεξάχθηκε για τις διασυννοριακές μετακινήσεις οι επιχειρήσεις που έχουν εμπορική δραστηριότητα αποτελούν το 1/3 των συνολικών επιχειρήσεων για τον Δήμο Φλώρινας. Όσον αφορά τον κύκλο εργασιών των εμπορικών καταστημάτων της περιφέρειας αυτός ανήλθε το 2022 στο 0,8% του συνόλου της χώρας.

3.2 ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ

3.2.1 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Η πόλη Μοναστήρι βρίσκεται στο νοτιοδυτικό κομμάτι της Βόρειας Μακεδονίας. Ανήκει στην κοιλάδα της Πελαγονίας και συγκεκριμένα στο νότιο κομμάτι της. Η απόσταση της από τα σύνορα της κοντινότερης ελληνικής περιοχής είναι περίπου 14 χλμ. και συνδέει το Αιγαίο με το νότιο κομμάτι της Αδριατικής καθώς συνδέεται και με την κεντρική Ευρώπη. Το Μοναστήρι ανήκει στην περιφέρεια της Πελαγονίας και είναι η δεύτερη σε μέγεθος πόλη της Βόρειας Μακεδονίας. Σύμφωνα με την τελευταία καταγραφή ο πληθυσμός του 2011 του δήμου ήταν 105.644 κάτοικοι. Η καταγωγή των κατοίκων είναι επι το πλείστον Σλαβομακεδονική (89,4 %), Αλβανική(4%), Ρομά(2,4%), Τουρκική(1,9%), Σέρβικη(1,3%) και Βλάχικη(0,5%).

3.2.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

Στην Βόρεια Μακεδονία το κατακεφαλήν εθνικό εισόδημα εκτιμάται στα 17.060 Δολάρια PPP (Παγκόσμια τράπεζα 2021), και το νόμισμα της γειτονικής χώρας είναι το δηνάριο το οποίο αντιστοιχεί σε 0,02 ευρώ ή αλλιώς 1 ευρώ ισούται με 61,54 δηνάρια .

Η συγκεκριμένη χώρα ,σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες αναζητήσεις, έχει έναν σχετικά σημαντικό ρυθμό ανάπτυξης ως προς την υπόλοιπη Ευρώπη, με ετήσιο μέσο όρο ανάπτυξης 4% (ακόμη και κατά το διάστημα της πολιτικής κρίσης), το οποίο την καθιστά συγκρίσιμη με άλλες χώρες όπως είναι η Ρουμανία και η Πολωνία. Σύμφωνα με τα στοιχεία που δίνονται από την Παγκόσμια τράπεζα , το ΑΕΠ της χώρας ήταν 13,88 δισεκατομμύρια δολάρια(USD) το 2021. Το ποσοστό της ανεργίας είναι σχετικά υψηλό , 15,7% το έτος 2021 όμως έχει σταδιακή πτώση(Πίνακας 5). Όπως ήταν αναμενόμενο ύστερα από το έτος 2020 και εξαιτίας της πανδημίας και των μέτρων, όσον αφορά τις μετακινήσεις υπήρξαν απώλειες στην οικονομία και ύφεση. Η οικονομική δραστηριότητα της Βόρειας Μακεδονίας μειώθηκε σε ένα ποσοστό περίπου 3,4%.

Οι επιχειρήσεις που βρίσκονται στην Βόρεια Μακεδονία στην πλειοψηφία τους είναι μικρό-μεσαίες (61.794), μεγάλες επιχειρήσεις αναγράφονται μόνο 131 οι οποίες ωστόσο έχουν συγκεντρώσει το υψηλότερο ποσοστό απασχόλησης (315.553). Με βάση τα τελευταία στοιχεία που συγκεντρώθηκαν 246 ελληνικές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται στην Βόρεια

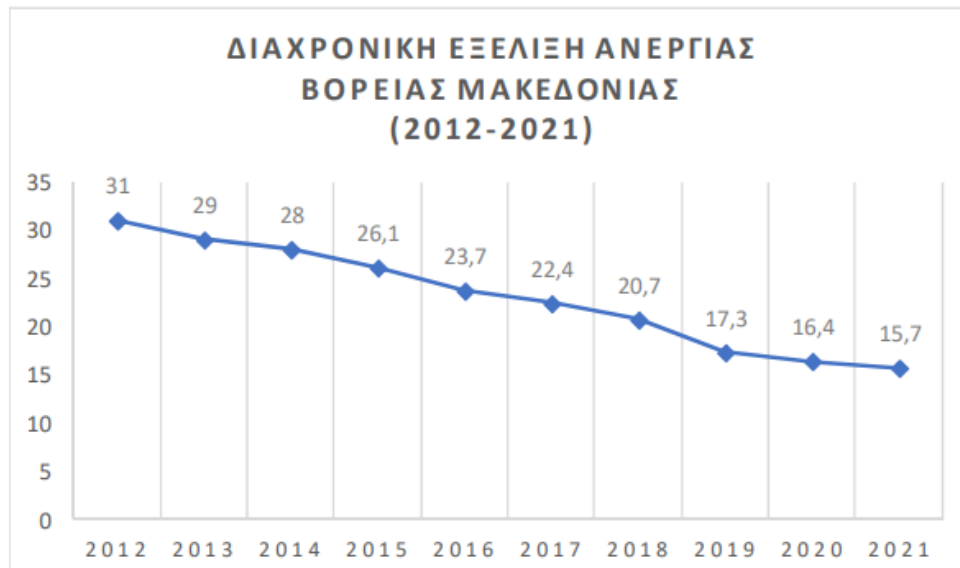
Μακεδονία και συγκεκριμένα στο Μοναστήρι έδρα δραστηριοποίησης έχουν περίπου 30 επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων.

Πίνακας 5. Βασικά οικονομικά μεγέθη Βόρειας Μακεδονίας

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ονομαστικό ΑΕΠ (εκατ. ευρώ)	9.657	10.038	10.744	11.209	10.766	11.721
Μεταβολή ΑΕΠ (%)	2,8	1,1	2,9	3,2	-4,5	4,0
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ	4.659	4.839	5.175	5.398	5.187	5.129
Ανεργία (%)	23,7	22,4	20,7	17,3	16,4	15,7
Πληθωρισμός (%)	-0,2	1,4	1,5	0,8	1,2	4,9
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-2,7	-2,7	-1,8	-2,0	-8,1	-3,4
Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	39,9	39,4	40,4	40,7	51,2	48,7
Ισοζύγιο τρεχ. συναλλαγών (% ΑΕΠ)	61,5	61,5	61,5	61,5	61,6	61,7
Συναλλαγματική ισοτιμία (δηνάριο / €)	2.613	2.336	2.867	3.263	3.360	3.240

Πηγές: Στατιστική Υπηρεσία Βόρειας Μακεδονίας/ Υπουργείο Οικονομικών Βόρειας Μακεδονίας/Κεντρική Τράπεζα Βόρειας Μακεδονίας

Ένα σημαντικό πρόβλημα στην οικονομία της γειτονικής χώρας είναι τα ποσοστά ανεργίας, το οποίο παρουσιάζεται στα στατιστικά στοιχεία της χώρας. Ύστερα από την απόκτηση ανεξαρτησίας η ανεργία στην Βόρεια Μακεδονία αυξήθηκε δραματικά. Με το ποσοστό να βρίσκεται στο 36% το έτος 1997 και την μείωση του στο 31% το έτος 2012. Συνεχίζοντας σταδιακά να μειώνεται το 2013 το ποσοστό ανεργίας έφτασε στο 29% και συνέχισε να μειώνεται και φτάνει το 23,7% το έτος 2016, το 22,4% το 2017 και 20,7% το 2018. Το ποσοστό φαίνεται να ελαττώθηκε το 2019 σε 17,3%, το 2020 σε 16,4% και όπως φαίνεται από τα τελευταία διαθέσιμα αρχεία σε 15,3% το έτος 2021(Πίνακας 5). Από 198.569 συνολικά ανέργους το 2018 ο αριθμός περιορίζεται σε 166,363 ανέργους το 2019. Το σύνολο του εργατικού δυναμικού για το 2019 ήταν 964.014 και οι απασχολούμενοι 797.651 με το ποσό δραστηριότητας να βρίσκεται στο 57,2% και το ποσοστό απασχόλησης στο 47,3% (Γραφείο ΟΕΥ, 2021).

Γράφημα 1. Εξέλιξη Ανεργίας Βόρεια Μακεδονία-Ετήσια Έκθεση 2021

3.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

3.3.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το επενδυτικό περιβάλλον ανάμεσα στις δύο χώρες και τα κίνητρα για αυτό, καθώς και το παραγωγικό σύστημα στην συγκεκριμένη ζώνη. Μέσα από αυτές τις σκοπιές προσδιορίζονται οι κλάδοι που έχουν δυνατότητες ανάπτυξης για επιχειρηματικές επενδύσεις και για την κερδοφόρα συνεργασία των δύο συνοριακών χωρών.(Topaloglou,2008)

Η Ελλάδα είναι μια από τις σημαντικότερες εμπορικές αγορές για την Βόρεια Μακεδονία(πρώην ΠΓΔΜ). Το 2021, η Ελλάδα ήταν ο 3ος μεγαλύτερος προμηθευτής και ο 7ος μεγαλύτερος πελάτης για την Βόρεια Μακεδονία. Όσον αφορά την Ελλάδα, το 2021 η Βόρεια Μακεδονία ήταν στη 12η θέση των ελληνικών εξαγωγών και στην 37η θέση των ελληνικών εισαγωγών. Η Βόρεια Μακεδονία είναι η 4η μεγαλύτερη εμπορική αγορά για την Ελλάδα στην Βαλκανική Χερσόνησο, ακολουθώντας την Τουρκία, τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία.(Γραφείο ΟΕΥ, 2021)

Το εμπορικό ισοζύγιο ήταν πάντα πλεοναστικό για την Ελλάδα παρόλο που παρουσιάζει πτωτική πορεία. Αυτό εξηγείται από το ότι τα προϊόντα της Ελλάδας ασχολούνται με τις ιδιαίτερα ανταγωνιστικές αγορές άλλων ευρωπαϊκών και βαλκανικών χωρών. Επιπλέον, η εγχώρια βιομηχανία της Βόρειας Μακεδονίας είναι πλέον ικανή να παράγει μια ευρύτερη ποικιλία προϊόντων από ό,τι στο παρελθόν.

ΔΙΜΕΡΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ

Οι σχέσεις που αφορούν το διμερές εμπόριο ανάμεσα στις δύο χώρες καταγράφουν αυξητική πορεία τα τελευταία 4 χρόνια, εξαιρουμένου του έτους 2020 της πανδημίας. Συγκεκριμένα το 2021, σημειώνεται πως ο όγκος του εμπορίου είχε αυξηθεί περίπου 50,3% συγκριτικά με το προηγούμενο έτος και είχε ως αποτέλεσμα να φθάσει σε 943,2 εκατ. Ευρώ , το 5,7% του οποίου αποτελούσε το μερίδιο του συνολικού όγκου του εξωτερικού εμπορίου(που ήταν 4,7% το έτος 2020). Συγκεκριμένα όπως αναφέρει ενημερωτικό έγγραφο του Γραφείου ΟΕΥ - Σκοπίων η αξία των ελληνικών εξαγωγών προς την Βόρεια Μακεδονία , το πρώτο εξάμηνο του 2022, ήταν 650,4 εκατ. ευρώ, καταγράφοντας την σημαντική αύξηση 116% σε σχέση με το πρώτο εξάμηνο του 2021 (301,6 εκατ. ευρώ). Τα αναλυτικά στοιχεία παρατίθενται στο πίνακα 6 και με γραφική απεικόνιση στο γράφημα 1(Στατιστική υπηρεσία Σκοπίων).

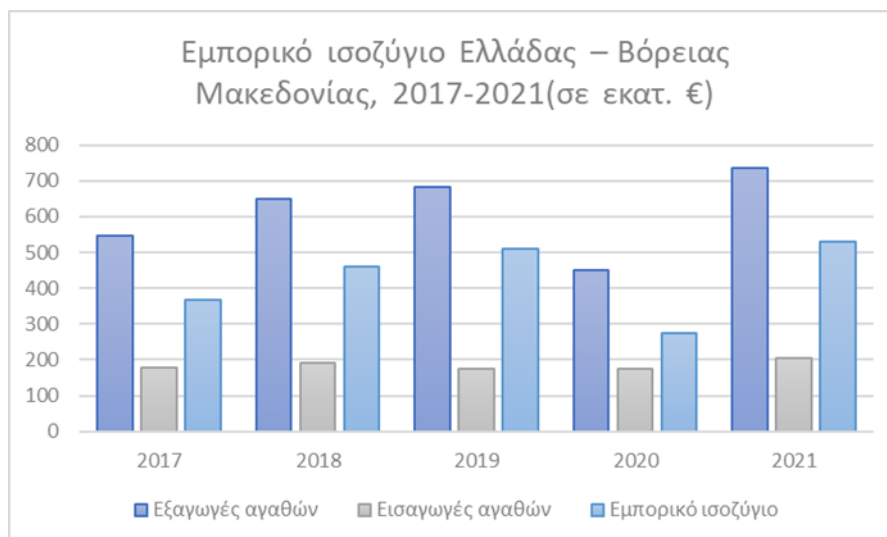
Υπήρξε πλεόνασμα 531,4 εκατ. ευρώ στο ελληνικό εμπορικό ισοζύγιο, γεγονός που δείχνει ότι το εμπορικό ισοζύγιο έκλινε υπέρ της Ελλάδας(Πίνακας 6).Πετρελαϊκά προϊόντα, ηλεκτρική ενέργεια, ελαφριά λάδια, παρασκευάσματα, προϊόντα σιδήρου και χάλυβα, υφάσματα, τρόφιμα (πορτοκάλια, ελιές κ.λπ.) είναι μερικά από τα προϊόντα που εξάγει η Ελλάδα στη Βόρεια Μακεδονία.

Η Ελλάδα αντιπροσώπευε το 7,6% του συνόλου των εισαγωγών στη Βόρεια Μακεδονία κατά την υπό εξέταση περίοδο (ενώ το 5,9% το 2020). Τέλος, αξιοσημείωτο είναι ότι η Ελλάδα ενίσχυσε τη θέση της ως εμπορικός εταίρος της Βόρειας Μακεδονίας το 2021 (στην 3η θέση, με βάση τις κύριες χώρες εισαγωγής της χώρας), αυξάνοντας τις εξαγωγές της κατά 63,2%, καλύπτοντας πλήρως τις απώλειες που προκλήθηκαν από πανδημία.

Πίνακας 6: Εμπορικό ισοζύγιο Ελλάδας – Βόρειας Μακεδονίας, 2017-2021

(αξία σε εκατ. €)	2017	2018	2019	2020	2021	Μετ. %
Εξαγωγές αγαθών	546,1	650,6	684	451,7	737,3	63,2%
Εισαγωγές αγαθών	180	190,5	173,8	175,5	205,9	17,3%
Εμπορικό ισοζύγιο	366,1	460,1	510,2	276,2	531,4	92,4%
Όγκος εμπορίου	726,1	841,1	857,8	627,2	943,2	50,3%

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Βόρειας Μακεδονίας – επεξεργασία Γραφείου ΟΕΥ Σκοπίων

Γράφημα 2. Εμπορικό ισοζύγιο-Προσωπική επεξεργασία

Στους επόμενους πίνακες 7 και 8 καταγράφονται οι Ελληνικές εξαγωγές σύμφωνα με τα κυριότερα προϊόντα εξαγωγής και στην συνέχεια τις μεγαλύτερες κατηγορίες προϊόντων εξαγωγής.

Πίνακας 7 : Ελληνικές εξαγωγές στη Βόρεια Μακεδονία – κυριότερα προϊόντα

Κωδικός	4ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένη ονοματολογίας	2020	2021	% Μεταβολή στην αξία
		σε ευρώ		
2710	Λάδια από πετρέλαιο ή από ασφαλτούχα ορυκτά, άλλα από τα ακατέργαστα λάδια. Παρασκευάσματα που δεν κατονομάζονται ούτε περιλαμβάνονται αλλού, που περιέχουν κατά βάρος 70 % ή περισσότερο λάδια από πετρέλαιο ή ασφαλτούχα ορυκτά και στα οποία τα λάδια αυτά αποτελούν το βασικό συστατικό. Χρησιμοποιημένα λάδια	232.155.118	435.147.723	87.4%
2716	Ηλεκτρική ενέργεια	4.263.121	37.281.646	774.5%
7207	Ημιτελή προϊόντα από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες	25.937.862	35.870.665	38.3%
7213	Χοντρό σύρμα (fil machine) από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες	10.603.454	18.291.010	72.5%

7214	Ράβδοι από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες, που έχουν απλώς σφυρηλατηθεί, ελαθεί ή διελαθεί σε θερμή κατάσταση, καθώς και εκείνες που έχουν υποστεί Στρίψιμο μετά την έλαση	11.709.347	18.034.313	54%
7202	Κράματα σιδήρου	-	13.759.723	-
2713	Οπτόνθρακας (κοκ) από πετρέλαιο, άσφαλτος από πετρέλαιο και άλλα υπολείμματα των λαδιών πετρελαίου ή Των ασφαλτούχων ορυκτών	7.740.291	11.827.575	52.8%
6006	Άλλα πλεκτά υφάσματα	12.517.721	10.610.583	-15.2%
7308	Κατασκευές και μέρη κατασκευών (π.χ. γέφυρες και στοιχεία γεφυρών, υδροφραχτικές πόρτες, πύργοι, πυλώνες, στύλοι, σκελετοί, στέγες, πόρτες και παράθυρα και τα πλαίσιά τους, περβάζια και κατώφλια, φράγματα, κιγκλιδώματα), από χυτοσίδηρο, σίδηρο ή χάλυβα, με εξαίρεση τις προκατασκευές της κλάσης 9406. Λαμαρίνες, ράβδοι, είδη με καθορισμένη μορφή, σωλήνες και παρόμοια, από χυτοσίδηρο, σίδηρο ή χάλυβα, προετοιμασμένα για να χρησιμοποιηθούν σε κατασκευές	7.330.800	7.688.015	4.9%
0805	Εσπεριδοειδή, νωπά ή υγρά	7.079.559	6.255.692	-11.6%
2005	Άλλα λαχανικά παρασκευασμένα ή διατηρημένα αλλιώς παρά με ξίδι ή οξικό οξύ, όχι κατεψυγμένα, άλλα από τα Προϊόντα της κλάσης 2006	5.646.578	5.988.902	6.1%
2711	Αέρια πετρελαίου και άλλοι αέριοι υδρογονάνθρακες	2.661.456	5.574.912	109.5%
7217	Σύρματα από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες	4.058.915	4.229.783	4.2%
8523	Δίσκοι, ταινίες, συσκευές αποθήκευσης στερεάς κατάστασης, «έξυπνες κάρτες» και άλλα μέσα για την καταγραφή ήχου ή άλλων φαινομένων	7.811.239	4.114.674	-47.3%
7604	Ράβδοι και προφίλ αλουμινίου, π.δ.κ.α.	2.972.826	3.447.088	16%
3004	Φάρμακα για θεραπευτικές χρήσεις, σε μετρούμενες δόσεις	2.062.514	3.255.862	57.9%
0302	Ψάρια, νωπά ή διατηρημένα με απλή ψύξη (εκτός από φιλέτα ψαριών και άλλα κρέατα ψαριών της κλάσης 0304)	2.488.241	3.198.494	28.5%

3921	Πλάκες, φύλλα, φιλμ και λωρίδες, από πλαστικό, ενισχυμένο, πλαστικοποιημένο, υποστηριζόμενο ή παρόμοια συνδυασμένο με άλλα υλικά, ή από κυψελωτόπλαστικό, ακατέργαστο ή απλώς κατεργασμένο στην επιφάνεια	1.368.584	2.244.986	64%
3105	Λιπάσματα ορυκτά ή χημικά που περιέχουν δύο ή τρία λιπαντικά στοιχεία: άζωτο, φωσφόρο και κάλιο. Άλλα λιπάσματα. Προϊόντα του κεφαλαίου αυτού που παρουσιάζονται είτε σε δισκία ή παρόμοια σχήματα, είτε σε συσκευασίες με μεικτό βάρος που δεν υπερβαίνει τα 10 kg	2.758.853	2.196.287	-20.4%
3923	Είδη μεταφοράς ή συσκευασίας εμπορευμάτων, από πλαστικά, πώματα, καπάκια, κ.ά.	2.377.760	2.195.625	-7.7%

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Βόρειας Μακεδονίας

Πίνακας 8 : Ελληνικές εξαγωγές στη Βόρεια Μακεδονία – μεγάλες κατηγορίες

Κωδικός	2ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2020	2021	% Μεταβολή στην αξία
		σε ευρώ		
27	ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΑΣΗΣ ΑΥΤΩΝ. ΑΣΦΑΛΤΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ. ΚΕΡΙΑ ΟΡΥΚΤΑ	247.016.025	489.986.722	98.4%
72	ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟΣ, ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	54.500.997	92.998.070	70.6%
39	ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΥΛΕΣ	9.486.429	12.212.355	28.7%
60	ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΠΛΕΚΤΑ	12.634.339	10.751.503	-14.9%
48	ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΝΙ, ΕΙΔΗ ΧΑΡΤΟΠΟΛΤΟΥ	9.162.427	10.260.983	12.0%
73	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛΥΒΑ	9.727.397	9.398.135	-3.4%
08	ΒΡΩΣΙΜΑ ΦΡΟΥΤΑ ΚΑΙ ΞΗΡΟΙ ΚΑΡΠΟΙ, ΦΛΟΥΔΑ ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΩΝ Ή ΠΕΠΟΝΙΩΝ	8.638.412	8.055.493	-6.7%
76	ΑΡΓΙΛΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΡΓΙΛΙΟ	8.471.820	7.365.928	-13.1%
84	ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ	7.971.194	7.168.316	-10.1%
20	ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΛΑΧΑΝΙΚΩΝ, ΦΡΟΥΤΩΝ, ΞΗΡΩΝ ΚΑΡΠΩΝ Ή ΆΛΛΩΝ ΜΕΡΩΝ ΦΥΤΩΝ	7.239.816	6.885.931	-4.9%

85	ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ ΉΧΟΥ, ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΑΥΤΩΝ	9.195.109	5.889.896	-35.9%
----	--	-----------	-----------	--------

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Βόρειας Μακεδονίας

Γράφημα 3. Ελληνικές εξαγωγές-Προσωπική επεξεργασία

Από την γραφική απεικόνιση του παραπάνω πίνακα φαίνεται πόσο σημαντικά μεγαλύτερες είναι οι εξαγωγές των ορυκτών καυσίμων και του σιδήρου από τις υπόλοιπες κατηγορίες εξαγωγών προς την Βόρεια Μακεδονία.

Η Βόρεια Μακεδονία είναι κυρίως πηγή ελληνικών εισαγωγών σιδήρου και χάλυβα αλλά και των προϊόντων τους, όπως και καπνού και ένδυσης. Οι περισσότερες εισαγωγές ειδών ένδυσης προέρχονται από ελληνικές επιχειρήσεις στη Βόρεια Μακεδονία, οι οποίες εξευγενίζονται παθητικά και στη συνέχεια επανεξάγονται σε ξένες αγορές αφού εξευγενιστούν στην Ελλάδα.(Παρόν της Κυριακής,2008)

Οι παρακάτω πίνακες 9 και 10 αναφέρονται στις εισαγωγές της Ελλάδας από τη Βόρεια Μακεδονία σύμφωνα με τις μεγαλύτερες κατηγορίες και έπειτα τα κυριότερα προϊόντα εισαγωγής:

Πίνακας 9 :Ελληνικές εισαγωγές από τη Βόρεια Μακεδονία – μεγάλες κατηγορίες

Κωδικός	2ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2020	2021	%
		σε ευρώ		Μεταβολή στην αξία
72	ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟΣ, ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	37.524.665	55.663.027	48.3%
24	ΚΑΠΝΑ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΑ ΚΑΠΝΟΥ	41.789.313	37.751.289	-9.7%
61	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΠΛΕΚΤΑ	25.575.342	27.734.013	8.4%
73	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ,ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛΥΒΑ	13.052.242	16.463.730	26.1%
27	ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΑΞΗΣ ΑΥΤΩΝ. ΑΣΦΑΛΤΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ. ΚΕΡΙΑ ΟΡΥΚΤΑ	18.352.728	13.897.737	-24.3%
10	ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ	3.434.102	9.730.409	183.3%
25	ΑΛΑΤΙ, ΘΕΙΟ, ΓΑΙΕΣ ΚΑΙ ΠΕΤΡΕΣ, ΓΥΨΟΣ, ΑΣΒΕΣΤΗΣ ΚΑΙ ΤΣΙΜΕΝΤΑ	5.359.888	7.885.191	47.1%
39	ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΥΛΕΣ	2.856.016	4.356.143	52.5%
28	ΑΝΟΡΓΑΝΕΣ ΧΗΜΙΚΕΣ ΟΥΣΙΕΣ, ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ Ή ΑΝΟΡΓΑΝΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΙΜΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ, ΜΕΤΑΛΛΩΝ ΣΠΑΝΙΩΝ ΓΑΙΩΝ, ΡΑΔΙΕΝΕΡΓΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ Ή ΙΣΟΤΟΠΩΝ	2.952.243	3.732.815	26.4%
85	ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΙΚΑΙ ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ, ΜΗΧΑΝΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΗΧΟΥ, ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΕΣ ΕΓΓΡΑΦΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΕΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΚΑΙ ΗΧΟΥ, ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΕΤΟΙΩΝ ΕΙΔΩΝ	2.954.475	3.653.417	23.7%

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Βόρειας Μακεδονίας

Πίνακας 10 : Ελληνικές εισαγωγές από τη Βόρεια Μακεδονία – κυριότερα προϊόντα

Κωδικός	4ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2020	2021	% Μεταβολή στην αξία
		σε ευρώ		
2401	Καπνά ακατέργαστα ή που δεν έχουν βιομηχανοποιηθεί. Απορρίμματα καπνού	41.789.313	37.751.289	-0.7%
7214	Ράβδοι από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες, που έχουν απλώς σφυρηλατηθεί, ελαθεί ή διελαθεί σεθερμή κατάσταση, καθώς και εκείνες που έχουν υποστεί στρίψιμο μετά την έλαση	8.543.024	13.789.312	61.4%
2716	Ηλεκτρική ενέργεια	18.171.241	13.565.273	-25.3%
7210	Πλατέα προϊόντα έλασης, από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες, με πλάτος 600 mm ή περισσότερο, επιστρωμένα με άλλο μέταλλο ή επενδυμένα	11.378.511	13.554.366	19.1%
7306	Άλλοι σωλήνες κάθε είδους και είδη με καθορισμένη μορφή κοίλα (π.χ. συγκολλημένα, βιδωμένα, θηλυκωμένα ή με άκρα που απλώς πλησιάζουν), από σίδηρο ή χάλυβα	8.485.615	12.916.874	52.2%
6106	Φορέματα-πουκάμισα (σεμιζέ), μπλούζες, μπλούζες-πουκάμισα, από πλεκτό, για γυναίκες ή κορίτσια	8.440.416	11.330.550	34.2%
6109	Μπλούζες (T-shirt) και φανελάκια, από πλεκτό	8.601.362	10.033.229	16.6%
7204	Απορρίμματα και θραύσματα χυτοσιδήρου, σιδήρουή χάλυβα (παλιοσίδερα). Απορρίμματα πλινθωμένα (σε τύπους) από σίδηρο ή χάλυβα	5.068.016	8.651.899	70.7%
2515	Μάρμαρα, τραβερτίνες, βελγικοί ασβεστόλιθοι και άλλοι ασβεστόλιθοι για πελέκημα ή χτίσιμο, φαινομενικής πυκνότητας ίσης ή ανώτερης του 2,5 καιαλάβαστρο, έστω και χοντρικά κατεργασμένα ή απλάκομμένα, με πριόνι ή άλλο τρόπο, σε όγκους ή πλάκες σχήματος τετράγωνου ή ορθογωνίου	5.244.958	7.626.651	45.4%
7208	Πλατέα προϊόντα έλασης, από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες, με πλάτος 600 mm ή περισσότερο, που έχουν ελαθεί σε θερμή κατάσταση, μη επιστρωμένα με άλλο μέταλλο ούτε επενδυμένα	5.596.877	7.244.249	29.4%
7216	Είδη με καθορισμένη μορφή από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες	3.997.166	6.597.806	65.1%
6104	Κουστούμια-ταγιέρ, σύνολα, ζακέτες, φορέματα, φούστες, φούστες-παντελόνια (ζιπ-κιλότ), παντελόνια, φόρμες με τιράντες (σαλοπέτ), κοντά παντελόνια που καλύπτουν και το γόνατο και παντελόνια κοντά (σορτς) (άλλα από εκείνα για το μπάνιο), από πλεκτό, για γυναίκες ή κορίτσια	7.465.814	5.111.595	-31.5%
1001	Σιτάρι και σιμιγδάλι	764.123	4.391.660	474.7%

7209	Πλατέα προϊόντα έλασης από σίδηρο ή από μη κραματοποιημένο χάλυβα, πλάτους ≥ 600 mm, ψυχρής έλασης «ψυχρής μείωσης», μη επενδεδυμένα, επιμεταλλωμένα ή επικαλυμμένα	1.584.461	3.684.576	132.5%
1005	Καλαμπόκι	2.556.084	3.423.371	33.9%
7314	Υφασμα, δίχτυ, περίφραξη, από σύρμα σιδήρου ή χάλυβα (εκτός από μεταλλικές ίνες των ειδών που χρησιμοποιούνται για επένδυση, ή παρόμοιους σκοπούς)	3.431.068	2.872.752	-26.3%

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Βόρειας Μακεδονίας

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η Στατιστική Υπηρεσία της Βόρειας Μακεδονίας ανέφερε το 2021 ότι ο αριθμός των Ελλήνων τουριστών στη Βόρεια Μακεδονία έφτασε τους 15.877, σημειώνοντας αύξηση 4,8% σε σχέση με το 2020 (15.145), παρά το γεγονός ότι τα χαμηλά νούμερα των τελευταίων δύο ετών είναι κυρίως αποτέλεσμα των ταξιδιωτικών περιορισμών που προκλήθηκαν από την πανδημία(Πίνακας 11).

Πίνακας 11: Τουριστικές αφίξεις στη Βόρεια Μακεδονία από Ελλάδα

	2019	2020	2021
Αφίξεις στη Βόρεια Μακεδονία από Ελλάδα	57.578	15.145	15.877
Μεταβολή (%)	40,6	-73,7	4,8

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Βόρειας Μακεδονίας

Επισημαίνεται, επιπρόσθετα, πως ο αριθμός για τις διανυκτερεύσεις από Έλληνες στη Βόρεια Μακεδονία αυξήθηκε σε 30.237 το 2021 από 20.641 που ήταν το 2020.

Ωστόσο, τα στοιχεία της Κρατικής Στατιστικής Υπηρεσίας δείχνουν ότι σε σύγκριση με το 2019, η επιβατική κίνηση στα μεγάλα συννοριακά περάσματα (από υπηκόους τρίτων χωρών) μειώθηκε κατά 77% ως αποτέλεσμα των περιορισμών που προκάλεσε η πανδημία (364.298 διελεύσεις το 2020 έναντι 1.586.091 διελεύσεις το 2019).

Το Ινστιτούτο Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΙΝΣΕΤΕ) κατέγραψε ότι ο αριθμός των οδικών αφίξεων (διαβάσεις) από τη γειτονική πόλη Βόρεια Μακεδονία στην Ελλάδα παρουσίασε αύξηση της τάξης 175% το 2021 σε σχέση με το 2020 (την περίοδο που τα σύνορα ήταν κλειστά για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα), αλλά ήταν σημαντικά χαμηλότερα από το 2019.

Ο αριθμός των οδικών αφίξεων από τη Βόρεια Μακεδονία στην Ελλάδα το 2019 ήταν 3.250.120, από 1.390.767 το 2021 και μόλις 503.894 το 2020. Σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες αναφορές Γραφείου ΟΕΥ(2021), οι περισσότερες οδικές αφίξεις από το σύνολο τους το 2021 πραγματοποιήθηκαν κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Συνολικά καταγράφηκαν 890.949 διελεύσεις κατά το τρίμηνο Ιουνίου - Αυγούστου 2021 το οποίο αποτελεί το 64% του συνόλου μετακινήσεων του 2021. Τους πρώτους 6 μήνες του έτους 2021 τα σύνορα της Νίκης και Δοϊράνης είχαν παραμείνει κλειστά(δηλαδή τα δύο από τα τρία συνοριακά περάσματα) .

Η συνολική εικόνα του τουρισμού στην Ελλάδα για το 2021 έδειξε ότι ο αριθμός επισκεπτών της χώρας αυξήθηκε κατά 4% συγκριτικά με το προηγούμενο έτος αλλά παρέμεινε κατά 72% χαμηλότερος σε σχέση με το 2019.

Οι συχνότερες επισκέψεις στην χώρα μας από πολίτες της Βόρειας Μακεδονία γίνονται τα σαββατοκύριακα ή τις τριήμερες διακοπές, καθώς και το καλοκαίρι για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Ο βασικός προορισμός τους είναι οι βόρειες ελληνικές ακτές (Χαλκιδική και Πιερία). Σύμφωνα με στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Ελλάδος, ο αριθμός των επισκεπτών πολιτών της Βόρειας Μακεδονίας στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας το 2021 ήταν 959.300. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, έλκονται όλο και περισσότερο σε άλλα μέρη της Ελλάδας, συμπεριλαμβανομένων των νησιών.

Οι μονοήμερες ή ολιγοήμερες εξορμήσεις για ψώνια των Βορειομακεδόνων είναι σημαντικές, ιδιαίτερα για την αγορά της Θεσσαλονίκης. Οι αγορές αυτές λειτουργούν ως έμμεσες εξαγωγές για την Ελλάδα και αναμφίβολα συμβάλλουν στην ένωση της εγχώριας οικονομίας(Γραφείο ΟΕΥ,2021).

ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Τα Ελληνικά Αποθέματα Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ) στη Βόρεια Μακεδονία αυξήθηκαν στα 548,8 εκατ. ευρώ το 2020, από 518,3 εκατ. ευρώ που ήταν το 2019 (αύξηση 5,9%). Οι ελληνικές μετοχές αντιπροσώπευαν το 9,5% των συνολικών ΑΞΕ στη Βόρεια Μακεδονία το 2020 και η χώρα μας στέκεται στην τρίτη θέση μεταξύ των χωρών με τα μεγαλύτερα αποθέματα ΑΞΕ στη γειτονική χώρα. Σημειώνεται ότι οι το επίκεντρο των ελληνικών επενδύσεων είναι κυρίως οι τομείς της ενέργειας, οι υποδομές-κατασκευές, το λιανικό εμπόριο και ειδικότερα των τροφίμων, καθώς και ο χρηματοοικονομικό τομέας. (Γραφείο ΟΕΥ,2021).

Η Ελλάδα βρίσκεται στην όγδοη θέση της κατάταξης για το 2020 όσον αφορά τις ροές ΑΞΕ προς τη Βόρεια Μακεδονία, (στοιχεία από ροές της Κεντρικής Τράπεζας της Βόρειας Μακεδονίας, Δεκέμβριος 2021), με 29,31 εκατ. ευρώ (400 χιλιάδες ευρώ περισσότερα από το 2019), που αντιπροσωπεύει αύξηση 1,5%. (Γραφείο ΟΕΥ, 2021).

Πίνακας 12 : Επενδύσεις της Ελλάδας στη Βόρεια Μακεδονία

Εκατ. €	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ροές	-15,7	27,1	23,6	29,7	28,9	29,3
Απόθεμα	463,4	473,9	488,3	518,3	548,8	Μη διαθέσιμα στοιχεία

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Βόρειας Μακεδονίας

Από τα διαθέσιμα στοιχεία, φαίνεται πως ο αριθμός των ελληνόκτητων εταιρειών που δραστηριοποιούνται στη Βόρεια Μακεδονία εκτιμάται ότι είναι περίπου 250. Τραπεζική (απομένει μόνο η Storanska Banka του Ομίλου ΕΤΕ), πετρέλαιο, ηλεκτρική ενέργεια, μεταποίηση και κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, ορυχεία και λατομεία, εμπόριο τροφίμων/ποτών, συμβουλευτικά, λογιστικά και δικηγορικά γραφεία και καπνοβιομηχανίες είναι οι κύριοι τομείς οικονομικής δραστηριότητας στους οποίους συγκεντρώνονται οι ελληνικές ΑΞΕ. (Γραφείο ΟΕΥ, 2021).

Να σημειωθεί επίσης ότι η «Stumica Tabak», ιδιοκτησίας Μιχαηλίδη, μια από τις 200 μεγαλύτερες εταιρείες στη Βόρεια Μακεδονία, ανακοίνωσε στα τέλη του 2016 το κλείσιμο του εργοστασίου της. Η ΣΕΚΕ και η Missirian δραστηριοποιούνται πλέον στον τομέα του καπνού από ελληνικής πλευράς.

Οι ελληνικές ΑΞΕ στη Βόρεια Μακεδονία παρέμειναν σταθερές στην τρίτη θέση τα τελευταία πέντε χρόνια, με σχετικά μικρές διακυμάνσεις στην αξία που κυμαίνονται μεταξύ 463 και 548 εκατ. ευρώ (σε αντίθεση με άλλες χώρες προέλευσης ΑΞΕ που παρουσιάζουν μεγάλες αυξομειώσεις). Αυτό αποτελεί ασφαλή ένδειξη ότι οι ελληνικές ΑΞΕ συνδέονται με την πραγματική οικονομία και έχουν διάρκεια, ενώ οι ΑΞΕ από άλλες χώρες, μπορεί να σχετίζονται με αρχεία που χρησιμεύουν κυρίως για φορολογικούς σκοπούς. (Γραφείο ΟΕΥ, 2021).

Φυσικά, δεν μπορεί να παραβλεφθεί ότι η συνεχόμενη ανοδική τάση των ελληνικών ΑΞΕ πριν από το 2010 έχει σπάσει και ότι η αξία τους μειώνεται εδώ και μερικά χρόνια. Οι παράγοντες που οδήγησαν σε αυτή την εξέλιξη είναι η οικονομική κρίση που πέρασε αλλά και η ολοκλήρωση του κύκλου των ιδιωτικοποιήσεων των κρατικών εταιριών όπως για παράδειγμα η Storanska Banka της ΕΤΕ και η ΟΚΤΑ του Ομίλου ΕΛ.ΠΕ.

Παρόλα αυτά, ελληνόκτητες εταιρείες με υφιστάμενες δραστηριότητες στη χώρα (όπως η ΟΚΤΑ, η USJE-Titan και η VERO) επενδύουν ακόμη σε μεγάλες εγκαταστάσεις, στον τεχνολογικό εξοπλισμό και στις υπηρεσίες. (Huffington Post ,2019)

Η πιο πρόσφατη μεγάλη ελληνική επένδυση στη Βόρεια Μακεδονία είναι η εξαγορά της Mermeren Kombinat(εξόρυξη και επεξεργασία λευκού μαρμάρου από το λατομείο Sivec) του Παυλίδη Μάρμαρα-Γρανίτες τον Ιούνιο του 2017, με το ποσό να ανέρχεται στα 73 εκατ. Ευρώ. Άλλες δύο σημαντικές επενδύσεις είναι πως εξαγοράσθηκε επίσης ο Ομίλου EDS-που δραστηριοποιείται στον τομέα εμπορίας και προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας - από τη ΔΕΗ τον Απρίλιο του 2017, επένδυση του ύψους των 4,8 εκατ. ευρώ, και η επένδυση 1,5 εκατ. ευρώ της εταιρείας Βερόπουλος στη δημιουργία της νέας υπεραγοράς στο Τέτοβο που περιλαμβάνει πλέον και τα καταστήματά JUMBO. Και τέλος, εξαγοράσθηκε η βιομηχανία σιδηρονικελίου FENI από την εταιρεία διαχείρισης κεφαλαίων και η Global Special Opportunities LTD (GSOL/Euro-nickel) για περίπου 80 εκατομμύρια ευρώ. (Γραφείο ΟΕΥ,2021).

Η παρουσία κάποιων μεγάλων ελληνικών εταιριών κατασκευαστικών έργων είναι επίσης πολύ σημαντική καθώς σε πάροδο χρόνου έχουν αναλάβει πολύ μεγάλα έργα ύστερα από διεθνής διαγωνισμούς. Τέτοια είναι το ΑΚΤΩΡ σε διάδρομο Χ και το INTRAKAT για την κατασκευή νοσοκομείου στο Štip.

Τα δύο πρώτα πρατήρια καυσίμων στη Βόρεια Μακεδονία που λειτουργούν με το εμπορικό σήμα «Shell» άνοιξαν πέρυσι από την Coral Fuels DOOEL Skopje, η οποία είναι θυγατρική της ελληνικής Coral A.E. (παλαιότερα Shell Hellas AE). Τα συγκεκριμένα βενζινάδικα βρίσκονται στον αυτοκινητόδρομο που συνδέει τη Βόρεια Μακεδονία με την Ελλάδα, στην περιοχή Σμόκβιτσα, εντός του Δήμου Γευγελής, και περίπου 10 χιλιόμετρα από τα ελληνικά σύνορα. Η εταιρεία απέκτησε μακροχρόνια άδεια για την προώθηση της επωνυμίας «Shell» στον τομέα των καυσίμων στη Βόρεια Μακεδονία. Με αυτή την άδεια θα τους παρέχεται μεταβίβαση τεχνογνωσίας όσον αφορά τα καύσιμα, καθώς και εφαρμογή νέων τεχνολογιών και παροχή υπηρεσιών υψηλής ποιότητας και μάρκετινγκ υψηλών προδιαγραφών. Η Shell Fuelsave Unleaded 95 V-Power 98 οκτανίων και Shell Fuelsave Diesel θα πωλούνται στα πρατήρια. (Γραφείο ΟΕΥ,2021).

Η Coral Fuels λόγω της εξέλιξης που έχει, σκοπεύει στο μέλλον να επεκταθεί και στην περιοχή των Βαλκανίων, λειτουργώντας και προσφέροντας καύσιμα και υπηρεσίες με το εμπορικό σήμα "Shell", ενώ παράλληλα σχεδιάζει να επενδύσει ακόμη περισσότερα στην

αγορά της Βόρειας Μακεδονίας τα επόμενα χρόνια, με τη λειτουργία νέων πρατηρίων σε διάφορα κεντρικά μέρη της χώρας.(Γραφείο ΟΕΥ,2021)

ΈΝΩΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Η πρώτη Ένωση Ελληνικών Επιχειρήσεων (ΕΕΕ) στη Βόρεια Μακεδονία ιδρύθηκε στις 25 Ιουνίου 2020 στα Σκόπια. Τα Σκόπια αποτελούν την έδρα της ΕΕΕ και τα ιδρυτικά μέλη της είναι 17 μεγάλες επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων στη χώρα(πίνακας 13), και συγκεκριμένα είναι τα παρακάτω:

Πίνακας 13 : Μεγάλες επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων

Μεγάλες επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων	
1.	<i>OKTA Oil Refinery Skopje</i>
2.	<i>STOPANSKA BANK AD Skopje</i>
3.	<i>ENERGY DELIVERY SOLUTIONS AD Skopje</i>
4.	<i>CEMENTARNICA USJE AD Skopje</i>
5.	<i>MERMEREN KOMBINAT AD Prilep</i>
6.	<i>EGNA CONSULTING LTD SKOPJE</i>
7.	<i>OLYMPUS FOODS LTD Skopje</i>
8.	<i>EVROKONSULTANTI LTD Skopje</i>
9.	<i>INTRAKOM LTD Skopje</i>
10.	<i>INTRAKOM CONSTRUCTIONS S.A. BRANCH OFFICE SKOPJE</i>
11.	<i>SEKE LTD Prilep</i>
12.	<i>ORBIT LTD Skopje</i>
13.	<i>EUROFAST GLOBAL LIMITED LTD Skopje</i>
14.	<i>INTRASOFT</i>
15.	<i>ALUMIL LTD Skopje</i>
16.	<i>ARTIK MINING LTD Skopje</i>
17.	<i>PIVARA AD Skopje</i>

Πηγή: Γραφείο ΟΕΥ, Σκοπίων

Η πρόθεση της ΕΕΕ είναι να αναπτυχθούν υγιείς σχέσεις μεταξύ της ελληνικής και της γειτονικής επιχειρηματικής κοινότητας αλλά παράλληλα σκοπός της είναι και η προστασία και η προώθηση των οικονομικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών της.

Στόχος της ΕΕΕ είναι, μεταξύ άλλων, οι διεθνείς παράγοντες να αξιολογήσουν θετικά την πρόοδο που έχει σημειωθεί στη Βόρεια Μακεδονία τα τελευταία χρόνια, προκειμένου να καταστήσει τη χώρα πιο ελκυστική στις ΑΞΕ. Αναδεικνύονται η ταχύτητα με την οποία μπορούν να ιδρυθούν εταιρείες, το χαμηλό κόστος εργασίας, η σταθερή ισοτιμία ευρώ και

δηναρίου, η γεωγραφική θέση της χώρας που εντείνει τον ανταγωνισμό, η ύπαρξη Τεχνολογικών και Βιομηχανικών Ζωνών Ανάπτυξης και άλλοι παράγοντες. Εξακολουθούν, όμως να υπάρχουν σημαντικοί τομείς που απαιτούν περαιτέρω ανάπτυξη και βελτίωση, αυτοί αφορούν τις υποδομές, την εκπαίδευση και τις στρεβλώσεις της δημόσιας διοίκησης, για να αναφέρουμε μερικούς, ενώ έχει πλέον προστεθεί ο ασταθής παράγοντας της ενεργειακής κρίσης. (Γραφείο ΟΕΥ,2021).

ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η Βόρεια Μακεδονία είναι ιδανική χώρα υποδοχής ΑΞΕ επειδή οι εξαγωγές κεφαλαίων για επενδύσεις σε τρίτες χώρες είναι εξαιρετικά περιορισμένες. Όπως δείχνει ο παρακάτω πίνακας 14 και το γράφημα 3, οι επενδύσεις των επιχειρηματιών της Βόρειας Μακεδονίας στην Ελλάδα ήταν αρκετά περιορισμένες μέχρι στιγμής.

Εδώ και πολλά χρόνια, το γραφείο της εταιρείας εκτελωνισμού και μεταφορών Βόρειας Μακεδονίας (Fersped) στεγάζεται στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης (ενός από τους μεγαλύτερους πελάτες του λιμανιού). Επίσης, ένας σημαντικός αριθμός από επιχειρηματίες της Βόρειας Μακεδονίας έχουν στοχεύσει πρόσφατα στην απόκτηση εξοχικών κατοικιών, κυρίως στη Θεσσαλονίκη και τη Χαλκιδική. (Γραφείο ΟΕΥ,2021).

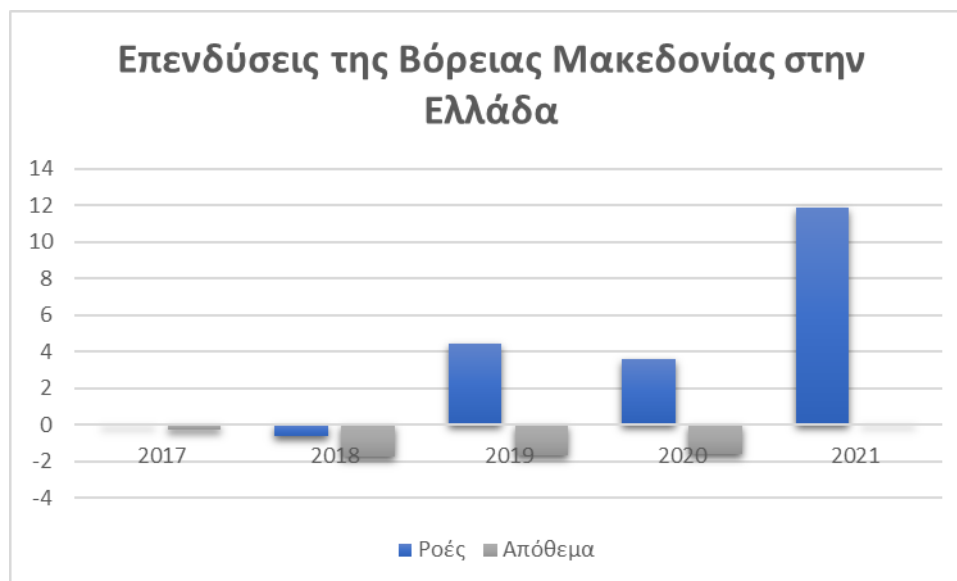
Η Petrolmak αποτελεί θυγατρική εταιρία της Makpetrol, η οποία είναι εταιρεία διανομής πετρελαίου και μάλιστα η μεγαλύτερη της χώρας. Η θυγατρική εταιρεία ιδρύθηκε το 2011 ,με έδρα την Σίνδο Θεσσαλονίκη, με το ποσό των 350.000 ευρώ και είχε αποκλειστικό μέτοχο τη μητρική εταιρεία, Η κύρια δραστηριότητα της είναι η εισαγωγή και διανομή λιπαντικών Repsol.

Παρακάτω βλέπουμε τον πίνακα με τις επενδύσεις της Βόρειας Μακεδονίας στην Ελλάδα σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία και το αντίστοιχο γράφημα.

Πίνακας 14 : Επενδύσεις της Βόρειας Μακεδονίας στην Ελλάδα

Εκατ. €	2017	2018	2019	2020	2021
Ροές	-0,03	-0,60	4,45	3,62	11,91
Απόθεμα	-0,29	-1,72	-1,68	-1,59	Μη διαθέσιμα

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Βόρειας Μακεδονίας

Γράφημα 4. Επενδύσεις Βόρειας Μακεδονίας-Προσωπική επεξεργασία

Τέλος, υπήρξε πρόσφατη ώθηση τα τελευταία έτη για ενίσχυση των διμερών επενδυτικών σχέσεων στον ενεργειακό τομέα όπως φαίνεται και από τις δράσεις που καταγράφονται στον πίνακα 15 (Γραφείο ΟΕΥ,2021).

Πίνακας 15: Ενέργειες υποστήριξης Κλάδων Ενδιαφέροντος που δηλώθηκαν στον Προγραμματισμό του Γραφείου ΟΕΥ

Κλάδοι Ενδιαφέροντος	Τρόπος υποστήριξης
Τρόφιμα-ποτά	- Ενημερωτικό σημείωμα για τον αγροδιατροφικό τομέα στη Βόρεια Μακεδονία (Μάρτιος 2021) -Υποστήριξη πρωτοβουλία προώθησης ελληνικών προϊόντων από το VERO με τον τίτλο: «Ημέρες Ελληνικής Γεύσης» (15-28.9.2021)
Ενέργεια, με έμφαση στις ΑΠΕ	-Μελέτη Γραφείου ΟΕΥ για τον ενεργειακό τομέα στη Βόρεια Μακεδονία (Μάιος 2021). - Συμμετοχή Γραφείου ΟΕΥ στο 4ο Διεθνές Φόρουμ για την Ενέργεια στη Βόρεια Μακεδονία (13-14.9.2021)
Υποδομές και κατασκευαστικός τομέας – Δομικά υλικά	- Κλαδική μελέτη για τον τομέα των κατασκευών στη Βόρεια Μακεδονία (Ιούλιος 2021)

Τελωνειακή συνεργασία	- Συναντήσεις με την Τελωνειακή Διοίκηση της Βόρειας Μακεδονίας, για θέματα μεταφορών και τελωνειακά, για την πρωτοβουλία Επέκτασης των Πράσινων Διαδρόμων κ.λπ.
Τουρισμός	-Ενημερωτικό σημείωμα για τον Τουρισμό στη Βόρεια Μακεδονία (Ιούνιος 2021) -Συμμετοχή και ομιλία στη διαδικτυακή ημερίδα με θέμα «Καλοκαίρι 2021, Με το βλέμμα στραμμένο στον χειρσαίο τουρισμό» του Έλληνο-σερβικού Επιμελητηρίου Βορείου Ελλάδος (17 Ιουνίου 2021)
Τομέας Καινοτομίας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης	-Ενημερωτικό σημείωμα-μελέτη για το οικοσύστημα νεοφυούς επιχειρηματικότητας στη Βόρεια Μακεδονία (Αύγουστος 2021)

Πηγή: Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

3.3.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

Κατά το 2011 και 2012 το εμπορικό ισοζύγιο των νομού Φλώρινας ήταν αρνητικό (εμπορικό έλλειμμα). Ωστόσο κατά το 2012 στον νομό Φλώρινας σημειώθηκε άνοδος στις εξαγωγές σε σχέση με το 2011. Και στα δύο έτη 2011 και 2012 η Φλώρινα κατέλαβε την τελευταία θέση όσον αφορά τις εξαγωγές. (Pitoska,2014).

Η ασθενής εξαγωγική ταυτότητα του νομού Φλώρινας παρουσιάζεται στους παρακάτω πίνακες 16 και 17:

Πίνακας 16: ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ-ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΝΟΜΟΣ ΦΛΩΡΙΝΑ(2012,2011)

ΝΟΜΑΡΧΙΑ	2012		2011	
	Αξία εισαγωγών(€)	Αξία εξαγωγών(€)	Αξία εισαγωγών(€)	Αξία εξαγωγών(€)
ΦΛΩΡΙΝΑ	10.608.636,00	5.182.216,00	10.534.422,00	4.499.013,00
ΣΥΝΟΛΟ	7.438.340.825,00	5.785.834.464,00	7.160.276.541,00	5.197.835.380,00

Πηγή: Bureau of Economic Affairs, 2013

Πίνακας 17 ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ-ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΝΟΜΟΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ (2012, 2011)

	2012				2011				
ΝΟΜΑΡΧΙΑ	ΕΙΣΑΓΩΓΗ 2012 Εκατ.€	ΕΞΑΓΩΓΗ 2012 Εκατ.€	ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΚΑΛΥΨΗΣ ΕΞ/ΕΙΣ 2012	ΕΙΣΑΓΩΓΗ 2011 Εκατ. €	ΕΞΑΓΩΓΗ 2011 Εκατ.€	ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΚΑΛΥΨΗΣ ΕΞ/ΕΙΣ 2012	ΑΛΛΑΓΗ ΕΞΑΓΩΓΩΝ 2011-2012
ΦΛΩΡΙΝΑ	10,6	5,1	-5,4	48,85	10,5	4,4	-6	42,71	15,19
ΣΥΝΟΛΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΘΡΑΚΗ	7.438	5.785	1.652	77,78	7.160	5.197	1.962	72,59	11,31

Πηγή: Bureau of Economic Affairs, 2013

Είναι αναγκαία η οικονομική ανάπτυξη της Φλώρινας και συγκεκριμένα στον τουρισμό και άλλες εμπορικές συναλλαγές καθώς όλες οι λιγνιτικές περιοχές οικονομικά αποδυναμώθηκαν. Το πλήγμα του Covid-19 έπληξε ακόμη περισσότερο την περιοχή και επιβράδυνε τις δυνατότητες ανάπτυξης της πόλης. Οι δυνατότητες ανάπτυξης του τουρισμού που θα επιφέρουν οικονομική ανάκαμψη έχουν στόχο τρεις πυλώνες τον χειμερινό τουρισμό, τον οινοτουρισμό και την εξειδίκευση προσωπικού στα τοπικά χαρακτηριστικά. (Ζαχαράκη, 2021).

Σύμφωνα με τα προγράμματα τουρισμού έχει προγραμματιστεί να δοθεί ποσό πάνω από 300 εκατομμύρια με σκοπό τον εμπλουτισμό των τουριστικών προϊόντων το οποίο θα υλοποιηθεί με την ενίσχυση των ειδικών μορφών τουρισμού (π.χ. οινοτουρισμό) αλλά και την ενίσχυση του χειμερινού τουρισμού για παράδειγμα με ορεινά μονοπάτια, επισκευή και ανακατασκευή του χιονοδρομικού κέντρου, την δημιουργία καινούριων χιονοδρομικών καταφυγίων και την ανάδειξη της γαστρονομίας καθώς η Φλώρινα είναι ένας τόπος τόσο πλούσιος σε τουριστικά ποιοτικά αυθεντικά τοπικά προϊόντα που ενθαρρύνουν τους επισκέπτες να επιστρέφουν ξανά στην περιοχή.

Τα κύρια εξαγωγικά προϊόντα του νομού Φλώρινας και των αντίστοιχων χωρών προορισμού για το 2012 ήταν: (Γραφείο Οικονομικών Υποθέσεων)

- Φιστίκια (φιστίκια), παραγόμενα ή διατηρημένα σε κράτηση, εκτός από αυτά που προορίζονται για ζάχαρη (για την Βόρεια Μακεδονία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα)
- Αυτοκίνητα, φορτηγά, οχήματα (προς Βόρεια Μακεδονία)
- Σοκολάτα και άλλα προϊόντα διατροφής που περιέχουν κακάο (στην Βόρεια Μακεδονία ,τη Σαουδική Αραβία και το Ομάν)
- Ψύκτρες που είναι μέρη συσκευών και οχημάτων (προς Ισπανία)
- Ξηροί καρποί με κέλυφος και άλλοι σπόροι (προς Βόρεια Μακεδονία)
- Χαρτί και χαρτόνι κرافτ (προς την Βόρεια Μακεδονία)

- Μηχανικές συσκευές, ακόμη και χειροκίνητες, για τη διασπορά και τη στείρωση υγρού ή σκόνης που χρησιμοποιούνται στη γεωργία ή σε κηπουρική (προς Βόρεια Μακεδονία)

3.3.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

Η πόλη Μοναστήρι αποτελεί το βιομηχανικό και οικονομικό κέντρο στο κομμάτι της νότιας Βόρειας Μακεδονίας. Μεγάλος αριθμός βιομηχανιών δραστηριοποιείται στην συγκεκριμένη πόλη(συμπεριλαμβανομένων βιομηχανιών τροφίμων)καθώς το σύστημα της ύδρευσης της περιοχής Στρέζεβο (που ανήκει στο Μοναστήρι) είναι το μεγαλύτερο ολόκληρης της χώρας. Επίσης, στην περιοχή βρίσκονται 3 θερμοηλεκτρικοί σταθμοί οι οποίοι παράγουν το 80% των αναγκών ηλεκτρισμού της Βόρειας Μακεδονίας. Το Μοναστήρι καλύπτει ένα μεγάλο τμήμα των αναγκών εγχώριων υφασμάτων.

Ωστόσο, σε στοιχεία που συλλέχτηκαν φαίνεται πως η πόλη του Μοναστηρίου πέρασε μεγάλη περίοδο κρίσης μέχρι να ακμάσει ξανά οικονομικά. Το 2020, 6.213 νομικά πρόσωπα εξαφανίστηκαν στην Βόρεια Μακεδονία, επισημαίνει η Μαρίτσα Τοντόροφσκα, πρόεδρος του UZ VMRO DPMNE–Bitola. Με την εισαγωγή μεγάλου αριθμού κοινωνικών περιορισμών, το κλείσιμο ορισμένων εγκαταστάσεων, τους περιορισμούς σε μεγάλο αριθμό εκδηλώσεων και την ανεπαρκή διαχείριση για την αντιμετώπιση της πανδημίας, η κυβέρνηση κατάφερε να αντικατοπτρίσει μια κρίση στην οικονομία της Βόρειας Μακεδονίας.

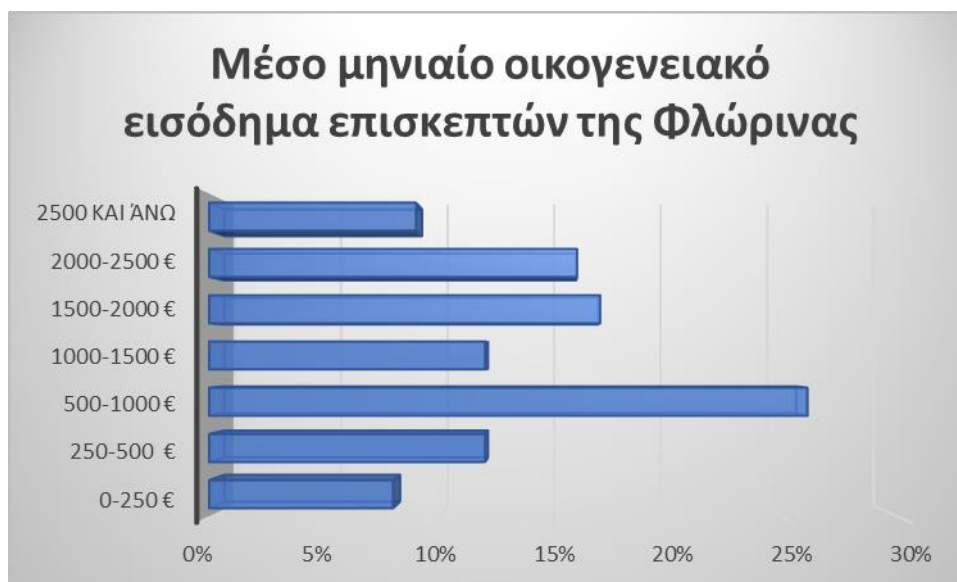
Το Μοναστήρι είναι η πόλη όπου το 2020 ήταν περισσότερο αισθητός ο αρνητικός αντίκτυπος, στον ιδιωτικό τομέα 342 εταιρείες έκλεισαν αυτό το έτος.(Lider,2021) Ωστόσο, μετά το κύμα της πανδημίας φαίνεται να αποκτά και πάλι οικονομική ανάπτυξη. Σύμφωνα με τον Δήμαρχο του δήμου Μοναστηρίου, Τόνι Κονιανόβσκι(2022) γίνονται προσπάθειες για την υποστήριξη της τοπικής επιχείρησης για την ανάπτυξη του τουρισμού στην περιοχή.(Bitola news,2022)

Επιπλέον, σύμφωνα με στοιχεία της πλατφόρμας BuznisMreza.mk. το τρίτο τρίμηνο του 2022 άνοιξαν 3.166 νέες εταιρείες στην Βόρεια Μακεδονία, που σημαίνει ότι ο δείκτης ανάπτυξης της επενδυτικής δραστηριότητας αυξάνεται στην χώρα και οι επενδύσεις πληθαίνουν. Σύμφωνα με την κυβέρνηση της Βόρειας Μακεδονίας, για το 2022 εγκρίθηκε προϋπολογισμός συμπλήρωσης που έχει ως στόχο την εφαρμογή νέων μέτρων στήριξης για τις επιχειρήσεις και τους πολίτες. Αυτός ο προϋπολογισμός θα αφορά την υποστήριξη της οικονομίας για νέες επενδύσεις όσον αφορά τον επανασχεδιασμό δομής για τα δημόσια οικονομικά και για έργα υποδομών(Υπουργείο εξωτερικών,2022).

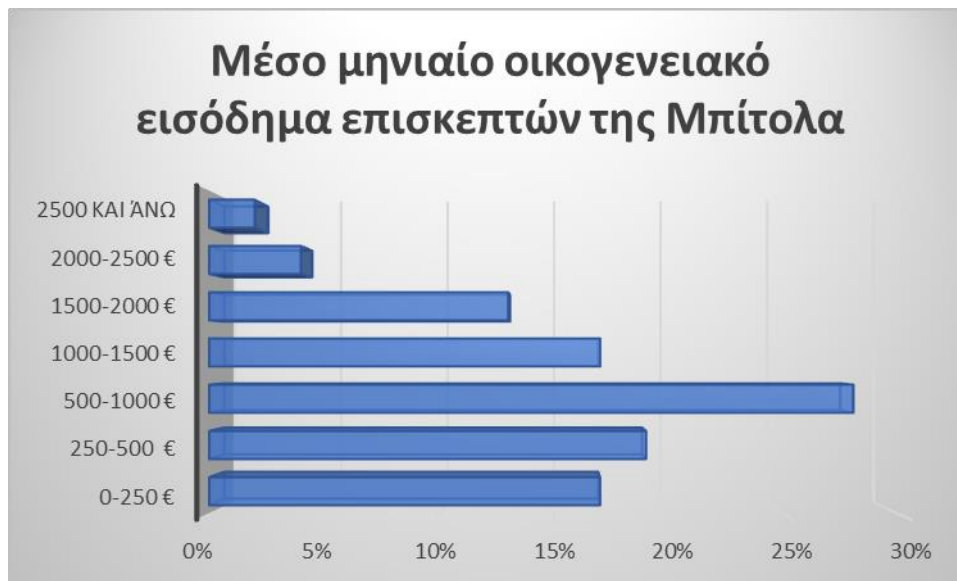
3.3.4 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΟΛΕΩΝ

Στον νομό της Φλώρινας, μέχρι και σήμερα ο οικονομικός τομέας είναι στάσιμος, δεν υιοθετούνται νέες ιδέες, αδυνατεί να προσελκύσει νέες επιχειρήσεις και επενδύσεις ούτε προεκτείνεται η αγορά, συγκριτικά με την συνοριακή περιοχή του Μοναστηρίου(Τοπάλογλου, Πετράκος, 2008).

Σύμφωνα με πληροφορίες που δόθηκαν από μέλη του συμβουλίου του επιμελητηρίου Φλώρινας σχετικά με τα χαρακτηριστικά του αγοραστικού κοινού και των επισκεπτών, οι επισκέπτες από το Μοναστήρι είναι κυρίως άνδρες (68%) και λιγότερο γυναίκες (32%). Το ηλικιακό εύρος τους ποικίλλει και είναι γενικά νεότεροι από τους επισκέπτες από τη Φλώρινα στην γειτονική περιοχή οι οποίοι είναι κυρίως άνω των 30 ετών κατά μέσο όρο. Η εκπαίδευση είναι παρόμοια με αυτή των Ελλήνων επισκεπτών. Οι δουλειές των επισκεπτών και από τις δύο πλευρές καλύπτουν όλο το φάσμα: επιστήμονες, ελεύθεροι επαγγελματίες, εργαζόμενοι τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, έμποροι, εργάτες, αγρότες, άνεργοι, φοιτητές. Το μέσο εισόδημα και των δύο πλευρών παρουσιάζεται στα δύο παρακάτω γραφήματα. Είναι προφανές ότι οι περισσότεροι κάτοικοι της Φλώρινας που επισκέπτονται τη γειτονική πόλη για ψώνια έχουν μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα που φτάνει τα 1.500€.

Γράφημα 5. Εισόδημα επισκεπτών Φλώρινας-Προσωπική επεξεργασία

Γράφημα 6. Εισόδημα επισκεπτών Μοναστήρι-Προσωπική επεξεργασία

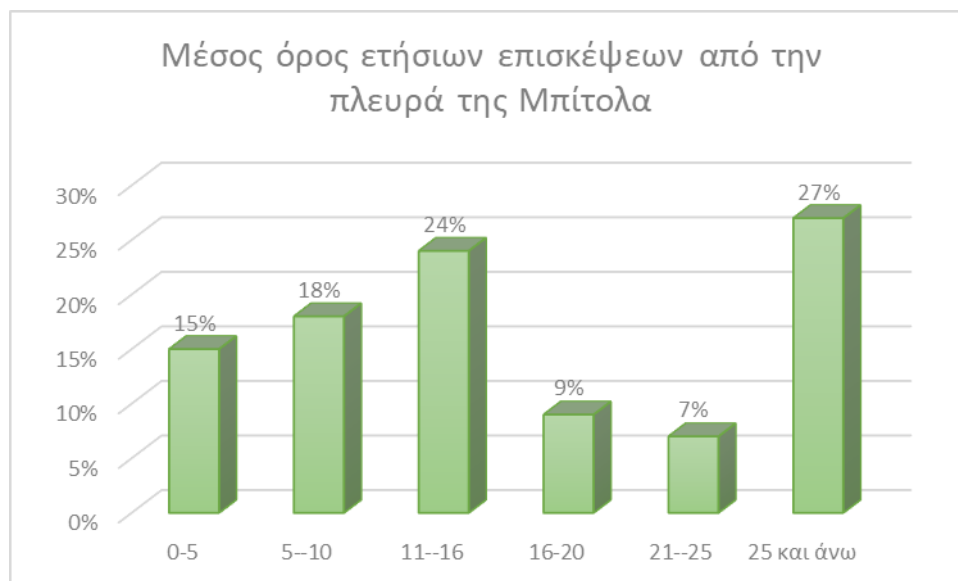
Το εύρος και η συχνότητα των επισκέψεων από τη Φλώρινα στη γειτονική αγορά δείχνει ότι ένα σημαντικό ποσοστό (75%) κάνει αυτό το ταξίδι για 6 έως 20 χρόνια, γεγονός που εδραιώνει την πεποίθηση ότι η σχέση μεταξύ των δύο τοπικών κοινωνιών είναι σχετικά καλές. Οι μέσες ετήσιες επισκέψεις από την πλευρά της Φλώρινας παρουσιάζονται στο παρακάτω γράφημα.

Γράφημα 7. Μέσος όρος επισκέψεων από Φλώρινα-Προσωπική επεξεργασία

Το εύρος και η συχνότητα των επισκέψεων από το Μοναστήρι στην Ελλάδα δείχνει ότι ένα σημαντικό ποσοστό κάνει αυτό το ταξίδι τα τελευταία 15 χρόνια, γεγονός που δείχνει πως υπάρχει μια διαφορά με την περίπτωση της Φλώρινας. Αυτή η διαφορά εξηγείται από το γεγονός ότι η Βόρεια Μακεδονία εισήλθε στις ανοιχτές αγορές το 1989.

Οι μέσες ετήσιες επισκέψεις από την πλευρά του Μοναστηρίου παρουσιάζονται στο παρακάτω γράφημα:

Γράφημα 8. Μέσος όρος επισκέψεων από Μοναστήρι-Προσωπική επεξεργασία.

Τα προϊόντα που αγοράζουν οι κάτοικοι της Φλώρινας από το Μοναστήρι όπως φαίνεται και στο γράφημα 8 είναι: πετρέλαιο, φυσικό αέριο και βενζίνη, τρόφιμα και ποτά, ανδρικά/γυναικεία ενδύματα και υποδήματα και τσιγάρα. Οι κάτοικοι του Μοναστηρίου φαίνεται να έχουν λίγο διαφορετικές αγοραστικές προτιμήσεις: ανδρικά/γυναικεία ενδύματα και υποδήματα, τρόφιμα και ποτά, ανταλλακτικά για αυτοκίνητα και παιχνίδια.

Γράφημα 9. Αγοραστική προτίμηση-Προσωπική επεξεργασία

Οι κάτοικοι της Φλώρινας προτιμούν τα τοπικά καταστήματα στο Μοναστήρι. Μόνο ένα μικρό ποσοστό από αυτούς ψωνίζει από υποκαταστήματα πολυεθνικών επιχειρήσεων. Ενώ, η πλειονότητα των κατοίκων του Μοναστηρίου συνδυάζει τα ψώνια τους με την πολυεθνική εταιρεία Lidl και τα τοπικά καταστήματα. Όσον αφορά τις υπηρεσίες, οι κάτοικοι της Φλώρινας επισκέπτονται τη γειτονική πόλη του Μοναστηρίου κυρίως για ιατρικούς λόγους αλλά και για ψυχαγωγία. Για τους κατοίκους από το Μοναστήρι, ο κύριος λόγος να επισκεφτούν τη Φλώρινα είναι να κάνουν σκι και να διασκεδάσουν επίσης.

Γράφημα 10. Αγοραστική προτίμηση καταναλωτών-Προσωπική επεξεργασία

Τα τελευταία χρόνια, έχει παρατηρηθεί αύξηση της διασυνοριακής συνεργασίας λόγω του ανοίγματος των συνόρων, γεγονός που έχει προκαλέσει κινητικότητα στην αγορά και ταυτόχρονα έχει επιφέρει συνέπειες στην περιοχή και την οικονομία της. Οι διασυνοριακές συναλλαγές είναι κρίσιμες για τους επιχειρηματίες της περιοχής γιατί τους παρέχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε μεγάλο αριθμό καταναλωτών και εργαζομένων. (Pitoska,2014) Ωστόσο, είναι επίσης σημαντική αυτή η συνεργασία για τους καταναλωτές στους οποίους προσφέρεται ένα ευρύ φάσμα ευκαιριών αγορών, οι οποίες σε ορισμένες περιπτώσεις είναι φθηνότερες.

Πολλές συνοριακές, περιμετρικές και διασυνοριακές περιοχές ήταν στο παρελθόν τα «αδιέξοδα» μιας χώρας. Στην εποχή μας, ωστόσο, οι διασυνοριακές περιοχές προσφέρουν διάφορες εναλλακτικές και νέες ευκαιρίες. Η διασυνοριακή εξαγωγική ταυτότητα της Φλώρινας είναι σταθερά αδύναμη. Ο νομός Φλώρινας απασχολεί συνεχώς την τελευταία θέση όσον αφορά τις εξαγωγές. Οι εξαγωγές της περιοχής έχουν κύριο εξαγωγικό προορισμό τη γειτονική χώρα, την Βόρεια Μακεδονία. Η οικονομική κρίση και η ύφεση που έπληξαν την ελληνική οικονομία είχαν προκαλέσει σημαντική επιδείνωση στην οικονομική κατάσταση των Ελλήνων πολιτών και των νοικοκυριών. Τόσο τα νοικοκυριά όσο και οι καταναλωτές που ζουν σε παραμεθόριες περιοχές αντιμετωπίζουν τις ίδιες δυσκολίες. Ωστόσο, αυτοί έχουν την εναλλακτική να αγοράσουν κάποια απαραίτητα προϊόντα από τις γειτονικές χώρες, όπου οι τιμές είναι χαμηλότερες. Ως εκ τούτου, αυτό που για δεκαετίες θεωρούνταν μειονέκτημα, τώρα αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα όσων ζουν σε παραμεθόριες περιοχές. Η έρευνα στη διασυνοριακή περιοχή Φλώρινας-Μοναστήρι έδειξε ότι ωφελούνται οι κάτοικοι των παραμεθόριων περιοχών με μετακίνηση από και προς τις δύο χώρες (Ελλάδα-Βόρεια Μακεδονία), δημιουργώντας, έτσι, διασυνοριακές καταναλωτικές ροές. (Pitoska,2014)

Περίπου τέσσερις στους δέκα κατοίκους της Φλώρινας έχουν αγοράσει βασικά προϊόντα από τη γειτονική χώρα. Ο κύριος λόγος για τις διασυνοριακές αγορές είναι η ύπαρξη καλύτερων τιμών και η αγορά καυσίμων (πετρέλαιο και βενζίνη), τρόφιμα, ένδυση/υπόδηση και ιατρικές υπηρεσίες. Η συχνότητα των επισκέψεων που πραγματοποιούν οι κάτοικοι της Φλώρινας στο Μοναστήρι, ειδικά για καταναλωτικούς λόγους, έχει καθιερωθεί ως τρόπος ζωής. Με άλλα λόγια, αυτές οι επισκέψεις είναι οργανωμένες καταναλωτικές συνήθειες.

Αντίστοιχα, υπάρχει σημαντική ροή καταναλωτών από το Μοναστήρι προς τη Φλώρινα. Στόχος των καταναλωτών είναι η αγορά αγαθών και επίσκεψη στο χιονοδρομικό κέντρο. Αυτή η εισερχόμενη ροή προς Φλώρινα είναι σταθερή και σε κάποιο βαθμό είναι σταθερό το αποτέλεσμα της αντίστοιχης εξερχόμενης ροής. Οι επιχειρηματίες στη Φλώρινα δείχνουν να είναι απογοητευμένοι καθώς θεωρούν ότι η διασυνοριακή κινητικότητα βλάπτει την τοπική

αγορά και ότι υπάρχει έντονη κλίση προς την αποδυνάμωση της εμπορικής κινητικότητας στη Φλώρινα. Οι τοπικές επιχειρήσεις φαίνεται να έχουν χάσει μεγάλο μέρος του πελατολογίου τους, έχουν χάσει πολλούς ντόπιους πελάτες, αλλά αποκαθιστούν αυτή την απώλεια σε σημαντικό βαθμό με το εισερχόμενους καταναλωτές από το Μοναστήρι. Ωστόσο, το ποσοστό του χαμένου τζίρου που αποκαθίσταται είναι μικρότερο από το ποσοστό της ζημίας επειδή οι γειτονικοί καταναλωτές ξοδεύουν ένα μέρος των χρημάτων τους σε μια πολυεθνική εταιρεία στη Φλώρινα (Pitoska,2014) .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 -ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η πρωτοβουλία του προγράμματος INTERREG ξεκίνησε για πρώτη φορά το έτος 1990, και αποτελεί ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα δράσης που συμπληρώνει τα μέτρα των Διαρθρωτικών Ταμείων ενισχύοντας παράλληλα την διεθνική, διαπεριφερειακή και διασυνοριακή συνεργασία. Στο παρακάτω κεφάλαιο θα αναλυθούν τα προγράμματα που αφορούν την διασυνοριακή συνεργασία Ελλάδας- Βόρειας Μακεδονίας και κατ' επέκταση της περιοχής μελέτης της διπλωματικής Φλώρινας και Μοναστήρι.(Σικοβάρη,2013)

Το πρώτο πρόγραμμα INTERREG I που υλοποιήθηκε το 1991-1993 στόχευε στην επιτάχυνση ολοκλήρωσης όσον αφορά το πλαίσιο μιας ενιαίας αγοράς. Εν συνεχεία, το INTERREG II (1994-1999) διεύρυνε το πεδίο στο οποίο εφαρμοζόταν σε τρεις άξονες, την διασυνοριακή συνεργασία, συμπλήρωση των δικτύων ενέργειας και την συνεργασία στον τομέα του χωρικού σχεδιασμού και ειδικότερα στην διαχείριση των υδάτινων πόρων. Το INTERREG III(2000-2006)κατευθύνθηκε στην οικονομική ενίσχυση και κοινωνική συνοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την ισόρροπη ανάπτυξη μέσα από την διαπεριφερειακή, διακρατική και διασυνοριακή συνεργασία. Το INTERREG IV(2007-2013) είχε ως νέο στόχο της πολιτικής συνοχής τον Στόχο III της Ε.Ε την «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία». Όλες αυτές οι πρωτοβουλίες έχουν ως γενικότερο στόχο να σταματήσουν να αποτελούν τα σύνορα εμπόδιο όσον αφορά την ανάπτυξη και την ενοποίηση του ευρωπαϊκού χώρου.(Σικοβάρη,2013)

Το πρόγραμμα για την συνεργασία μεταξύ των συνοριακών περιοχών ή αλλιώς διασυνοριακή συνεργασία ανάμεσα στην Ελλάδα και την Βόρεια Μακεδονία (Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας -ΠΓΔΜ) εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και χρηματοδοτείται από την κοινοτική πρωτοβουλία Interreg. Μέσω του προγράμματος αυτού η Ευρωπαϊκή Ένωση χορηγεί ποσά πολλών εκατομμυρίων ευρώ για οικονομική ενίσχυση. Αυτή η χρηματοδότηση έχει σκοπό να προσελκύσει επιπλέον επενδύσεις στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα. (Κολιόπουλος και α.,2008)

Την περίοδο 2007-2013 η Ελλάδα συμμετείχε στο διαπεριφερειακό πρόγραμμα INTERREG IV C το οποίο είναι η συνέχεια του προγράμματος INTERREG III, όπου συμμετείχαν όλα τα κράτη μέλη της Ε.Ε. . Γενικότερο στόχο του παραπάνω προγράμματος αποτελούσε η βελτίωση των πολιτικών που αφορούν την περιφερειακή ανάπτυξη σε τομείς όπως την καινοτομία, την οικονομία, την προστασία του περιβάλλοντος και την πρόληψη κινδύνων καθώς και την αύξηση του επιπέδου ανταγωνιστικότητας στην Ευρώπη με ταυτόχρονα οικονομικό εκσυγχρονισμό. Οι ειδικότεροι στόχοι δίνουν πρωταρχική σημασία

στην βελτίωση τοπικών και περιφερειακών πολιτικών του τομέα καινοτομίας και οικονομία της γνώσης και σε δευτερεύουσα σημασία στην πρόληψη από κινδύνους και στην προστασία του περιβάλλοντος.(Σικοβάρη,2013)

Το τελευταίο Πρόγραμμα Διασυνοριακής Συνεργασίας INTERREG IPA «Ελλάδα - Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας 2014-2020» προσφέρει άφθονες ευκαιρίες για συνεργασία, σχέσεις καλής γειτονίας και κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη στις χώρες μας. Μια διασυνοριακή περιοχή απολαμβάνει κάποια οφέλη του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά παράλληλα αντιμετωπίζει και κάποιες κοινωνικοοικονομικές προκλήσεις. Στις περιοχές της Θεσσαλονίκης, του Κιλκίς, της Έδεσσας, της Φλώρινας και της Πέλλας και του Βαρδάρη, της Πελαγονίας, των Νοτιοανατολικών και των Νοτιοδυτικών Βαλκανίων λαμβάνουν χώρα οι δράσεις του προγράμματος αυτού. Το κοινό αυτό Πρόγραμμα δίνει την δυνατότητα στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, τους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς και άλλα ιδρύματα, καθώς και τους πολίτες να εργαστούν από κοινού για κοινές δράσεις και ζητήματα, βρίσκοντας λύσεις ευκολότερα μέσα από την συνεργασία τους.(ΕΣΠΑ,2014-2020)

Τα προβλήματά κάθε χώρας μπορεί να είναι ξεχωριστά ή διαφορετικά, αλλά οι πράξεις είναι κοινές. Η συνεργασία οδηγεί σε συνεργασία, και εν συνεχεία ενώνονται οι δυνάμεις και μοιράζονται οι δραστηριότητες σε όλους τους τομείς κοινού ενδιαφέροντος, όπως ανταγωνιστικότητα, περιβάλλον, τουρισμός, μεταφορές, απασχόληση, υγεία και κοινωνικά θέματα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ελλάδα και η Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας προσέφεραν περισσότερα από 45.000.000 €, από το 2014 έως το 2020 για την υποστήριξη του έργου αυτού. Ξεκινώντας από τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας μέχρι την προστασία του περιβάλλοντος της κάθε περιοχής. Το Πρόγραμμα βασίζεται στους ακόλουθους δύο άξονες προτεραιότητας που αντικατοπτρίζουν τις ανάγκες και τις προκλήσεις που έχουν εντοπιστεί.(ΕΣΠΑ,2014-2020)

Άξονες Προτεραιότητας:

- 1: Ανάπτυξη και Υποστήριξη Τοπικής Οικονομίας
- 2: Προστασία Περιβάλλοντος – Μεταφορές

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα έχει ως σκοπό την αύξηση της διασυνοριακής συνεργασίας και ανάπτυξη της οικονομίας στις γειτονικές περιφέρειες.(Interreg IPA-CBC)

4.1 ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Οι προτεραιότητες του προγράμματος Interreg προκύπτουν από την ανάλυση SWOT των σημείων της περιφέρειας. Από τις χώρες συμμετοχής έχουν προσδιοριστεί 4 προτεραιότητες ενεργειών προκειμένου να ενισχυθεί η οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ολοκλήρωση αλλά παράλληλα και η ενίσχυση της ανάπτυξης των περιφερειών. Οι προτεραιότητες είναι οι εξής:

Η πρώτη προτεραιότητα είναι η υποδομή διασυνοριακής διαμετακόμισης Ελλάδας-Βόρειας Μακεδονίας. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η βελτίωση των συνοριακών συνδέσεων με την Βόρεια Μακεδονία, η δημιουργία και ο εκσυγχρονισμός εγκαταστάσεων διασυνοριακής διέλευσης, τελωνειακών και συνοριακών ελέγχων αλλά και εγκαταστάσεων ασφάλειας με κοινοτική συνεισφορά που ανέρχεται σε 42 εκατ. ευρώ. Η επόμενη προτεραιότητα είναι η οικονομική ανάπτυξη και δημιουργία θέσεων εργασίας. Τα σημεία που πρέπει να δοθεί σημασία είναι η ενθάρρυνση της επιχειρηματικής συνεργασίας, και η προώθηση πολιτιστικών και τουριστικών πόρων καθώς και η δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης (κοινοτική χρηματοδότησή των 11,5 εκατομμύριων ευρώ). Έπειτα προτεραιότητα αποτελεί και η ποιότητα του περιβάλλοντος και επομένως και της ζωής με σκοπό την προστασία και βελτίωση της όπως επίσης και βελτίωση της δημόσιας υγείας και των υπηρεσιών της και η κοινοτική συμβολή είναι 17,4 εκατ. ευρώ. Και η τελευταία προτεραιότητα αφορά το τεχνικό κομμάτι με ακόμη το ποσό των 2,2 εκατ. Ευρώ κοινοτικής συνεισφοράς τα οποία θα δοθούν ως κονδύλιο για την τεχνική αρωγή.

Ο στρατηγικός στόχος του επιχειρησιακού προγράμματος είναι η προώθηση της βιώσιμης περιφερειακής ανάπτυξης προκειμένου να ενισχυθεί η συνοχή στην περιοχή προγραμματισμού.

Το πρόγραμμα διαθέτει κάποιους άξονες προτεραιότητας οι οποίοι δίνονται παρακάτω στον πίνακα :

Πίνακας 18: Άξονες προτεραιότητας προγράμματος

1. Ενίσχυση διασυνοριακής οικονομικής ανάπτυξης:	2. Αναβάθμιση των περιβαλλοντικών αποθεμάτων και της πολιτιστικής κληρονομιάς.
• Οικονομική ανάπτυξη	• Προώθηση και προστασία περιβαλλοντικών αποθεμάτων
• Αναβάθμιση ανθρώπινου δυναμικού	• Προώθηση και προστασία φυσικής και πολιτιστικής

	κληρονομιάς.
• Προώθηση αειφόρου τουρισμού	3. Τεχνική βοήθεια
• Προστασία ανθρώπινης ζωής	• Τεχνική υποστήριξη-Διαχείριση του προγράμματος

4.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΦΛΩΡΙΝΑ- ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Κατά την εξέταση της μεταπολεμικής διασυνοριακής συνεργασίας μεταξύ Φλώρινας και Μοναστηρίου της Βόρειας Μακεδονίας, αξίζει να σημειωθεί η υπογραφή της πρώτης διμερούς συμφωνίας συνοριακής επικοινωνίας τον Ιούνιο του 1959 μεταξύ Ελλάδας και Λαϊκής τότε Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας, η οποία δείχνει πως αποκαθιστά τις σχέσεις ανάμεσα στα δύο κράτη. Η συμφωνία αυτή όρισε μια ζώνη των 10 χιλιομέτρων και από τις δύο πλευρές των συνόρων, συμπεριλαμβανομένων των πόλεων της Φλώρινας και του Μοναστηρίου, εντός της οποίας οι κάτοικοι μπορούσαν να κυκλοφορούν ελεύθερα με ορισμένους περιορισμούς. Υπήρχαν πάνω από 10 συνοριακές διελεύσεις που καθορίστηκαν για κυκλοφορία κατά μήκος των συνόρων.

Μέσω της συμφωνίας αυτής ήταν επιτρεπτή η δωρεάν εισαγωγή ορισμένων προϊόντων για προσωπική χρήση και μέχρι ένα ορισμένο ποσό, καθώς και η πώληση προϊόντων που κατασκευάζονταν από τους ίδιους τους κατοίκους. Επίσης, ήταν εφικτή η ελεύθερη άσκηση εργασίας ιατρικού προσωπικού, η χρήση των μύλων και των ελαιουργείων της γειτονικής χώρας και επίσης η καλλιέργεια κτημάτων στην άλλη πλευρά των συνόρων. Σε κάθε χώρα δινόντουσαν 3.000 άδειες ελεύθερης κυκλοφορίας για δύο έτη και οι μόνοι άνθρωποι που μπορούσαν να τις κατέχουν και να τις χρησιμοποιήσουν ήταν αυτοί που ζούσαν στη συνοριακή ζώνη το 1939.

Τελικά, η συμφωνία δημιούργησε μια κοινή επιτροπή για την επίβλεψη της εφαρμογής της και με την επιλογή της σιωπηρής ανανέωσης μπορούσε να ανανεωθεί ξανά (Βαλντέν, 1994). Ύστερα από κάποιες δηλώσεις των Βόρειο Μακεδόνων αξιωματούχων που έγιναν το 1961 για «μακεδονική μειονότητα» στην χώρα της Ελλάδος και κακομεταχείριση από τις ελληνικές αρχές ώθησαν την κυβέρνηση να αναστείλει μονομερώς και ανεπίσημα την εφαρμογή της συμφωνίας τον Ιανουάριο του 1962, απαγορεύοντας στους Έλληνες πολίτες να περάσουν το σύνορα με τη Βόρεια Μακεδονία ως διαμαρτυρία για την ανακίνηση του Μακεδονικού ζητήματος .

Η συγκεκριμένη συμφωνία αποκαταστάθηκε το 1964 υστέρη από διαπραγματεύσεις, αλλά καταγγέλθηκε το 1967 από την δικτατορική κυβέρνηση της Ελλάδας για «λόγους εθνικού συμφέροντος» (Βαλντέν, 1994). Στην συνέχεια και μέχρι σήμερα, φαίνεται ότι η διασυνοριακή συνεργασία ή οποιαδήποτε συμφωνία καθορίζεται από τις διακυμάνσεις και αλλαγές των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών. Μια νέα εποχή ξεκινά μετά το 1974 για την βαλκανική συνεργασία με την εγκαθίδρυση μιας διακρατικής συνεργασίας στην οποία συμμετέχουν όλα τα βαλκανικά κράτη. Αυτή η νέα φάση ξεκινά με τη συνάντηση του 1976 στην Αθήνα για θέματα που αφορούσαν τα οικονομικά και τεχνικά ζητήματα.

Παρά το γεγονός ότι τα πρακτικά αποτελέσματα της συγκεκριμένης συνάντησης ήταν μικρά, το σημαντικό που αξίζει να επισημανθεί είναι πως υπήρξε ένας μεγάλος αριθμός προτάσεων συνεργασίας κατά τη διάρκεια των εργασιών της (Βαλντέν, 1994). Μια ακόμη στιγμή ορόσημο για την πολυμερή διαβαλκανική συνεργασία ήταν η συνάντηση του Βελιγραδίου το 1988. Εκεί, αφού πάρθηκε η απόφαση για την θεσμοθέτηση της διαβαλκανικής συνεργασίας, έγινε υιοθέτηση της ιδέας της ύπαρξης ενός ερευνητικού κέντρου από τον πρώτο διαβαλκανικό οργανισμό (Βαλντέν, 1994). Στόχος της συνάντησης ήταν να γίνει υπέρβαση των πολιτικών εμποδίων και η συζήτηση προτάσεων για συνεργασία. Έπειτα, πραγματοποιήθηκε συνάντηση του Υπουργείου εξωτερικών το 1990, στα Τίρανα όπου πραγματοποιήθηκαν 12 πολυμερείς συναντήσεις. Η θεσμοθέτηση των συνεδριάσεων αποφασιζόταν με περιοδικές υπουργικές συνεδριάσεις καθώς και περιοδικές διετείες συναντήσεις ανώτατων αξιωματούχων.

Ωστόσο, αυτή η δραστηριότητα δεν απέδωσε καρπούς, οι σχέσεις της Ελλάδας με την Βόρεια δεν ήταν πολύ καλές την περίοδο 1991-1993, λόγω της αντίρρησης της Ελλάδας για την ονομασία του γειτονικού κράτους, το οποίο κορυφώθηκε όταν έγινε το πρώτο εμπόργκο πετρελαίου το 1992(Βαλντέν, 1994).

Η γειτονική χώρα αναγνωρίστηκε ως FYROM από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής το 1994 και η Ελλάδα μετά από μόλις λίγες ημέρες αποφάσισε τον οικονομικό αποκλεισμό της, το λεγόμενο εμπόργκο, διέκοψε την λειτουργία του Γενικού Προξενείου στα Σκόπια και έκλεισε το λιμάνι της Θεσσαλονίκης με σκοπό να καταφέρει να γίνουν αποδεκτοί οι ελληνικοί όροι και αυτό οδήγησε στην ρήξη των σχέσεων των δύο κρατών. Στις 13 Σεπτεμβρίου το 1995 υπογράφηκε η «Ενδιάμεση Συμφωνία», ανάμεσα στην Ελλάδα και την Βόρεια Μακεδονία κάτι που αποτέλεσε σημαντική στιγμή για την αναστήλωση των σχέσεων των γειτονικών κρατών.(Γκουλιώνη,2017) Η συμφωνία αυτή είναι μια συνθήκη που επιτρέπει την πιθανή συνεργασία σε σχεδόν όλους του τομείς συνεργασίας ανάμεσα στα δύο κράτη προκειμένου αναπτυχθούν. Από τότε μέχρι σήμερα, υπάρχει αισθητή διαφορά στις διμερείς

σχέσεις σε όλους τους τομείς μεταξύ της Ελλάδας και της Βόρειας Μακεδονίας , αν και η διαφωνία για το όνομα της χώρας ύστερα και από την υιοθεσία του όρου Μακεδονία φαίνεται να φέρνει πολλές αντιρρήσεις.(Σικοβάρη,2013)

Από το 1995 και μετά έχουν υπογραφεί 21 συμφωνίες μεταξύ Ελλάδας και Βόρειας Μακεδονίας σε τομείς των μεταφορών, της αστυνομικής συνεργασίας, των επενδύσεων, ακόμη και του στρατιωτικού τομέα. Στην συνέχεια το 2002, υπογράφηκε πενταετής συμφωνία μεταξύ των δύο κρατών, προγράμματος αναπτυξιακής συνεργασίας 2002-2006 του Ε.Σ.Ο.Α.Β. χρηματοδότησης ύψους 550 εκατ. € για έργα, δράσεις, επενδύσεις και μελέτες σε επτά βαλκανικές χώρες που αφορούσαν τόσο τους δημόσιους όσο και τους ιδιωτικούς φορείς καθώς και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις. Στόχος του Ε.Σ.Ο.Α.Β. ήταν να προωθηθούν οι παραγωγικές επενδύσεις, να εκσυγχρονιστούν και να ανακατασκευαστούν οι υποδομές, να ενισχυθεί η κοινωνική συνοχή, να δημιουργηθούν θέσεις εργασίας και να επιτευχθεί οικονομική, πολιτική και κοινωνική σταθερότητα στην Νότια-Ανατολική Ευρώπη. Το πρόγραμμα παρατάθηκε για το 2007-2011 καθώς οι πόροι του Σχεδίου δεν είχαν αξιοποιηθεί πλήρως από τις χώρες που τους έλαβαν .(Σικοβάρη,2013)

Η σύγκρουση μεταξύ Ελλάδας και Βόρειας Μακεδονίας για το όνομά της δεύτερης μετά την απόκτηση ανεξαρτησίας της, εμπόδισε τον σχεδιασμό διασυνοριακών δράσεων κατά την έναρξη του προγράμματος Interreg II Ελλάδα-Βόρεια Μακεδονία, το οποίο περιοριζόταν σε μικρές δράσεις σε τομείς του τουρισμού, της υγείας, του πολιτισμού, και της επιχειρηματικότητας. Την περίοδο 2000-2006, ωστόσο, η Κοινοτική Πρωτοβουλία ξεκίνησε το Interreg III αφού αποκαταστάθηκαν οι διμερείς σχέσεις των γειτονικών κρατών. Το συγκεκριμένο επιχειρησιακό πρόγραμμα το ενέκρινε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και είχε την ονομασία «INTERREG III A/CARDS Ελλάδα - ΠΓΔΜ» 2000- 2006. Οι πόροι που δόθηκαν για το πρόγραμμα στην Ελλάδα ανερχόντουσαν στο ποσό των 101.483.334 €, τα 73.000.000 € είναι η κοινοτική συμμετοχή, τα 24.333.334 € η εθνική συμμετοχή και τα 4.150.000 € η ιδιωτική συμμετοχή. Οι περιοχές που επιλέχθηκαν για την εφαρμογή του προγράμματος που αφορούσαν την Ελλάδα περιλαμβάνουν τις Περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας και Δυτικής Μακεδονίας και από τη πλευρά της Βόρειας Μακεδονίας 25 Δήμους. (Ευρωπαϊκή Εδαφική συνεργασία-Interreg)

« Η βιώσιμη ανάπτυξη και επέκταση του Οικονομικού Χώρου στα ενδότερα Βαλκάνια με την δημιουργία αισθήματος ειρήνης στην περιοχή» είναι ο γενικός στόχος του προγράμματος, ενώ ο βραχυπρόθεσμος στόχος είναι η ενίσχυση της κοινωνικοοικονομικής συνεργασίας στην περιοχή, με απώτερο στόχο να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα στο νέο περιβάλλον στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων.

Οι επιχειρησιακοί στόχοι ορίζονται προκειμένου α) να δοθεί η δυνατότητα στους συνεισφέροντες σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο από διάφορες χώρες σε όλη την ΕΕ να ανταλλάξουν εμπειρίες και γνώσεις, β) οι χώρες εταίροι με λιγότερη εμπειρία σε συγκεκριμένους τομείς πολιτικής να βαδίσουν με περιφέρειες που έχουν μεγαλύτερη εμπειρία σε αυτόν τον τομέα, έτσι ώστε να υπάρχει από κοινού βελτίωση των ικανοτήτων και των γνώσεων των περιφερειακών και τοπικών παραγόντων, γ) ο εντοπισμός και μεταφορά καλών πρακτικών από τη διαπεριφερειακή συνεργασία στις περιφερειακές πολιτικές. Για την υλοποίηση του συγκεκριμένου Προγράμματος έχουν προσδιοριστεί τρεις άξονες προτεραιότητας:

- 1) Οικονομία και καινοτομίας και γνώσης,
- 2) Προστασία του περιβάλλοντος και πρόληψη κινδύνων,
- 3) Τεχνική Βοήθεια

και ο προϋπολογισμός του φτάνει στα 321.321.762 €. Ταυτόχρονα η Ελλάδα συμμετείχε και στο Διασυνοριακό Πρόγραμμα IPA «Ελλάδα-ΠΓΔΜ 2007-2013». Οι περιοχές που επιλέχθηκαν και αφορούσαν το πρόγραμμα είναι 5 από την πλευρά της Ελλάδας και ακόμη 3 από την πλευρά της Βόρειας Μακεδονίας και ο προϋπολογισμός του ανέρχεται στα 31.549.723 €.

Μέσω της προώθησης της βιώσιμης τοπικής ανάπτυξης, το πρόγραμμα στόχευε στην ενίσχυση της σύγκλησης στην περιοχή, η οποία μπορεί να επιτευχθεί μέσω των στρατηγικών προτεραιοτήτων που είναι πρώτον η ενίσχυση της διασυνοριακής οικονομικής ανάπτυξης διευκολύνοντας τις διασυνοριακές σχέσεις μέσα από κοινές παρεμβάσεις. Για την επίτευξη αυτής της προτεραιότητας θα χρησιμοποιηθεί ένα σχέδιο τεσσάρων μέτρων: 1) η βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού και προστασία της δημόσιας υγείας 2) η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού. 3) την ανάπτυξη βιώσιμου τουρισμού. 4) την προώθηση της επιχειρηματικότητας. Η δεύτερη προτεραιότητα αφορά την ενίσχυση των περιβαλλοντικών πόρων και της πολιτιστικής κληρονομιάς στην επιλέξιμη διασυνοριακή περιοχή. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτή η προτεραιότητα, θα ληφθούν δύο μέτρα με στόχο την προώθηση και την προστασία των φυσικών και πολιτιστικών αγαθών της περιοχής. Και η τελευταία προτεραιότητα είναι η τεχνική βοήθεια για τη διασφάλιση της επιτυχούς και ομαλής υλοποίησης του προγράμματος και την ενίσχυση της διασυνοριακής συνεργασίας υψηλής ποιότητας. (Ευρωπαϊκή Εδαφική συνεργασία-Interreg)

Με βάση τους γενικούς και επιχειρησιακούς στόχους, προκύπτουν οι ακόλουθοι ειδικοί στόχοι: α) η άρση της γεωγραφικής και επικοινωνιακής περιθωριοποίησης στην περιοχή, β) η βελτίωση της ασφάλειας των συνόρων, γ) η προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης και

απασχόλησης στην περιοχή, δ)η αναβάθμιση των λειτουργιών της περιοχής, για την αντιμετώπιση των κοινωνικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Οι τέσσερις Άξονες Προτεραιότητας του προγράμματος και τα μέτρα παρατίθενται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 19: Άξονες Προτεραιότητας και Μέτρα του Προγράμματος Γειτνίασης Ελλάδα – Βόρεια Μακεδονία

Άξονες προτεραιότητας	Μέτρα
ΑΞΟΝΑΣ 1: ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	M1.1 Υποδομές μεταφορών
	M1.2 Βελτίωση της ασφάλειας των εξωτερικών συνόρων
ΑΞΟΝΑΣ 2: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ & ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	M2.1 Ενίσχυση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων
	M2.2 Ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού/Ανάδειξη και προβολή πολιτιστικών και τουριστικών πόρων
	M2.3 Ανθρώπινοι πόροι και προώθηση της απασχόλησης
ΑΞΟΝΑΣ 3: ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ - ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	M3.1. Βελτίωση της ποιότητας ζωής και προστασία, ανάδειξη και διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος
	M3.2. Προστασία της υγείας
	M3.3 Συνεργασία εκπαιδευτικών ιδρυμάτων για την προώθηση της διασυνοριακής συνεργασίας
ΑΞΟΝΑΣ 4: ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ	M4.1. Διαχείριση του Προγράμματος
	M4.2. Τεχνική υποστήριξη

Πηγή: Ετήσια έκθεση 2007. Πρόγραμμα γειτνίασης Ελλάδα – Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας. Προγραμματική περίοδος 2000-2006, (Ιούνιος 2008).

Συγκεκριμένα, οι τοπικές αρχές της Περιοχής της Φλώρινας και του Μοναστηρίου υποστήριξαν την πολιτική του προγράμματος Interreg. Πρώτα από όλα πραγματοποιήθηκαν οργανωμένες επίσημες συναντήσεις μεταξύ των εκπροσώπων τοπικών θεσμών προκειμένου

να κατατεθούν προτάσεις για οικονομικά, πολιτιστικά και εκπαιδευτικά ζητήματα και να μετατραπεί το μειονέκτημα των γεωπολιτικών συνοριακών θέσεων των περιοχών σε πλεονέκτημα. Στην ολοκλήρωση των δράσεων για αυτό το προγράμματα συμμετείχαν και τα πανεπιστημιακά τμήματα, οι τοπικές κοινότητες και Μη κυβερνητικές οργανώσεις(Μ.Κ.Ο.) .

4.3 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ HOLY WATER

Το Πρόγραμμα ονομάζεται Interreg-IPA CBC CCI 2014 TC 16 I5CB 009 και αποτελεί διασυνοριακό Πρόγραμμα συνεργασίας που λαμβάνει χρηματοδότησή από την Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο του Μηχανισμού Προ ενταξιακής Βοήθειας (ΜΠΒ ΙΙ).

Η στρατηγική του προγράμματος είναι η ενίσχυση της εδαφικής συνοχής, μέσω της αειφόρου ανάπτυξης και τις επαγγελματικής κατάρτισης εργατικού δυναμικού παράλληλα με την προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος προκειμένου να υπάρξει και τουριστική ανάπτυξη. Η συνολική χρηματοδότηση για το πρόγραμμα του 2014-2020 ανέρχεται στα 45.470.066,00 €.

Έχει ήδη ξεκινήσει και αφορά άμεσα την πόλη της Φλώρινας και συγκεκριμένα τις Πρέσπες και τις γειτονικές χώρες και είναι το Holy Water. Συγκριμένα στο έργο I-tour συμμετέχουν το Εθνικό Πάρκο Πέλιστερ και το Τμήμα Τουρισμού και Φιλοξενίας Αχρίδας του Πανεπιστημίου Αγίου Κλημεντίου της Αχρίδας, το Κέντρο Ανάπτυξης της Πελαγονίας ως Επικεφαλής Εταίρος, από τη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας, και από την Ελλάδα ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Πρεσπών και το Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου της Μακεδονίας. Οι δραστηριότητες του έργου θα επιφέρουν αποτελέσματα στις Περιφερειακές Ενότητες Φλώρινας και Θεσσαλονίκης αλλά και στην περιοχή Πελαγονία (δήμοι Bitola, Resen, Prilep, Mogila , DemirHisar, Krusevo Novaci, , Krivogastani και Dolneni).(Holy Water-CBC)

Στόχος του έργου είναι να προσφέρει στην περιοχή ένα πλήθος τουριστικού δυναμικού, συμπεριλαμβανομένων περισσότερων από 500 αρχαιολογικών χώρων, περισσότερων από 20 ενεργών και ελκυστικών χωριών, δεκάδες προστατευόμενες τοποθεσίες, φυσικές λίμνες, σπάνια βιοποικιλότητα, χλωρίδα και πανίδα και γνήσια φιλοξενία από τους κατοίκους. Το έργο εστιάζει και στις μεγάλες πόλεις (Θεσσαλονίκη, Μοναστήρι και Οχρίδα), το οργανωμένο οδικό

δίκτυο και την εγγύτητα τριών διεθνών αεροδρομίων, ταυτόχρονα με τον αειφόρο τουρισμό μέσα από την ανάπτυξη τουριστικών υποδομών.

Επιπλέον, επίκεντρο του έργου είναι οι δραστηριότητες στο Εθνικό Πάρκο Πρεσπών και το αντίστοιχο στο Πελιστέρ. Οι σύγχρονες τουριστικές τάσεις στρέφουν το ενδιαφέρον τους σε δράσεις που να παρέχουν μια μοναδική καινούρια εμπειρία. Μια τέτοια εμπειρία είναι δυνατό να δημιουργηθεί στην Πελαγονία, τη Φλώρινα και τη Θεσσαλονίκη. Αυτό το έργο σκοπεύει να επιφέρει την τουριστική ανάπτυξη στην περιοχή των Πρεσπών και στων συνοριακών χωρών στις οποίες συμπεριλαμβάνεται μέσα από την προώθηση πολιτιστικών δράσεων. Οι βασικοί παράγοντες διαχείρισης της τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή είναι οι εταίροι από τις γειτονικές χώρες που συμμετέχουν στο έργο και καλούνται να αντιμετωπίζουν από κοινού πρόκληση της ανάπτυξης του τουρισμού. (Holy Water-Interreg)

Αναμένεται μέσα από το πρόγραμμα να υπάρξει σημαντική βελτίωση στο να γίνει γνωστή η πολιτιστική κληρονομιά και το περιβάλλον της Πρέσπας στους επισκέπτες μέσα από αυτή την επαφή τους με σημαντικά στοιχεία της περιοχής. Σε αυτό συμβάλλει η εύκολη πρόσβαση στα μοναστήρια μέσα από ένα δίκτυο από μονοπάτια, καθώς και η εύκολη πρόσβαση σε όλες τις πληροφορίες που αφορούν τα μνημεία και τα σημεία ενδιαφέροντος. Έχει ξεκινήσει ήδη η διαδικασία δημιουργίας μιας πλατφόρμας με ηλεκτρονικούς χάρτες και τρισδιάστατης εικονικής πραγματικότητας που θα αναδεικνύουν ηλεκτρονικά τα σημεία ενδιαφέροντος της περιοχής στους επισκέπτες και θα μπορούν να περιηγηθούν και μόνοι τους μέσα από αυτή στα μνημεία της περιοχής. (Holy Water- Interreg)

Οι υπόλοιπες πολιτιστικές δράσεις είναι ένα δίκτυο μονοπατιών στο Ρέσεν το οποίο κατασκευάζεται στην περιοχή για τη σύνδεση πέντε σημαντικών μοναστηριών, ενώ αναστηλώνεται μια εκκλησία. Στην περιοχή του Λαιμού, δημιουργείται χώρος επισκεψιμότητας που θα έχει τον κατάλληλο εξοπλισμό, για την εγκατάσταση εκπαιδευτικού παιχνιδιού και βιντεοπαρουσιάσεων της Πρέσπας, ενώ η βυζαντινή συλλογή στον Άγιο Γερμανό θα υπάρχουν αυθεντικά αντικείμενα και βιντεοπαρουσίαση της βυζαντινής κληρονομιάς της Πρέσπας. (Holy Water-Interreg)

Κάποιες σημαντικές προωθητικές ενέργειες αποτελούν η φιλοξενία έμπειρων ταξιδιωτικών πρακτόρων, η έκθεση προβολής της πολιτιστικής κληρονομιάς της διασυνοριακής περιοχής, η οργάνωση επισκέψεων εκπαιδευτικού χαρακτήρα στη λίμνη με ηλιακά σκάφη, η προβολή τοπικών προϊόντων και διαφήμισης τους μέσα από πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Στο έργο δίνει αξία η ανάδειξη του πολιτισμού και του φυσικού κάλλους του περιβάλλοντος της περιοχής και η εύκολη και προσιτή πρόσβαση στα τοπία της Πρέσπας μέσω μονοπατιών και αυτά θα προκαλέσουν την προσέλκυση καινούριων επισκεπτών. Τέλος, η φιλοξενία στελεχών από εξειδικευμένα ταξιδιωτικά γραφεία είναι ένα άλλο σημαντικό στοιχείο που μπορεί να δημιουργήσει μια νέα δυναμική.

ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ:

Ο βασικός στόχος του έργου είναι χρησιμοποιώντας νέες τεχνολογίες, να οργανωθούν όλες οι πολιτιστικές, περιβαλλοντικές και τουριστικές πληροφορίες από τη διασυνοριακή περιοχή των Πρεσπών. Οι σημαντικότεροι στόχοι συνοπτικά είναι, αρχικά, η δημιουργία νέων θεματικών διαδρομών και στο Ρέσεν, όπως για παράδειγμα η σύνδεση των μοναστηριών με τα μονοπάτια, ενισχύοντας την τουριστική και πολιτιστική ανάδειξη των πολιτιστικών μνημείων της περιοχής. Τα τουριστικά προϊόντα ενισχύονται και προωθούνται μέσα από νεόδμητους χώρους για τους επισκέπτες όπως την Βυζαντινή συλλογή στον Άγιο Γερμανό και την βιβλιοθήκη στον Λαιμό.

Η πολιτιστική κληρονομιά αξιοποιείται και το κοινό γνωρίζει μέσα από τις πληροφορίες που παρέχονται για την περιοχή και τα μνημεία της, τις εικόνες από την Βυζαντινή εποχή και μέσα από την δυνατότητα επίσκεψης στα μοναστήρια του Ρέσεν . Οι τουριστικοί πράκτορες που έχουν προσκληθεί θα οδηγήσουν σε ένα διαφορετικό είδος τουρισμού στην περιοχή, του περιβαλλοντικού τουρισμού. Τα τοπικά προϊόντα όπως για παράδειγμα τα ψάρια από τις λίμνες και τα φασόλια προωθούνται μέσα από τις πολιτιστικές εκδηλώσεις που οργανώνονται στην περιοχή. Και τέλος αναπτύσσεται περεταίρω ο θρησκευτικός και παράλληλα περιβαλλοντικός τουρισμός στην περιοχή των Πρεσπών(Holy Water-Interreg).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5- ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

5.1 ΓΕΝΙΚΑ

Προκειμένου να αναλυθεί και να κατανοηθεί η παραγωγική δομή και το επενδυτικό περιβάλλον στη συνοριακή περιοχή Ελλάδας-Βόρειας Μακεδονίας, κρίθηκε απαραίτητη η επικοινωνία με τον Πρόεδρο του επιμελητηρίου Φλώρινας κ. Σάββα Σαπαλίδη, μέλη του συμβουλίου του επιμελητηρίου και συγκεκριμένα κ. Μιχάλη Πάρπαβέση που γνωρίζουν για τις επενδύσεις καθώς και τον Πρόξενο του Μοναστηρίου κ. Αλέξανδρο Βιδούρη και κάποιους Έλληνες επιχειρηματίες οι οποίοι θα επιβεβαίωναν ή, αντίθετα, θα διέψευδαν τα θετικά στοιχεία για επενδύσεις και θα έδιναν περεταίρω πληροφορίες για την περιοχή μελέτης. Ως εκ τούτου, τα δεδομένα που συλλέχθηκαν και αναλύθηκαν από έρευνα πεδίου χρησιμοποιήθηκαν για τη διεξαγωγή της εμπειρικής μελέτης.

Αναφορικά, η Φλώρινα δέχεται αρκετό κόσμο για το καλό και ποιοτικό της φαγητό και χτίζονται σταδιακά γέφυρες συνεργασίας με την γειτονική περιοχή(πρόεδρος του ΕΒΕ-Εμποροβιοτεχνικού Επιμελητηρίου Φλώρινας, Κ.Σαπαλίδης). Αντιθέτως μεγαλύτερο αριθμό επισκεπτών σε καθημερινή βάση προσελκύει η γειτονική χώρα εξαιτίας της οικονομικότερων αγαθών που προσφέρει, καθώς όλοι προσπαθούν να μειώσουν τα έξοδα όσο το δυνατό περισσότερο. Μεγάλος αριθμός καταναλωτών από περιοχές της Βόρειας Ελλάδας και ιδιαίτερα του Νομού Φλώρινας επισκέπτονται την γειτονική συνοριακή περιοχή και γεμίζουν βενζίνη στην πόλη Μοναστήρι, ενώ κάνουν και τα ψώνια τους στις γειτονικές αγορές. Αυτό συνέβαινε και από παλιά και συνεχίζει να συμβαίνει και σήμερα (Σαπαλίδης,2022), επισημαίνεται πως, η διαφορά στην τιμή των καυσίμων πέρα από σύνορα της Ελλάδας είναι στα 55 λεπτά περίπου (Βόρεια Μακεδονία 1.251€ ενώ Φλώρινα 1,800€) , καθώς πολλοί κάνουν και τα ψώνια τους εκεί (αγορά ενδυμάτων και υποδημάτων), ή βάζουν απλά καύσιμα και γυρνάνε πίσω.

Οι περισσότεροι επιλέγουν απογευματινές ώρες για να την μετακίνηση τους στην διπλανή περιοχή , μετά τις 5 η ώρα που η πλειονότητα έχει σχολάσει από τις δουλειές τους. Αυτό γίνεται αντιληπτό και από την κίνηση στα σύνορα που είναι εντονότερη εκείνες τις ώρες καθώς πολλά αυτοκίνητα μετακινούνται λίγο πέρα από τα σύνορα(διαδρομή 20-25 χλμ.) για να προμηθευτούν φθηνά καύσιμα(Βιδούρης,2022) .Ο Νομός Φλώρινας, από την άλλη, προσελκύει κατοίκους από τις γειτονικές πόλεις πέρα από τα σύνορα λόγω της υψηλότερης ποιότητάς γαστρονομίας και εστίασης, με αισθητή αύξηση της κίνησης σε εστιατόρια και καφετέριες αλλά επίσης σημαντικός παράγοντας επίσκεψης είναι και η πολυεθνική εταιρία supermarket Lidl που πολλοί επισκέπτονται από την γειτονική χώρα κυρίως τα Σαββατοκύριακα για ψώνια τους (Σαπαλίδης,2022).

Προάγοντας τη διακοινοβουλευτική συνεργασία και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής, το Επιμελητήριο Φλώρινας αναπτύσσει συνέργειες και συνεργασίες. Σύμφωνα με τον Πρόεδρο του Επιμελητηρίου, «το επιμελητήριο πιστεύει στη διασυνοριακή συνεργασία και τα προϊόντα του πρωτογενούς τομέα και της μεταποίησης φαίνεται πως παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον». Το ΕΒΕ Φλώρινας έχει αναπτύξει τη δικτύωση και την εξωστρέφειά του με συμφωνίες με τα γειτονικά Επιμελητήρια και Δήμους, συμμετέχει σε διασυνοριακά προγράμματα, επιχειρηματικά συνέδρια και επιστολές.

Τα τοπικά προϊόντα της Φλώρινας, η ποιότητα του φαγητού και της γαστρονομίας οδηγούν τους επισκέπτες στην πόλη αντισταθμίζοντας την απώλεια καυσίμων με την παροχή αγαθών και υπηρεσιών καλής ποιότητας (E-ptolemeos, 2019).

5.2 ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ ΜΕ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Το πρώτο βήμα για τη διεξαγωγή έρευνας πεδίου ήταν η συνάντηση και συζήτηση μαζί με τα πρόσωπα που γνωρίζουν άμεσα την εμπορική πλευρά της συνοριακής ζώνης και τις συνεργασίες των δύο κρατών, η οποία πραγματοποιήθηκε με συνεντεύξεις και ερωτήσεις αυτοπροσώπως με την υπηρεσία του Επιμελητηρίου του Νομού Φλώρινας και του Προξενείου του Μοναστηρίου, καθώς στους νομούς Φλώρινας, Κοζάνης και Θεσσαλονίκης δεν υπάρχουν αρκετά επίσημα καταγεγραμμένα στοιχεία για τις ελληνικές επιχειρήσεις στη γειτονική χώρα παρά μόνο στοιχεία για κάποιες διασυνοριακές διαδικασίες μεταξύ τους.

5.2.1 ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Παράλληλα με τον εντοπισμό των ελληνικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων μεγάλη βοήθεια προσφέρθηκε από τον Πρόεδρο του Επιμελητηρίου, τον Πρόξενο του Μοναστηρίου και τα μέλη του Συμβουλίου του επιμελητηρίου που έδωσαν ότι πληροφορίες έχουν από την μέχρι τώρα συνεργασία των δύο κρατών, τα αριθμητικά στοιχεία που υπάρχουν καταγεγραμμένα και μας προέτρεψαν σε συγκεκριμένες ιστοσελίδες που διέθεταν αρκετά στοιχεία που αφορούν την μελέτη. Τέλος, οι περισσότερες πληροφορίες για τις επιχειρήσεις στην διπλανή περιοχή βρέθηκαν μέσω του διαδικτύου για όσες επιχειρήσεις διέθεταν επίσημη ιστοσελίδα. Οι επιχειρήσεις οι οποίες κατάφεραν να εντοπιστούν στην περιοχή μελέτης είναι 30 στον αριθμό και στον παρακάτω πίνακα φαίνεται η επωνυμία τους και ο τομέας ενασχόλησής τους.

Πίνακας 20: ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ-ΚΛΑΔΟΣ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

A/A	Εταιρία	Διεύθυνση	Επαφή	Αντικείμενο
1	Aprilia Textile D.O. O	Bitola	Κ.Γρηγορόγλου Νικόλαος	Βιοτεχνία Ενδυμάτων
2	Arini Fashion D.O.O.E.L.	Prilep	Κ.Βασιλόπουλος Γεώργιος	Βιοτεχνία Ενδυμάτων
3	Biz Art Bit D.O.O.E.L.	Bitola	Κα. Καραγεώργη Λαμπρινή	Αναπαραγωγή Εργοτέχνεις
4	Beton A.D. Bitola	Bitola	Κ.Παναγιώτης Αναστασιάδης	Βιοτεχνία Κατασκευών
5	Carnation/Rodon D.O.O.	Bitola	Κ. Γκίνης Σπύρος	Βιοτεχνία Ενδυμάτων
6	CPL D.O.O.E. L	Bitola	Κ.Παπαγεωργίου Μάρκος	Βιοτεχνία Δερμάτινων Ενδυμάτων
7	Delfini Engineering D.O. O	Bitola	Κ. Ζήσης Μάρκος	Μεταλλικές κατασκευές
8	Denim D.O.O.E.L.	Slepce	Κ.Γουτρουμπάς Γεώργιος	Βιοτεχνία Ενδυμάτων
9	Dom Metal D.O. O	Bitola	Κ.Σουλίδης Λάκης	Μεταλλικές κατασκευές
10	El Greko D.O.O.	Bitola	Κ.Πίσιος Μιχαήλ	Μεζεδοπωλείο
11	Euroknit D.O.O.	Prilep	Κ.Ιακωβάκης Παναγιώτης	Βιοτεχνία Ενδυμάτων
12	Eurotechnic Engineering D.O.O.	Bitola	Κ.Καραγιάννης Πάρης	Βιοτεχνία Ενδυμάτων
13	Falko D.O.O.	Bitola	Κ.Ταχματζίδης Στέφανος	Βιοτεχνία Ενδυμάτων
14	G&G D.O.O.	Bitola	Κ.Γκερτσάκης Γεώργιος	Βιοτεχνία Ενδυμάτων
15	Haris D.O.O.	Prilep	Κ.Σταμογιαννόπουλος	Βιοτεχνία Ενδυμάτων
16	Kajmakcalan 4 D.O.O.	Bitola	Κ.Αναστασιάδης Παναγιώτης	Μεταφορά
17	Konighton D.O.O.E.L.	Bitola	Κα. Αντωνιάδου Δήμητρα	Βιοτεχνία Ενδυμάτων
18	Kuzman I Damjan	Bitola	Κ. Αργυριάδης Παντελής	Ιατρικό κέντρο
19	Larin Mramor A.D. Prilep	Goce Delcev	Κ. Τριαντάφυλλος	Βιοτεχνία Μαρμάρων
20	Mermeren Kombinat A.D. Prilep	Prilep	Κ. Σίντος Γεώργιος	Βιοτεχνία Μαρμάρων
21	Nice Textile D.O.O.E.L.	Prilep	Κ.Λένγκερας Κωνσταντίνος	Βιοτεχνία Ενδυμάτων
22	Partenon D.O.O.E.L.	Bitola	Κ.Στανίδης Δημήτριος	Βιοτεχνία Μαρμάρων
23	Planet Mihos D.O.O.	Bitola	Κ.Μίχος Βασίλειος	Βιοτεχνία Ενδυμάτων
24	Saminvest D.O.O.E.L.	Bitola	Κ.Σαμαράς Γεώργιος	Βιοτεχνία Δερμάτινων Ενδυμάτων
25	Sat Moda D.O.O.	Bitola	Κ.Σαϊτης Σταύρος	Βιοτεχνία Ενδυμάτων
26	Sikat D.O. O	Bitola	Κ. Οικονομόπουλος Νικόλαος	Βιοτεχνία χαρτιού

27	Teletcentar	Bitola	Κ.Μίσκας Γιάννης	Καταστήματα πώλησης κινητών
28	Vasidora D.O.O.E.L.	Prilep	Κ.Βασιλόπουλος Ευθύμιος	Βιοτεχνία Ενδυμάτων
29	Zenit-Remont D.O.O.	Bitola	Κ.Σουμπάσης Πασχάλης	Ρεκτιφιέ Ανταλλακτικά
30	Zlatis D.O.O.	Prilep	Κ.Ζλάτης Δημήτριος	Βιοτεχνία Χαρτιού

Πηγή : *Investing in Bitola, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο*

Ως πρώτο βήμα, έγινε η δημιουργία πινάκων που περιείχαν τις απαντήσεις και τα δεδομένα που λήφθηκαν κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, μαζί με τα στοιχεία που προέκυψαν, τα οποία αφορούσαν τις επιχειρήσεις των εταιριών, την αρχική τους έδρα και πόσα από αυτά ήταν αρχικά στην γειτονική χώρα ή μετεγκαταστάθηκαν από την Ελλάδα. Ως αποτέλεσμα, θα ληφθεί μια πρώτη εικόνα με τα στοιχεία της έρευνας τα οποία θα μπορούν να αξιολογηθούν και να εξαχθούν τα συμπεράσματα. Στην συνέχεια παρατίθενται επίσης και γραφήματα με περισσότερες λεπτομέρειες.

Πίνακας 21 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

A/a	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
1	Βιοτεχνία Ενδυμάτων	14
2	Βιοτεχνία δερμάτινων ενδυμάτων	2
3	Μεταλλικές κατασκευές	2
4	Μαρμαροκατασκευές	3
5	Οικοδομικά υλικά	1
6	Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	1
7	Παραγωγή χαρτιού	2
8	Κατάστημα πώλησης κινητών τηλεφώνων	1
9	Αναπαραγωγή εργοτεχνίων	1
10	Ιατρικό κέντρο	1
11	Μεζεδοπωλείο	1
12	Μεταφορά	1

Προσωπική επεξεργασία

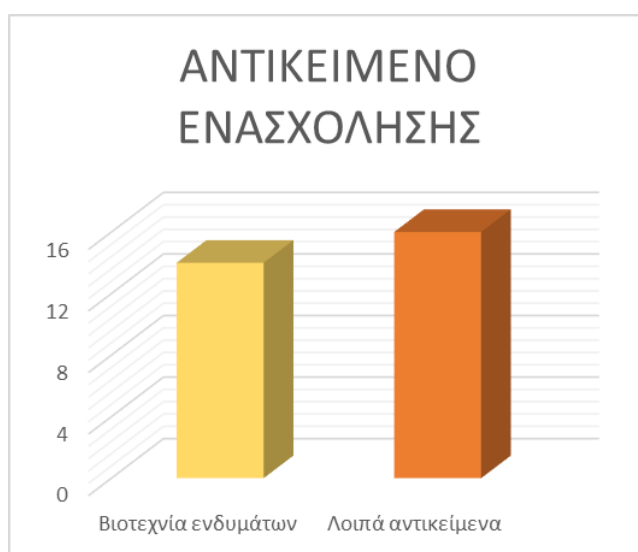
Με βάση τον παραπάνω πίνακα, βγαίνουν τρία βασικά συμπεράσματα. Το πρώτο πράγμα που ξεχωρίζει είναι η ποικιλόμορφη φύση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων τους με πολλές διαφορετικές επιχειρήσεις. Ένας δεύτερος συμπέρασμα είναι ότι πολλοί Έλληνες επιχειρηματίες ασχολούνται με την κλωστοϋφαντουργία και την εξορυκτική βιομηχανία αξιοποιώντας τις πρώτες ύλες που τους προμηθεύει ο γείτονάς τους. Ένα τρίτο σημαντικό σημείο είναι ότι ο συνολικός αριθμός όσων ασχολούνται με την κλωστοϋφαντουργία είναι περίπου ίδιος με τον συνολικό αριθμό όλων των υπόλοιπων επιχειρήσεων. Παρακάτω βρίσκεται ο πίνακας που δείχνει την έδρα των επιχειρήσεων και το γράφημα με το αντικείμενο ενασχόλησης που προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα.

Πίνακας 22: Αρχική έδρα επιχειρήσεων

ΑΡΧΙΚΗ ΕΔΡΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΕΔΡΑ ΕΛΛΑΔΑ	18
ΕΔΡΑ ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	12

Προσωπική επεξεργασία

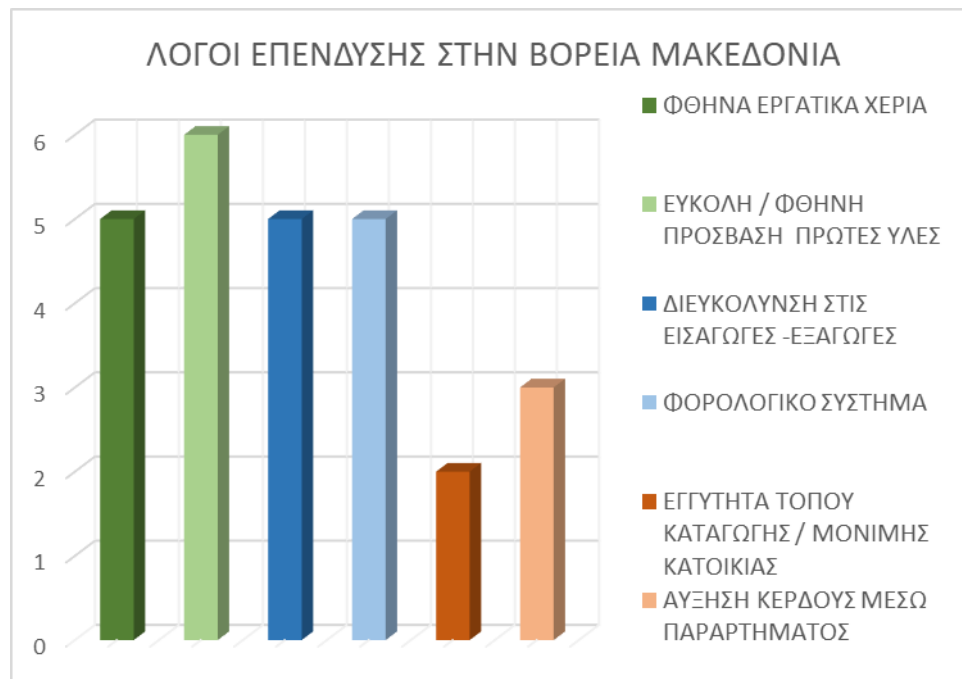
Γράφημα 10 : Βιοτεχνίες Ενδυμάτων σε αντίθεση με λοιπά αντικείμενα ενασχόλησης

Γράφημα 11. Αντικείμενο Ενασχόλησης-Προσωπική επεξεργασία

Οι ιδιοκτήτες των επιχειρήσεων δεν είναι γνωστό αν διαμένουν στην Βόρεια Μακεδονία ή αν μετακινούνται, είναι γνωστό όμως πως όλο το προσωπικό που απασχολείται στις επιχειρήσεις αποτελεί ντόπιο πληθυσμό της γειτονικής χώρας και κατοικεί επίσης στην πόλη του Μοναστηρίου και στις τριγύρω περιοχές.

Οι κυριότεροι λόγοι που ώθησαν τους Έλληνες επιχειρηματίες να δραστηριοποιηθούν και να επενδύσουν στην Βόρεια Μακεδονία είναι ,πρώτο και σημαντικότερο, το φθηνό εργατικό δυναμικό, το φορολογικό σύστημα, η ευκολότερη και φθηνότερη πρόσβαση σε πρώτες ύλες, η ευκολία στις εξαγωγές των προϊόντων, και η απόσταση και πρόσβαση στον τόπο καταγωγής και της μόνιμης κατοικίας, όπως φαίνεται και στο γράφημα παρακάτω.

Γράφημα 12. Λόγοι επένδυσης στην Βόρεια Μακεδονία -Προσωπική επεξεργασία

Επομένως, τα «φθηνά εργατικά χέρια» είναι ο βασικότερος λόγος εγκατάστασης η μετεγκατάστασης μια επιχείρησης στην διπλανή χώρα προκειμένου να αυξηθούν τα κέρδη. Οι επιχειρηματίες είναι ικανοποιημένοι από το εργατικό δυναμικό και ακυρώνουν παλιές ρατσιστικές αντιλήψεις. Η πλειονότητα των επιχειρήσεων χρειάζεται πρώτες ύλες, συγκεκριμένα υλικά όπως μάρμαρο, οικοδομικά υλικά και υφάσματα τα οποία είναι άφθονα στην περιοχή και σχετικά οικονομικά ή τα προμηθεύονται και από χώρες των Βαλκανίων καθώς τα υλικά, ο εξοπλισμός και τα καύσιμα απαλλάσσονται από δασμούς, διευκολύνοντας έτσι τη διαδικασία.(Τσάφκα-Τσότσκου,2011)

Η βιομηχανική περιοχή του Μοναστηρίου αποτελεί μια ελεύθερη οικονομική ζώνη που χαρακτηρίζεται από ειδικούς κανονισμούς που διαφέρουν από αυτούς σε άλλα μέρη της υπόλοιπης χώρας. Διευκολύνει, επομένως, κάθε επιχειρηματία να ξεκινήσει μια επιχείρηση εκεί, καθώς θεωρείται ελεύθερη οικονομική ζώνη και οι ρυθμίσεις είναι σαφώς πιο ευνοϊκές για τους ξένους επενδυτές.

Υπάρχουν φορολογικές απαλλαγές που αφορούν τα προϊόντα που εξάγονται από αυτήν την οικονομική ζώνη και είναι διαθέσιμα σε ξένους επενδυτές εντός αυτής της ζώνης. Κατά συνέπεια, οι περισσότερες εταιρείες έκαναν τις καλύτερες δυνατές συνδέσεις με τους εταίρους τους σε άλλες βαλκανικές χώρες (Κροατία, Σλοβενία), όπως εκφράστηκε στις συνεντεύξεις , αλλά άνοιξαν και πολλές επιχειρηματικές ευκαιρίες στη Δυτική Ευρώπη.(Βιδούρης,2022) Έπαιξε επίσης ρόλο η απόσταση με την γειτονική χώρα και η εύκολη πρόσβαση σε αυτή στους επιχειρηματίες από τον τόπο καταγωγής τους ή της

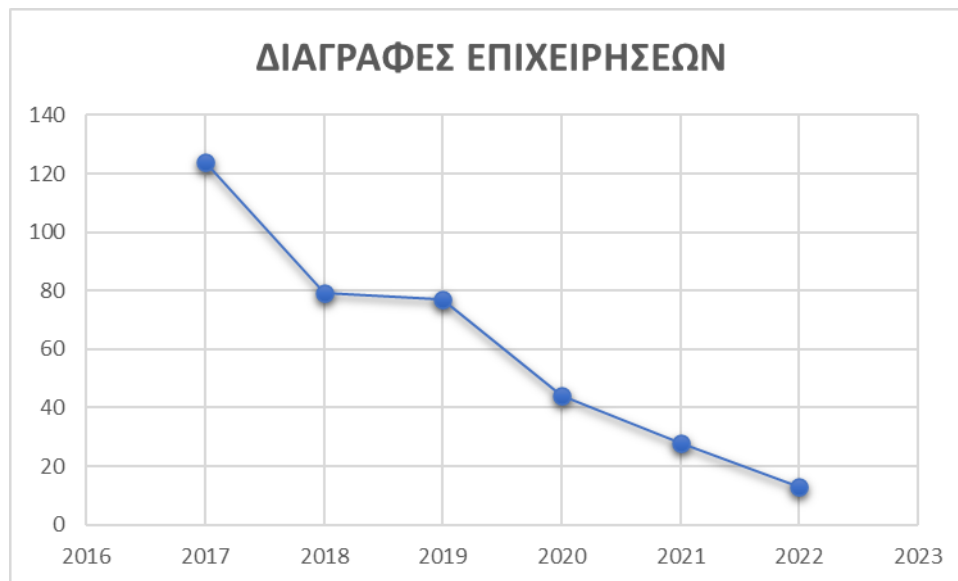
κατοικίας τους, επιτρέποντας τους να μετακινούνται καθημερινά χωρίς να είναι απαραίτητη η εγκατάσταση στην διπλανή χώρα. Ένα τελευταίο κίνητρο που ώθησε το ξεκίνημα κάποιων επενδύσεων ήταν οι συγγενικοί δεσμοί που μπορεί να υπήρχαν με κατοίκους στην Βόρεια Μακεδονία από παλιότερα και οι σχέσεις εμπιστοσύνης ανάμεσα τους.

Η Βόρεια Μακεδονία προσπαθεί να προσελκύσει όσο το δυνατόν περισσότερες επιχειρήσεις, κάτι το οποίο φαίνεται από το ευρύ φάσμα συνεργασιών με ιδιώτες και από τις άδειες που δίνονται ταχύτατα για τις εργασίες εγκατάστασης επιχειρήσεων, με την χρονική περίοδο να κυμαίνεται από τρεις ημέρες έως δεκαοκτώ ημέρες για την έκδοση τους.

Επιπρόσθετα, επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται στην γειτονική χώρα για πολλά χρόνια σημείωσαν ότι οι γραφειοκρατικές διαδικασίες έχουν αρχίσει να βελτιώνονται συγκριτικά με το καθεστώς που επικρατούσε παλιά. Συμπερασματικά, είναι σημαντικό να τονιστεί πως οι δύο παραμεθόριες ζώνες δεν έχουν την ίδια επενδυτική πολιτική και στην ελληνική συνοριακή ζώνη συγκεκριμένα παρατηρείται ερήμωση και είναι μια «νεκρή» ζώνη. (Τσάφκα-Τσότσκου,2011) Παρόλο που υπάρχουν πολλές ομοιότητες μεταξύ των δύο παραμεθόριων ζωνών ως προς τη γεωμορφολογία, το κλίμα, τα κοιτάσματα για την προμήθεια μέρους των πρώτων υλών, την υψηλή ζήτηση εργασίας και την πρόσβαση στους ίδιους οδικούς άξονες που αναφέρονται στο εμπόριο και τις εξαγωγές δεν υπάρχει η ίδια ανάπτυξη. Η περιοχή της Φλώρινας δεν αναπτύσσεται με τους ίδιους ρυθμούς με το Μοναστήρι και δεν προσελκύει επενδύσεις στην περιοχή.

Η οικονομική κρίση, όπως είναι φυσικό, έχει επιδράσει καταλυτικά στην αγοραστική δύναμη των κατοίκων του νομού της Φλώρινας, οι οποίοι βλέπουν τα εισοδήματά τους να μειώνονται δραματικά και ως εκ τούτου περιστέλλουν συνεχώς τις δαπάνες για αγορές περιορίζοντας την κατανάλωση κυρίως στα απαραίτητα για την επιβίωσή τους. Το ελληνικό επιμελητήριο δεν διαθέτει στοιχεία για τις επιχειρήσεις εκτός Ελλάδας. Όμως, έχει ήδη γίνει μια πρώτη συζήτηση με τον πρόξενο της Βόρειας Μακεδονίας για να γίνει μια σειρά δράσεων προκειμένου να ανακάμψουν οι επιχειρήσεις και στην ελληνική πλευρά μέσω κάποιας συνεργασίας .

Τα τελευταία χρόνια, μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων έχει φύγει από τον νομό της Φλώρινας ωστόσο είναι άγνωστο το που έχουν δραστηριοποιηθεί. Ο αριθμός των επιχειρήσεων που έχουν κλείσει από το 2017 φαίνεται αναλυτικά και στο διάγραμμα.

Γράφημα 13. Διαγραφές επιχειρήσεων στην Φλώρινα-Προσωπική επεξεργασία

Μέσα από έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί (INEMY,2013),το επιβλητικό 86% που παρατηρούμε στην απάντηση «καλύτερες τιμές» δεν αφήνει καμία αμφιβολία ότι οι οικονομικές δυσκολίες είναι εκείνες που τους ωθούν να αναζητήσουν εναλλακτικές λύσεις για να καλύψουν τις καταναλωτικές τους ανάγκες. Το συμπέρασμα αυτό ανέκυψε επανειλημμένα κατά την ανάλυση των προηγούμενων αποτελεσμάτων, ιδιαιτέρως όταν μελετούσαμε την αγοραστική συμπεριφορά των νοικοκυριών, και έρχεται να επιβεβαιωθεί με αδιαμφισβήτητο τρόπο σε αυτό το σημείο. Δεύτερη σε συχνότητα απάντηση, με αξιόλογο ποσοστό, είναι ο συνδυασμός των αγορών με άλλες δραστηριότητες-ένας στους τέσσερις ερωτηθέντες κατοίκους της Φλώρινας δηλώνει ότι αυτός είναι ο λόγος που επισκέπτεται αγορά εκτός συνόρων.

Η τοπική αγορά έχει πέσει δραματικά και οι καταναλωτές καταφεύγουν σε επιλογές πιο οικονομικές και συγκεκριμένα στην Βόρεια Μακεδονία οι τιμές είναι πολύ χαμηλότερες σχεδόν σε όλα τα προϊόντα καθώς το νόμισμα τους δεν έχει μεγάλη αξία και ειδικά σε προϊόντα όπως τα καύσιμα που είναι πολύ οικονομικότερα, τα επισκέπτονται από περιοχές ακόμη πιο μακρινές από τον νομό Φλώρινας προκειμένου να γλιτώσουν χρήματα. Οι παράγοντες, λοιπόν, είναι οικονομικοί τόσο για τους επιχειρηματίες όσο και οι καταναλωτές.(Pitoska,2014)

Σύμφωνα με τους επιχειρηματίες, υπάρχει ισχυρή τάση αποδυνάμωσης της αγοραστικής κίνησης στον νομό Φλώρινας, αφού 7 στους 10 δηλώνουν ότι έχουν χάσει πελάτες, οι οποίοι πλέον προτιμούν αντίστοιχες επιχειρήσεις στην Βόρεια Μακεδονία(INEMY,2013). Το επιμελητήριο της Φλώρινας αναφέρει «προτείνουμε διάφορα προγράμματα για την ανέλιξη νέων αλλά και ήδη υπάρχοντων επιχειρηματιών με σκοπό την προσέλκυση επιχειρήσεων στην Φλώρινα, καθώς επίσης έχει αποφασιστεί η επόμενη συνάντηση του διοικητικού

συμβουλίου με το προξενείο της Βόρειας Μακεδονίας για την ενδυνάμωση των επιχειρήσεων».

Η φυγή αυτή καταστρέφει την οικονομία της Φλώρινας, καθώς είναι μικρή πόλη και στηρίζεται σε αυτές τις επιχειρήσεις και αυτές όλο ένα και λιγοστεύουν γιατί η τοπική οικονομία δεν στηρίζει τις τοπικές επιχειρήσεις πάρα μόνο τις μεγάλες τις εμπορικές και τις οικονομικές του διαδικτύου. Οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν σοβαρή συρρίκνωση του κύκλου εργασιών τους και έντονα προβλήματα ρευστότητας, ενώ επιβαρύνονται—όπως εξάλλου και το σύνολο του κλάδου—με τις υψηλές ασφαλιστικές εισφορές και τον Φ.Π.Α. Στην πλειονότητά τους οι επιχειρηματίες συγκαταλέγουν στα βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα καταστήματά τους τη διαρροή καταναλωτών προς την Βόρεια Μακεδονία και μάλιστα, πολύ συχνά, χαρακτηρίζουν το φαινόμενο αυτό ως απροθυμία των ντόπιων να στηρίξουν την τοπική αγορά.(INEMY,2013) Είναι επιτακτική η ανάγκη παρακολούθησης και ανάλυσης των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών εξελίξεων με σκοπό πάντοτε τη διαμόρφωση προτάσεων πολιτικής στο κρίσιμο πεδίο της ανάπτυξης.

Η ανεργία καλπάζει σε ανησυχητικούς ρυθμούς στην περιοχή και παρουσιάζεται έντονη μείωση του μόνιμου πληθυσμού. Δυστυχώς το εργατικό δυναμικό εγκαταλείπει την Φλώρινα γιατί δεν υπάρχουν νέες επιχειρήσεις ή αυτές είναι ελάχιστες και οι ήδη υπάρχουσες κλείνουν με αποτέλεσμα οι νέοι να μην έχουν ευκαιρίες και να καταφεύγουν σε άλλες πόλεις με περισσότερες επιλογές.(Σαπαλίδης,2022)

Σύμφωνα με πληροφορίες που δόθηκαν από το επιμελητήριο και το διαδίκτυο υπάρχουν προγράμματα και ημερίδες που απευθύνονται σε νέους και ήδη υπάρχοντες επιχειρηματίες και τους βοηθούν τέτοια είναι τα παρακάτω:

- *"Πρόγραμμα Στήριξης και Ενίσχυσης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων για την ανάπτυξη βιώσιμων οικονομικών δραστηριοτήτων χαμηλού ανθρακικού αποτυπώματος στις Π.Ε. Κοζάνης, Φλώρινας και στον Δήμο Μεγαλόπολης της Π.Ε Αρκαδίας"* από το Πράσινο Ταμείο.(Νέα Φλώρινα,2022)

- Υβριδικό Webinar της ΕΣΕΕ με θέμα: *«Το μέλλον και οι προοπτικές του λιανικού εμπορίου στη Δυτική Μακεδονία»*.(Ράδιο λέχοβο,2022)

- Σύμφωνο συνεργασίας μεταξύ του ΕΒΕ Φλώρινας και του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας Δυτικής Μακεδονίας. Στόχος του συμφώνου είναι να γνωρίσουν τα παιδιά από κοντά τις επιχειρήσεις της Φλώρινας, να ενημερωθούν για τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να δημιουργήσουν ενδεχομένως τις δικές τους επιχειρήσεις και να βγούνε αύριο μεθαύριο στην αγορά εργασίας.(Αδάμου,2020)

- Υπογραφή σύμβασης αδειών του εμπορικού κέντρου Αμυνταίου open mall.

5.2.2 ΑΜΙΓΩΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Ύστερα από συνέντευξη με τον πρόεδρο του Μοναστηρίου κ. Αλέξανδρου Βιδούρη επισημάνθηκε πως υπάρχουν πολλές εταιρίες στην Βόρεια Μακεδονία οι οποίες λαμβάνουν ελληνικές επενδύσεις και έχουν Έλληνες μετόχους, όμως πολλές δεν είναι καθαρά ελληνικές επενδύσεις καθώς έχουν μεικτά συμφέροντα. Για παράδειγμα, το ελληνικό κατάστημα Super Market Βερόπουλος έχει ανοίξει θυγατρικά καταστήματα στην Βόρεια Μακεδονία ονομαζόμενα Vero, και παρόλο που η βασική εταιρία είναι ελληνική η συγκεκριμένη θυγατρική έχει κατά βάση Σερβικά συμφέροντα και όχι ελληνικά. Άλλες τέτοιες εταιρίες οι οποίες δεν είναι αμιγώς ελληνικές αποτελούν θυγατρικές αλλά δεν είναι εγγεγραμμένες στα ελληνικά μητρώα, είναι η Stopanska η τράπεζα η οποία είναι θυγατρική της Εθνικής Ελληνικής Τράπεζας. Άλλη μια εταιρία ξένων αλλά και αμιγώς ελληνικών συμφερόντων η οποία όμως αποτελεί κοινοπραξία (Joint venture) των 3Ε Της Heineken και της Pivara Skorje είναι η Pivara , που εμφιαλώνει και προμηθεύει αναψυκτικά, μπίρες και είδη ποτών. (Βιδούρης, 2022)

STOPANSKA BANKA

Η οικονομία της Βόρειας Μακεδονίας παρουσιάζει αρκετές ευκαιρίες για έργα υποδομών αλλά και για αναπτυξιακά έργα τα όποια μπορούσαν να υλοποιηθούν μεταξύ της Εθνικής Τράπεζας Ελλάδος (ΕΤΕ) και της Stopanska Banka. Επίσης, η υποστήριξη και ενίσχυση εργασιών με την γειτονική χώρα και αγορά ήταν και είναι στρατηγικά προτεραιότητα για τον Όμιλο της ΕΤΕ.

Η πρώτη τράπεζα που ιδρύθηκε στην Βόρεια Μακεδονία ήταν η Stopanska Banka και το έτος 2000 η ΕΤΕ την εξαγόρασε , και ακόμη και σήμερα αποτελεί μια από τις πιο πετυχημένες κινήσεις ιδιωτικοποίησης που έχουν πραγματοποιηθεί στην χώρα. Η τράπεζα Stopanska αποτελεί την σημαντικότερη και μεγαλύτερη τράπεζα καθώς και το εμπορικό σήμα κατατεθέν της χώρας της Βόρειας Μακεδονίας. Στο δανειακό της χαρτοφυλάκιο έχει άνω του 21% μερίδιο αγοράς στις 31 Δεκεμβρίου του 2021 και επίσης οι εγχώριες καταθέσεις την καθιστούν εξολοκλήρου αυτοχρηματοδοτούμενη. (Τζώρτζη, 2022)

Η Stopanska Banka κατέχει πρώτη θέση ως λιανική τραπεζική και ταυτόχρονα καταφέρνει να αυξάνει το μερίδιο της στην εταιρική τραπεζική. Ξεχωρίζει ως η τράπεζα που είχε εισάγει το μεγαλύτερο ποσοστό των χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών στη

Βόρεια Μακεδονία, ειδικά στη λιανική και την εταιρική τραπεζική παρά τις προκλήσεις που προκλήθηκαν από την πανδημία του Covid-19. Είχε ισχυρές επιδόσεις και η απόδοση ιδίων κεφαλαίων έφτασε το 10% το έτος 2021.

Ο όμιλος ΕΤΕ στοχεύει να συνεχίσει την άκρως επιτυχημένη πορεία της Stopanska Banka ως ενός από τους σημαντικότερους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς στη Βόρεια Μακεδονία, ο οποίος στηρίζει καθημερινά επιχειρήσεις και νοικοκυριά της γειτονικής χώρας. Προκειμένου να ενισχυθεί η παρουσία του Ομίλου ΕΤΕ στην διπλανή χώρα, ένα νέο κτίριο διοίκησης της Stopanska Bank κατασκευάζεται στο κέντρο των Σκοπίων μέσα στο πλαίσιο της στρατηγικής του Ομίλου για τη Βόρεια Μακεδονία. Θα υπάρχουν περισσότεροι από 500 υπάλληλοι στις υπηρεσίες διοίκησης της Stopanska Banka και στο κέντρο πληροφορικής της τράπεζας στο νέο κτίριο, το οποίο θα κατασκευαστεί σύμφωνα με σύγχρονα πρότυπα και προδιαγραφές σχεδιασμού και ενεργειακής απόδοσης. (Τζώρτζη,2022)

Πάνω από 500 εργαζόμενοι θα στεγαστούν στο νέο κτίριο σε διοικητικές υπηρεσίες, το οποίο έχει συνολική επιφάνεια 16.749 m², και θα κατασκευαστεί σύμφωνα με σύγχρονες προδιαγραφές και πρότυπα σχεδιασμού και ενεργειακής απόδοσης. Θα χρησιμεύσει ως έδρα για τις διοικητικές υπηρεσίες της Stopanska Banka καθώς και ως κέντρο πληροφορικής. Επενδύοντας τα ίδια κεφάλαια της Stopanska Bank στο έργο αυτό, ο Όμιλος της Εθνικής επιδεικνύει τη δέσμευσή του στην αγορά και την ανάπτυξη της Βόρειας Μακεδονίας με την παρουσία του μακροπρόθεσμα. (Τζώρτζη,2022)

PIVARA SKOPJE

Όσον αφορά την εταιρία Pivara, η Ελληνική Εταιρεία Εμφιαλώσεως Coca-Cola 3E σε συνεργασία με την Heineken N.V. υλοποίησαν την εξαγορά του 41,2% των μετοχών της κοινοπραξίας (Joint venture) Pivara Skorje στην Βόρεια Μακεδονία (πρώην Π.Γ.Δ.Μ.). Το συνολικό ποσό αυτής της συναλλαγής φτάνει τα 79,1 εκατομμύρια ευρώ(χωρίς τα έξοδα εξαγοράς) και έχει μοιραστεί στο μισό (50-50) στις εταιρίες της Coca-Cola 3E και της Heineken H.V. Πλέον, οι δύο αυτές εταιρίες από κοινού κατέχουν το συνολικό ποσοστό του 96,5% των μετοχών της Pivara Skorje. (In,2011)

Η εταιρία εμφιάλωσης ποτών και αναψυκτικών Pivara Skorje ιδρύθηκε το 1924. Το 1998 πραγματοποιήθηκε η εξαγορά της πλειοψηφίας των μετοχών της εταιρίας από την Heineken και Coca-Cola Τρία Έψιλον. Η εταιρία Pivara Skorje πλέον αποτελεί τον μεγαλύτερο εμφιαλωτή μπύρας και αναψυκτικών σε ολόκληρη την Βόρεια Μακεδονία, πωλώντας,

διανέμοντας και εμφιαλώνοντας προϊόντα και των τριών εταιριών (Coca-Cola, Heineken, Pivara) .

VERO SUPERMARKET

Τέλος, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, μια ακόμη ελληνική επιχείρηση που πλέον βρίσκεται και στην Βόρεια Μακεδονία αλλά απασχολεί και Σερβικά συμφέροντα είναι το κατάστημα Vero που είναι παραρτήματα του ελληνικού Σουπερμάρκετ Βερόπουλος.

Το πρώτο σούπερ μάρκετ της Vero άνοιξε πριν από 23 χρόνια. Έκτοτε η εταιρεία έκανε συνεχείς επενδύσεις σε νέες εγκαταστάσεις λιανικής πώλησης σε ολόκληρη την Βόρεια Μακεδονία, καθώς και στην κατασκευή εμπορικού κέντρου στα Σκόπια, επένδυση η οποία ανήλθε σε αξία στα 36 εκατ. Ευρώ(Agora-Γραφείο Ο.Ε.Υ. Σκοπίων,2014).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 - ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Στις μέρες μας, στο πλαίσιο μιας παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, οι συνοριακές περιοχές ή τα «αδιέξοδα» έχουν αλλάξει συγκριτικά με παλιότερα. Μερικές φορές οι τόποι συγκρούσεων, οι σύνορο περιφέρειες, είναι αναμφίβολα εκείνες που υφίστανται τις πιο βαθιές αλλαγές. Οι περιοχές αυτές αντιμετωπίζουν μια σειρά από προβλήματα. Παρά τα προβλήματα, ή ίσως εξαιτίας τους, η συνοριακή συνεργασία εξελίσσεται ενεργά σε πολλά μορφές και σε πολλές περιπτώσεις, οι διασυνοριακές θέσεις προσφέρουν διάφορες εναλλακτικές και δημιουργούν νέες καταστάσεις.

Η οικονομική κρίση και η ύφεση που έπληξαν την ελληνική οικονομία έχουν προκαλέσει σημαντική επιδείνωση στην οικονομική κατάσταση των Ελλήνων πολιτών και των νοικοκυριών. Εν συντομία, υπάρχουν προβλήματα όσον αφορά τα εισοδήματα, πολύ χαμηλοί μισθοί και κυρίως μερική απασχόληση. Τα τυπικά έξοδα ενός νοικοκυριού (δάνεια, λογαριασμοί, μεταφορικά κ.λπ.) αυξάνονται. Τόσο τα άτομα όσο και τα νοικοκυριά υποφέρουν από τις υψηλές τιμές πολλών προϊόντων και υπηρεσιών μαζικής κατανάλωσης. Οι καταναλωτές είναι απεγνωσμένοι, προσπαθώντας να χρησιμοποιήσουν τους περιορισμένους οικονομικούς τους πόρους για να καλύψουν πολλές διαφορετικές αγοραστικές ανάγκες και επιθυμίες. Έτσι, έχουν αλλάξει την καταναλωτική τους συμπεριφορά και κριτήριο τους είναι η τιμή ενός δεδομένου προϊόντος/υπηρεσίας και όχι τόσο η ποιότητα. Ειδική έρευνα που πραγματοποίησε η ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ σε συνεργασία με την εταιρεία MARCAE (Institute for Small Businesses), επαληθεύει αυτή την κατάσταση και τα ευρήματά της έδειξαν ότι: Ο πληθυσμός της Ελλάδας βρίσκεται σε μια άκρως επικίνδυνη οικονομική ζώνη, το 80% των νοικοκυριών είδε το ετήσιό του εισόδημα να μειώνεται κατά τη διάρκεια της κρίσης, στο 40% των νοικοκυριών υπάρχει τουλάχιστον ένα άνεργο μέλος, πολλά νοικοκυριά βρίσκονται πολύ κοντά στο να μην μπορούν να πληρώσουν τα χρέη τους προς το κράτος (δάνεια, λογαριασμοί ρεύματος κ.λπ.), η ελληνική οικονομία περνά ποιοτική κρίση, η φορολογική συνείδηση μειώνεται επικίνδυνα και τελικά παρατηρήθηκε ότι η κατανάλωση έχει περιοριστεί δραματικά.

Σύμφωνα με την ειδική έρευνα που διεξήγαγε η ΓΕΣΕΒΕΕ (INEMY, 2013) σχεδόν όλα τα νοικοκυριά (97,3%) που βρίσκονται στις παραμεθόριες περιοχές της Φλώρινας έχουν περιορίσει τα έξοδά τους και μείωσαν τις δαπάνες τους για ρούχα και υποδήματα (47,6%), για ψυχαγωγία (39,4%) και για καύσιμα (36,4%). Τόσο τα νοικοκυριά όσο και οι καταναλωτές που ζουν σε παραμεθόριες περιοχές αντιμετωπίζουν τις ίδιες δυσκολίες.

Ωστόσο, αυτοί έχουν την εναλλακτική να αγοράσουν κάποια απαραίτητα προϊόντα από τις γειτονικές χώρες, όπου οι τιμές είναι χαμηλότερες. Ως εκ τούτου, αυτό που για δεκαετίες θεωρούνταν μειονέκτημα, τώρα αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα όσων ζουν σε παραμεθόριες περιοχές. Αυτοί οι άνθρωποι αγοράζουν ρούχα, παπούτσια, καύσιμα και τρόφιμα από τη γειτονική Βουλγαρία, την Βόρεια Μακεδονία και την Τουρκία. Εκεί είναι επίσης μερικοί άνθρωποι που επισκέπτονται αυτές τις χώρες για να λάβουν οδοντιατρικές υπηρεσίες ή να επισκευάσουν τα αυτοκίνητά τους μηχανική στη Βουλγαρία και την Βόρεια Μακεδονία. Περισσότεροι από 600.000 Έλληνες καταναλωτές περνούν τα σύνορα κάθε μήνα για να πάτε για ψώνια στις φθηνότερες, γειτονικές αγορές της Βουλγαρίας, της Βόρειας Μακεδονίας και της Τουρκίας. Κατά προσέγγιση 500 εκατομμύρια ευρώ δαπανώνται ετησίως είτε για νόμιμες είτε για παράνομες προμήθειες αγαθών .

Η έρευνα που διεξήγαγε η Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου επικεντρώνεται στον τρόπο ωφέλειας των κατοίκων των παραμεθόριων περιοχών με μετακίνηση από και προς τις δύο χώρες (Ελλάδα-Βόρεια Μακεδονία), δημιουργώντας, έτσι, διασυνοριακές καταναλωτικές ροές. Η έρευνα κατέγραψε την απογοήτευση τόσο των κατοίκων όσο και των επιχειρηματιών της Φλώρινας για το πιθανό ευεργετικά αποτελέσματα που προέκυψαν από την κινητικότητα μεταξύ των δύο χωρών. Σύμφωνα με την παραπάνω έρευνα η οποία έλαβε χώρα τον στο τελωνείο της Νίκης, είχε ως στόχο να μαζέψει στοιχεία από τους πολίτες που διέσχιζαν τα σύνορα του τελωνείου Νίκης με προορισμό την Φλώρινα και το Μοναστήρι και να αναλυθούν στην συνέχεια. (INEMY, 2013)

ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Οι επιθυμητοί στόχοι της διασυνοριακής συνεργασίας είναι :

- Η ολοκλήρωση του κάθετου άξονα σύνδεσης με την Εγνατία,
- Η αναβάθμιση της ΒΙ.ΠΕ. Φλώρινας που λειτουργεί από την δεκαετία του '80 με πετυχημένες και υγιείς επιχειρήσεις που μεταποιούν και προωθούν τοπικά προϊόντα με εκατοντάδες εργαζόμενους και υφιστάμενες υποδομές logistic και σύνδεσή της με νέα σιδηροδρομική γραμμή 300μ από την υφιστάμενη αναβαθμισμένη σιδηροδρομική γραμμή,
- Η δημιουργία σύγχρονου διαμετακομιστικού κέντρου σε συνδυασμό με την αξιοποίηση της υφιστάμενης σιδηροδρομικής γραμμής Θεσσαλονίκης – Φλώρινας με το Μοναστήρι και την αναβάθμιση της σε γραμμή ηλεκτροκίνησης,
- Η διεκδίκηση του έργου της σιδηροδρομικής γραμμής, Φλώρινα – Κρυσταλλοπηγή – Αλβανία,

- Η διαπλάτυνση-βελτιστοποίηση του οδικού άξονα Φλώρινα -Βίγλα –Πρέσπες,
- Ο εκσυγχρονισμός του Χιονοδρομικού Κέντρου Βίγλας Πισοδερίου,
- Η προώθηση του έργου για την έλευση του φυσικού αερίου για την πόλη ,
- Επέκταση της χρήσης του φυσικού αερίου και για τις επιχειρήσεις της Π.Ε Φλώρινας με στόχο την μείωση του κόστους λειτουργίας.

6.1 ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ

Σύμφωνα με την πληροφόρηση από το επιμελητήριο Φλώρινας, τον Ιούνιο του 2022 επισκέφτηκε το Επιμελητήριο Φλώρινας ο Γενικός Πρόξενος της Ελλάδας στο Μοναστήρι κ. Βιδούρης Αλέξανδρος. Στη συνάντηση αυτή συζητήθηκαν διάφορα ζητήματα και επισημάνθηκε η ανάγκη περαιτέρω συνεργασιών στην μετά COVID εποχή, επιχειρηματικών αποστολών και εμπορικών συνεργασιών των Ελληνικών επιχειρήσεων στη Βόρειο Μακεδονία. Ο Πρόεδρος ανέδειξε τη διαχρονικά καλή συνεργασία του Επιμελητηρίου μας με το προξενείο και διαβεβαίωσε τον Πρόξενο πως το Επιμελητήριο Φλώρινας θα είναι πάντα δίπλα στο Ελληνικό Προξενείο και στην Ελληνική επιχειρηματική κοινότητα. Τέλος συναποφασίστηκε να γίνει συνάντηση του διοικητικού συμβουλίου του Επιμελητηρίου Φλώρινας στο Προξενείο το αμέσως επόμενο διάστημα καθώς επίσης και μία σειρά δράσεων που έχουν στόχο την ενδυνάμωση των επιχειρήσεών μας.(Αδάμου,2020) Στα πλαίσια του INTERREG II έγινε προσπάθεια συνεργασίας με τις γειτονικές χώρες όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο και σε πρώιμο στάδιο είναι καινούρια σχέδια τα οποία δεν είναι ακόμη γνωστά στο ευρύ κοινό για τις διασυνοριακές περιοχές .

Ύστερα από συνάντηση και με μέλος του συμβουλίου του επιμελητηρίου και συγκεκριμένα τον κ. Μιχάλη Παρπαβέση όσον αφορά την οικονομική κατάσταση της Φλώρινας αναφέρθηκε πως υπάρχουν σε πρώιμο στάδιο ακόμη σχέδια για την μεταλινιτική εποχή (κάρβουνα, λιγνίτη) με σκοπό να αυξηθεί η οικονομική δραστηριότητα και τα κέρδη της περιοχής της Φλώρινας. Επίσης επισημάνθηκε πως η σιδηροδρομική γραμμή που έχει σχεδιαστεί θα ξανά δοθεί για λειτουργία πολύ σύντομα που συνδέει την περιοχή της Φλώρινας απευθείας με την Βόρεια Μακεδονία και συγκεκριμένα την πόλη του Μοναστηρίου, η συγκεκριμένη γραμμή θα έχει καθαρά εμπορικό χαρακτήρα το οποίο θα βοηθήσει σε μεγάλο βαθμό τις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ Ελλάδος και Βόρειας Μακεδονίας. Επιπλέον, ανέφερε πως η Φλώρινα μαζί με την ΒΙΠΕΤ αποτελεί πλέον διαμετακομιστικό κέντρο καθώς είναι και εμπορικό σταυροδρόμι, και η λειτουργία της σιδηροδρομικής γραμμής θα βοηθήσει ιδιαίτερα την οικονομία της πόλης.

Επίσης, σχετικά με την επαναλειτουργία της σιδηροδρομικής γραμμής πρέπει να ληφθούν υπόψιν δύο κύριοι παράγοντες. Ο πρώτος παράγοντας είναι η λειτουργική κατάσταση των σιδηροδρομικών γραμμών τόσο στην περιοχή της Ελλάδας όσο και στην περιοχή της Βόρειας Μακεδονίας. Ο άλλος παράγοντας είναι αν συμφέρει η το κόστος και το όφελος που θα υπάρχει όσον αφορά τον αριθμό των επιβατών που θα εξυπηρετεί συγκριτικά με το κόστος λειτουργίας αλλά και ως προς το αν ο όγκος εμπορευμάτων που θα μεταφέρεται συμφέρει με το κόστος αυτών των μεταφορών. Εφόσον ολοκληρωθούν οι σωστοί έλεγχοι και οι αναγκαίες επισκευές στις γραμμές των δύο χωρών, έχει προγραμματιστεί να δοθεί σε λειτουργία η γραμμή Φλώρινα-Μοναστήρι, πρωταρχικά για εμπορική λειτουργία και στην συνέχεια και για επιβατική.

Το επιμελητήριο επισημαίνει πως υπάρχει αισιοδοξία για το μέλλον ως προς την ανάκαμψη της τοπικής οικονομίας μέσω των διασυνοριακών συνεργασιών. Επιπρόσθετα, γίνονται προσπάθειες για να αναπτυχθεί η τοπική κοινωνία της Φλώρινας. Θα ήταν πολύ αποδοτική μια διασυνοριακή συνεργασία και θα έβγαιναν όλοι κερδισμένοι, και οι επιχειρηματίες της Βόρειας Μακεδονίας, οι τοπικοί φορείς της Φλώρινας και οι καταναλωτές.

Τέλος, μια ακόμη προοπτική αποτελεί το δίκτυο αγροτουριστικών πόρων των περιοχών Φλώρινας-Μοναστηρίου που μπορεί να δημιουργηθεί και να λειτουργήσει υπό το φάσμα ενός διακρατικού συμπλέγματος επιχειρήσεων, ελεγχόμενων από δημόσιο φορέα, ή και σε ιδιωτικό επίπεδο. Η μελέτη των περιοχών που μπορούν να περιληφθούν στο δίκτυο αυτό, γίνεται αρχικά με καταγραφή και αξιολόγηση των αγροτουριστικών τους πόρων. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στην έως τώρα προσπάθεια διασυνοριακής συνεργασίας και εξετάζεται η δυνατότητα περαιτέρω κοινής ανάπτυξης και εκμετάλλευσης. Η δημιουργία ενός τέτοιου δικτύου αγροτουριστικών πόρων, θα δώσει τεράστια ώθηση στην οικονομία των δυο περιοχών, που βασίζεται ακόμα σε μεγάλο βαθμό στον πρωτογενή τομέα.

6.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

Η απαγόρευση της κυκλοφορίας στα διπλανά κράτη εμπόδιζε τους καταναλωτές να πάνε να προμηθευτούν από την Βόρεια Μακεδονία, έτσι για αυτό το χρονικό διάστημα ανέκαμψε λίγο η τοπική κοινωνία γιατί οι καταναλωτές ήταν αναγκασμένοι να προμηθεύονται από τον νομό της Φλώρινας, αυτό όμως δεν κράτησε πολύ. Μόλις άνοιξαν τα σύνορα επέστρεψαν όλοι αμέσως στις ίδιες μετακινήσεις προς την Βόρεια Μακεδονία. Η πανδημία έπληξε σημαντικά την οικονομία της χώρας το 2020 με αποτέλεσμα να καταγραφεί ύφεση της τάξης του 4,5% του ΑΕΠ.

Ως αποτέλεσμα της πανδημίας, δημιουργήθηκαν προβλήματα στην παραγωγικότητα και στην οργάνωση των έργων καθώς υπήρχαν καθυστερήσεις στις κατασκευές λόγω περιορισμένου ωραρίου εργασίας, δύσκολη παράδοση υλικών, απόντες εργαζόμενοι κλπ.

Η ανάπτυξη ενισχύθηκε από τη σταδιακή αποκλιμάκωση των επιπτώσεων της πανδημίας, αλλά τα προβλήματα της εφοδιαστικής αλυσίδας εμπόδισαν την πλήρη ανάκαμψη στα επίπεδα που ήταν πριν το 2020. Η Κεντρική Τράπεζα της Βόρειας Μακεδονίας ανακοίνωσε μέσα από πρόσφατα στοιχεία να δείχνουν αύξηση 4% του ΑΕΠ της χώρας το 2021, φτάνοντας τα 11,6 δισ. ευρώ. Το 2022, οι ρυθμοί ανάπτυξης ήταν λιγότερο ικανοποιητικοί λόγω του πολέμου στην Ουκρανία, της ραγδαίας αύξησης των τιμών της ενέργειας και της επικείμενης επισιτιστικής κρίσης. Αν και η κυβέρνηση συνέχισε να στηρίζει την οικονομία με μέτρα, όπως η αύξηση του κατώτατου μισθού και των συντάξεων, καθώς και την σημαντική στήριξη για επενδύσεις, έτσι λοιπόν, αναμένεται ότι το τρέχον έτος θα αυξηθεί κατά περίπου 4%, ωστόσο, θα αναθεωρηθεί και με βάση το διεθνές περιβάλλον.

6.3 ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Οι δράσεις που πραγματοποιούνται τα τελευταία έτη για την ανάπτυξης της ελληνικής επιχειρηματικότητας μέσω επενδύσεων και μέσω συνεργασιών σύμφωνα με το Γραφείο οικονομικών εμπορικών υποθέσεων της Βόρειας Μακεδονίας και το Υπουργείο εξωτερικών(2021) είναι οι εξής:

- Διοργάνωση διαδικτυακών συναντήσεων μεταξύ των μελών της Ένωσης Ελληνικών Επιχειρήσεων (ΕΕΕ) στη Βόρεια Μακεδονία με την ελληνική επιχειρηματική κοινότητα, με τίτλο: «Greek Business Roundtable (Σκόπια, Φεβρουάριος 2021), με κυριότερο τομέα την διερεύνηση τρόπων συνεργασίας και δράσεων με σκοπό την ενίσχυση της ελληνικής επιχειρηματικότητας στη χώρα της Βόρειας Μακεδονίας και το αντίθετο, αλλά και των διμερών οικονομικό-εμπορικών σχέσεων σε διμερές αλλά και σε περιφερειακό επίπεδο. (Υπουργείο εξωτερικών ,ετήσια έκθεση 2021)
- Διαδικτυακή συμμετοχή στην εκδήλωση του Δήμου Kumanovo των Σκοπίων με κύριο θέμα τις επενδυτικές δυνατότητες, αλλά και νέες ευκαιρίες στον τομέα ακινήτων, κυρίως στις βιομηχανικές περιοχές Novini και Recica του Δήμου (Απρίλιος 2021).
- Πραγματοποίηση της πρώτης εθνικής Συνόδου Κορυφής (National Startup Summit) για τον τομέα των νέων επιχειρήσεων, "Together we impact" (Μάιος 2021).

- ο Διοργάνωση και συμμετοχή στο πρώτο Οικονομικό Φόρουμ της Βόρειας Μακεδονίας (Ιούνιος 2021), οργανωμένο από τον φορέα Delphi Forum σε συνεργασία με την Ένωση Ελληνικών Επιχειρήσεων στη Βόρεια Μακεδονία.
- ο Οργάνωση διαδικτυακής ημερίδας με τίτλο «Καλοκαίρι 2021, Με το βλέμμα στραμμένο στον χερσαίο τουρισμό» του Ελληνικού και Σερβικού Επιμελητηρίου Βορείου Ελλάδος (Ιούνιος 2021)
- ο Προώθηση προϊόντων ελληνικής προέλευσης στην αγορά των Σκοπίων με όνομα: «Ημέρες Ελληνικής Γεύσης» (Σεπτέμβριος 2021)
- ο Δημιουργία online εργαστηρίων με επίκεντρο την διαδικασία που είναι απαραίτητη για την ίδρυση μιας εταιρίας και ανάλυση των φορολογικών κανονισμών στη Βόρεια Μακεδονία (Σκόπια, Νοέμβριος 2021).
- ο Online εκδήλωση με θεματική τις Πολιτικές Ενσωμάτωσης των Οικονομιών των Δυτικών Βαλκανίων στην Ε.Ε.-Τεχνητή Νοημοσύνη και Σύνδεσή της με τις Ελληνικές Εξαγωγές και Εξωστρέφεια στις Αγορές των Δυτικών Βαλκανίων (Νοέμβριος 2021).
- ο Διαδικτυακή επικοινωνία εκπροσώπων επιχειρήσεων και μελών του Συνδέσμου επιχειρήσεων και βιομηχανιών με υπαλλήλους του ΟΕΥ εργασίας (Νοέμβριος, 2021).
- ο Συνέδριο μέσω διαδικτύου με τίτλο "Reinventing Greece through Investments in Innovation", οργανωμένο από το φορέα Innovative Greek σε συνεργασία με το ΣΕΒ (Δεκέμβριος, 2021).
- ο Προώθηση της δραστηριοποίησής επιχειρήσεων, ενημέρωση, προώθηση συνεργιών ή και επίλυση προβλημάτων που αντιμετωπίζουν στην ανάπτυξη της επιχειρηματικής τους δραστηριοποίησης μέσα από συναντήσεις με επιχειρηματίες και εκπροσώπους επιχειρηματιών με σκοπό την.
- ο Ημερίδες για την ενημέρωση νέων επιχειρηματιών για το ξεκίνημα τους και επεξήγηση των χρηματοδοτικών προγραμμάτων της εκάστοτε περιόδου.

6.4 ΛΟΙΠΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΘΗΣΗ ΕΞΑΓΩΓΩΝ

Οι υπόλοιπες δράσεις με σκοπό την προώθηση της εξαγωγικής δραστηριότητας είναι:

- ο Συνεχής παρακολούθηση, ενημέρωση και υποστήριξη για θέματα ελληνικών υποψηφιοτήτων σε προγράμματα διασυνοριακής συνεργασίας INTERREG IPA Ελλάδα – Βόρειας Μακεδονίας
- ο Έρευνα αγοράς εποχικών οπωροκηπευτικών προϊόντων σε τοπικές αγορές των Σκοπίων και της Ελλάδας με σκοπό την εξαγωγή τους (Νοέμβριος 2021).

- ο Έρευνα αγοράς για την ιατρική/φαρμακευτική κάνναβη στη Βόρεια Μακεδονία (Μάιος 2021).
- ο Ενημέρωση των γειτονικών Επιμελητηρίων και επιχειρήσεων σχετικά με τη διοργάνωση κλαδικών εκθέσεων σε συνεργασία με Helexpo, Great Exhibitions (Food Market Show), Reinventing Greece, , Forum SA (Food Expo Greece), Σύνδεσμο Γουνοποιών Καστοριάς , Belt & Road Associates (Invest in Greece 2021), ROTA SA (Build Expo Greece) .
- ο Ενημέρωση επιμελητηρίων της Βόρειας Μακεδονίας όσον αφορά την ζήτηση από τις Ελληνικές επιχειρήσεις για συνεργασία, όπως και ενημέρωση για τα ελληνικά προϊόντα που προσφέρονται για εξαγωγή.
- ο Ενημέρωση και πληροφόρηση των Ελλήνων επιχειρηματιών για το θεσμικό πλαίσιο, το φορολογικό και εργασιακό καθεστώς της γειτονικής χώρας, τις διαδικασίες εισαγωγής, αλλά και θέματα συννομιών διελεύσεων με σκοπό την διέλευση τους στην Βόρεια Μακεδονία.
- ο Επίβλεψη πορείας του χρηματοδοτούμενου από την Ελλάδα έργου «Απομάκρυνση Στερεών Αποβλήτων, πλησίον του Σταθμού διαχείρισης αποβλήτων υδάτων στη Γευγελή» υπό τις συμβουλές των αρμόδιων του Υπουργείου Περιβάλλοντος και της Τεχνικής Συμβουλευτικής εταιρείας BAR ECE.
- ο Συμμετοχή στη διοργάνωση του προγράμματος "Economic & Investment Prospects for Connectivity Infrastructure and Renewable Energy Sources in the Western Balkans", στο "Thessaloniki Summit" (Θεσσαλονίκη, Νοέμβριος, 2021)
- ο Ενημέρωση για τις αναλύσεις-μελέτες οικονομικών (π.χ. Finance think) και βάσεων επιχειρηματικής πληροφόρησης (π.χ. Target Group) της Βόρειας Μακεδονίας.
- ο Παρακολούθηση νομοθετικών αλλαγών και τροποποιήσεων σχετικά με την επιχειρηματική δραστηριότητα (π.χ. τελωνειακών διαδικασιών ,επενδυτικών νόμων, φορολογικού καθεστώτος, κ.λπ.).
- ο Παρακολούθηση Ετήσιας Έκθεσης και Οδηγού Επιχειρείν για το 2022 για τη γειτονική χώρα, ώστε να ενημερώνεται η Κεντρική Υπηρεσία, αλλά και οι φορείς και η επιχειρηματική κοινότητα.
- ο Πληροφόρηση Ελληνικών επιχειρήσεων, σχετικά με τον εμπορικό τομέα, μέσα από δελτία οικονομικής και επιχειρηματικής επικαιρότητας και ειδικά ενημερωτικά δελτία.
- ο Ενημέρωση για τις προκηρύξεις διαγωνισμών στη Βόρεια Μακεδονία.
- ο Πληροφόρηση οικονομικού περιεχομένου για τη Βόρεια Μακεδονία μέσα από την ιστοσελίδα του Γραφείου ΟΕΥ .

6.5 ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΆΡΣΗ ΤΩΝ ΕΜΠΟΔΙΩΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ

- Άρση εμποδίων στην διακίνηση προϊόντων και επίλυση δυσλειτουργιών στα τελωνεία (ιδιαίτερα όσον αφορά τους φυτουγειονομικούς ελέγχους, τη διακίνηση ευπαθών και επικίνδυνων εμπορευμάτων κ.λπ.).
- Παρέμβαση με σκοπό την επίλυση προβλημάτων των συνοριακών μετακινήσεων των Ευζώνων, ύστερα από τα μέτρα που λήφθηκαν από την Ελληνική Κυβέρνηση λόγω της πανδημίας.
- Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και επίλυση δυσλειτουργιών με παρεμβάσεις στις γειτονικές Αρχές.
- Συνεργασία με ομολόγους άλλων χωρών-μελών της ΕΕ με στόχο τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος μέσω κοινών δράσεων και προτάσεων.

Με την συνέχιση αυτών των δράσεων, οργανώσεων και πρωτοβουλιών και με την συνεργασία των δύο κρατών μέσω διακρατικών ή ευρωπαϊκών προγραμμάτων, μπορεί να αναπτυχθεί η οικονομική κατάσταση των παραμεθόριων περιοχών και να εξελιχθούν παράλληλα και τα δύο κράτη και όχι μονόπλευρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνοψίζοντας, από τις πληροφορίες που συλλέχθηκαν για την περιοχή μελέτης και την εμπειρική διερεύνηση μέσω της έρευνας πεδίου με συνεντεύξεις διατυπώθηκαν ορισμένα συμπεράσματα για την οικονομική δραστηριότητα και την επιχειρηματικότητα της συνοριακής πόλης της Φλώρινας και της συνεργασίας της με την γειτονική πόλη Μοναστήρι.

Μετά την πτώση του κομμουνισμού, το κράτος της Βόρειας Μακεδονίας και η οικονομία του έχουν προσφέρει πολλά οφέλη, δίνονται ευκαιρίες στο γειτονικό κράτος ως προς τη συνεχή δημιουργία και επέκταση ξένων επενδύσεων, καθώς και ευκαιρίες στο πλαίσιο της αναπτυξιακής πορείας του βαλκανικού κράτους.

Παρόλο που το αμφιλεγόμενο ζήτημα της ονομασίας της γειτονικής πόλης της χώρας, το λεγόμενο Μακεδονικό επέστρεφε ανά τακτά χρονικά διαστήματα και την έντονη ιστορία της περιοχής μελέτης και τις εντάσεις στο πολιτικό προσκήνιο δεν επηρεάστηκε η επενδυτική δραστηριότητα των ελληνικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Η παραπάνω διαπίστωση ενισχύεται από τους καθαρά οικονομικούς λόγους.

Ύστερα από τον ορισμό της τελικής ονομασίας προκειμένου να υπάρξει ευημερία, σταθερότητα αλλά και ανάπτυξη ανάμεσα στις δύο χώρες είναι απαραίτητη η αποδοχή της πλέον ονομασίας, η εντατικοποίηση της διασυνοριακής συνεργασίας και η σταδιακή πορεία στην πολιτική και οικονομική μετάβαση της Βόρειας Μακεδονίας ενταγμένη στους κόλπους της ΕΕ και του ΝΑΤΟ. (Κολιόπουλος κ.α., 2008)

Τα τελευταία χρόνια, έχει παρατηρηθεί αύξηση της διασυνοριακής συνεργασίας λόγω του ανοίγματος των συνόρων, γεγονός που έχει προκαλέσει κινητικότητα στην αγορά και ταυτόχρονα έχει επιφέρει συνέπειες στην περιοχή και την οικονομία της. Το διασυνοριακό εμπόριο επηρεάζεται τόσο από την εγγύτητα όσο και από την οικονομική ανάπτυξη μεταξύ των δύο διασυνοριακών εταίρων (Καλλιώρας κ.ά., 2009:60-62). Οι διασυνοριακές συναλλαγές είναι κρίσιμες για τους επιχειρηματίες της περιοχής γιατί τους παρέχουν το δυνατότητα πρόσβασης σε μεγάλο αριθμό καταναλωτών και εργαζομένων. Ωστόσο, είναι επίσης σημαντικό για τους καταναλωτές στους οποίους προσφέρεται ένα ευρύ φάσμα ευκαιριών αγορών, οι οποίες σε ορισμένες περιπτώσεις είναι φθηνότερες.

Μέσα από προγράμματα διασυνοριακής συνεργασίας όπως αναφέρθηκε παραπάνω μπορούν να προωθηθούν τα τοπικά προϊόντα, η τοπική αγορά, η γαστρονομία, η πολιτιστική κληρονομία και όλα αυτά θα επιφέρουν κέρδος στον τόπο, θα μειώσουν την εγκατάλειψη και θα ενισχύσουν την επιχειρηματικότητα. Θα δοθεί η δυνατότητα να δημιουργηθούν πολλές

προοπτικές ανάπτυξης για την πόλη της Φλώρινας να ενισχυθεί το οικονομικό κομμάτι της , να ενδυναμωθεί το εργατικό δυναμικό, να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας και επομένως να αναπτυχθεί και πάλι ο πολιτισμός και οικονομική κατάσταση της Φλώρινας. Επομένως, υπάρχει μεγάλο αντίκτυπο μέσα από μια τέτοια συνεργασία για αυτή την μικρή πόλη που έχει άμεση ανάγκη για ανάπτυξη οικονομική και επιχειρηματική.

Οι διασυνοριακές περιοχές προσφέρουν διάφορες εναλλακτικές και νέες ευκαιρίες και με βάση όλα όσα μελετήθηκαν και με τις ενέργειες που έχουν ήδη ξεκινήσει την τελευταία δεκαετία, φαίνεται πως η κατάσταση αυτή αρχίζει να αλλάζει και τα κράτη να ενώνουν τις δυνάμεις τους για μια κοινή ανάπτυξη και άνθιση της οικονομικής και επενδυτικής τους δραστηριότητάς. Υπάρχουν διάφορες προκλήσεις που εμποδίζουν την ανάπτυξη της παραμεθόριας περιοχής της Φλώρινας γίνονται όμως συνεχείς προσπάθειες για την ανάπτυξη και προσέλκυση επιχειρήσεων ταυτόχρονα με την ανάπτυξη μέσα από διασυνοριακές συνεργασίες. Επομένως , με την σωστή διαχείριση και λήψη μέτρων οι συνοριακές περιοχές μελέτης φαίνεται να έχουν μεγάλες προοπτικές στο άμεσο και έμμεσο μέλλον.

ΠΗΓΕΣ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Αλεξάνδρου Δ., (2008), *Εγκλωβισμένοι...οι Έλληνες των Σκοπίων*, Θεσσαλονίκη: Ερώδιος

Βαλντέν Σ. (1994), *Μακεδονικό και Βαλκάνια 1991-1994. Η αδιέξοδη πορεία της ελληνικής πολιτικής*. Αθήνα: Θεμέλιο

Βασιλειάδης Ν., (2004), *Η Πολιτισμική Ταυτότητα των Ελλήνων στην Πελαγονία(1912-1930)*, Διδακτορική διατριβή. ΤΕ.ΠΑ.Ε. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο

Γκουλιώνη Α.(2017). *Η εξέλιξη του κράτους των Σκοπίων στο Βαλκανικό υποσύστημα. Η εσωτερική συγκρότηση και οι εξωτερικές διαπλοκές (Ελλάδα, Βουλγαρία, Αλβανία). Ιστορική και πολιτική προσέγγιση*. Διπλωματική Εργασία. Β.Σ.Α.Σ. . Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων(2020). *ΟΔΗΓΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-2020*. Πρεσβεία της Ελλάδος στα Σκόπια

Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων, (2021) *Ετήσια έκθεση, Για την οικονομία της Βόρειας Μακεδονίας και την ανάπτυξη των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων Ελλάδας - Βόρειας Μακεδονίας*. Σκόπια: Γραφείο ΟΕΥ

Έρευνα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, (2015), *Ετήσια έρευνα για το Εισόδημα & τις Δαπάνες Νοικοκυριών*. Αθήνα: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Έρευνα ΙΝΕΜΥ, (2013), *Διασυνοριακές μετακινήσεις και εμπόριο Η περίπτωση της Φλώρινας*, Αθήνα: ΙΝΕΜΥ- Ινστιτούτο εμπορίου και υπηρεσιών.

Καλλιώρας Δ., Τοπάλογλου Λ., Βενιέρης Σ., (2009), «*Ανιχνεύοντας τους προσδιοριστικούς παράγοντες της οικονομικής διασυνοριακής αλληλεπίδρασης στην Ευρωπαϊκή Ένωση*»: Αειχώρος, 12:56-81

Κολιόπουλος Ι., Χατζηκωνσταντίνου Κ., Γούναρης Β.(2008). *Η διασυνοριακή συνεργασία Ελλάδας ΠΓΔΜ ως ζητούμενο*, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Λαφαζάνη Ο.,(2001). *ΦΛΩΡΙΝΑ-ΜΠΙΤΟΛΑ, 1980-2000,Οι επιπτώσεις των κεντρικών πολιτικών*. Διπλωματική εργασία. Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο.

Πετράκος Γ., (2000), *Η ανάπτυξη των Βαλκανίων*, Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας.

Σικοβάρη, Ε. (2013). *Διασυνοριακό εμπόριο και οικονομική ανάπτυξη: η περίπτωση Φλώρινας-Μοναστηρίου*, Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Τοπάλογλου Λ., Πετράκος Γ., (2008), *Σύνορα ολοκλήρωση και ανάπτυξη: Η νέα γεωγραφία των διασυνοριακών οικονομικών σχέσεων*, Αθήνα: Κριτική.

Τσάφκα-Τσότσκου,Β.(2011). *Αξιολόγηση χωροθέτησης ελληνικών μικρομεσαίων Επιχειρήσεων στην ΠΓΔΜ και οι επιπτώσεις στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας*, Διπλωματική εργασία. ΤΜΧΠΠΑ. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Τσαρδανίδης Χ., (1996), *Οι οικονομικές σχέσεις Ελλάδας- ΠΓΔΜ, Προοπτικές συνεργασίας*, Αθήνα: Ι. Σιδέρης.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ:

Bitola News, (2022), *МКЦ Битола со јавна дискусија "Поддршка на локалниот бизнис за развој на туризмот"* .

Kondonis, H. (2005). *Bilateral Relations between Greece and the Former Yugoslav Republic of Macedonia. Athens-Skopje: An Uneasy Symbiosis (1995-2002)*, Hellenic Foundation for European and Foreign Policy (ELIAMEP).: Athens

Lider, (2021) 342 компании пропаднаа во Битола за една година, вели Тодоровска.

Milenkoski M, Talevski V., (2001), *The borders of the Republic of Macedonia*, IBRU Boundary and Security Bulletin.

Ortakovski, V. (2001). *Interethnic relations and minorities in the Republic of Macedonia. Southeast European Politics*, Sts. Cyril and Methodius University, Skopje.

Panagiotou R., (2008), *FYROM's transition: from Yugoslavia to the European Union*, Centre for Planning and Economic Research, Athens

Pitoska, E. (2014), *"Official and unofficial trade between trans-border areas during the economic crisis: The case of Florina/Greece and Bitola/FYROM"*. Western Macedonia Institute of Technology

Syrri, D. (2005). *Greece and the Former Yugoslav Republic of Macedonia: The Role of the Civil Society*. Athens-Skopje

Topaloglou L. (2008). *Strategies and evaluation of cross-border cooperation: policy proposals*. Department of Planning and Regional Development, Faculty of Engineering, University of Thessaly

ΑΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ

Αδάμου Θ., (2020). «Φλώρινα-Συνεργασία ΕΒΕ με Ελληνικό Προξενείο στα Μοναστήρι Βόρειας Μακεδονίας.» EPTnews. Προσβάσιμο από: <https://www.ertnews.gr/perifereiakoi-stathmoi/lorina/lorina-synergasia-eve-me-elliniko-proxeneio-sta-mpitola-voreias-makedonias/> [τελευταία πρόσβαση 28-11-2022]

ΑΠΘ και RESC (REGIONAL ENTERPRISE SUPPORT CENTRE -BITOLA). Investing in Bitola, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών-Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο. Προσβάσιμο από: http://leap.web.auth.gr/UsersFiles/admin/documents/News/bitola_guide.pdf

Βικιπαίδεια Οικονομία της Βόρειας Μακεδονίας: Προσβάσιμο από: https://el.wikipedia.org/wiki/Οικονομία_της_Βόρειας_Μακεδονίας[τελευταία πρόσβαση 27-11-2022]

Ελληνική στατιστική αρχή. Προσβάσιμο στο: <https://www.statistics.gr/> [τελευταία πρόσβαση 30-12-2022]

Επιμελητήριο Φλώρινας. Προσβάσιμο στο: <http://www.ebef.gr/lorina/shared/index.jsp?context=101> [τελευταία πρόσβαση 27-11-2022]

EPT news (2022), Φλώρινα–Σ. Ζαχαράκη: "Η ανάπτυξη του τουρισμού μονόδρομος για τις λιγνιτικές περιοχές στη μετά λιγνίτη εποχή". Προσβάσιμο στο: <https://www.ertnews.gr/perifereiakoi-stathmoi/lorina/lorina-s-zacharaki-quot-i-anaptyxi-toy-toyrismoy-monodromos-gia-tis-lignitikes-perioches-sti-meta-ligniti-epochi-quot-vinteo/> [τελευταία πρόσβαση 28/12/2022].

ΕΣΠΑ (2014-2020), «Πρόγραμμα Διασυνοριακής Συνεργασίας Interreg IPA II "Ελλάδα-Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας». Προσβάσιμο από: <https://www.espa.gr/el/Pages/staticInterregGreece-NorthMacedonia.aspx> [τελευταία πρόσβαση 27-11-2022].

Κρατική στατιστική υπηρεσία-Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας. Προσβάσιμο στο: https://www.stat.gov.mk/PublikaciiPoOblasti_en.aspx

Νέα Φλώρινα,(2022). Στήριξη και ενίσχυση Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων από το Πράσινο Ταμείο. Προσβάσιμο από: <https://neafloirina.gr/2022/07/stirixi-kai-enischysi-mikromesaion-epicheiriseon-aro-to-prasino-tameio-video-pics/>[τελευταία πρόσβαση 21-10-2022]

Ράδιο λέχοβο ,2022. «Το μέλλον και οι προοπτικές του λιανεμπορίου στην Δυτική Μακεδονία» Ημερίδα από το Επιμελητήριο Φλώρινας. Προσβάσιμο στο: <https://radio-lehovo.gr/to-mellon-kai-oi-prooptikes-toy-lianemporioy-stin-dytiki-makedonia-imerida-aro-to-epimelitirio-florinas/> [τελευταία πρόσβαση 20-10-2022]

Τζώρτζη Ε.(2022). «Εθνική Τράπεζα: Ενισχύει τη θυγατρική στη Βόρεια Μακεδονία». Money Review. Προσβάσιμο από: <https://www.moneyreview.gr/business-and-finance/business/95375/ethniki-trapeza-enischyei-ti-thygatriki-sti-voreia-makedonia/>

Το Παρόν της Κυριακής(2008) ΟΙ 211 ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΔΡΟΥΝ ΣΤΑ ΣΚΟΠΙΑ και δίνουν δουλειά σε 20.000 Σκοπιανούς! Προσβάσιμο στο: <https://www.paron.gr/2008/03/09/oi-211-ellinikes-epixeiriseis-pou-droun/> [τελευταία πρόσβαση 9/12/2022].

Υπουργείο εξωτερικών, Ελληνική Δημοκρατία Προσβάσιμο στο: <https://agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofile/82080> [τελευταία πρόσβαση 31-12-2022]

E-ptolemeos, (2019), Συνεργασία ηλεκτροκίνησης μεταξύ Ελλάδας και Βόρειας Μακεδονίας- Το έργο «Green Inter-e- mobility» ενώνει 4 Δήμους. Προσβάσιμο από: <https://e-ptolemeos.gr/>[τελευταία πρόσβαση 27-11-2022]

Holy Water-IPA CBC Greece-Republic of North Macedonia. Προσβάσιμο από: <https://holywater.gr/>

Huffington Post (2019) Ποιες οι ελληνικές εταιρείες στη Βόρεια Μακεδονία. Προσβάσιμο στο: https://www.huffingtonpost.gr/entry/poies-oi-ellenikes-etairies-ste-voreia-makedonia_gr_5dcfb167e4b0294748179436 [τελευταία πρόσβαση 18/12/22].

In., (2011). Coca-Cola 3E: Ολοκλήρωση της εξαγοράς της Pivara Skorje. Προσβάσιμο από: <https://www.in.gr/2011/12/16/economy/agores-epixeiriseis/coca-cola-3e-oloklirwsi-tis-eksagoras-tis-pivara-skorje> [τελευταία πρόσβαση 27/12/22]

Interreg-Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Στόχου «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία». Προσβάσιμο στο: <https://www.interreg.gr> [τελευταία πρόσβαση 27-11-2022]

Interreg-IPA CBC, Greece-North Macedonia. Προσβάσιμο από: <http://www.ipa-cbc-programme.eu/> [τελευταία πρόσβαση 27-12-2022]

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Βιδούρης Α.,(2022). Ερωτήσεις στον Πρόξενο του Μοναστηρίου για την επιχειρηματικότητα της Φλώρινας, [προσωπική επικοινωνία]. Φλώρινα 7-12-2022

Παρπαβέσης Μ.(2022). Ερωτήσεις σε μέλος του συμβουλίου επιμελητηρίου για την επιχειρηματικότητα της Φλώρινας, [προσωπική επικοινωνία]. Φλώρινα 5-12-2022

Σαπαλίδης Σ.,(2022). Ερωτήσεις στον πρόεδρο του επιμελητηρίου για την Οικονομική κατάσταση της Φλώρινας, [προσωπική επικοινωνία]. Φλώρινα 10-08-2022